


KÉZIKÖNYV



A jogellenes profilalkotás megelőzése napjainkban és a jövőben: útmutató

A kéziratot 2018-ban véglegesítették.

Fényképek (borító és a dokumentum belseje, balról jobbra): © stock.adobe.com-Savvapanf Photo

Az Európai Unióval kapcsolatban bővebb tájékoztatást az interneten talál (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2022

Print	ISBN 978-92-9461-448-3	doi:10.2811/982	TK-06-18-031-HU-C
PDF	ISBN 978-92-9461-427-8	doi:10.2811/473974	TK-06-18-031-HU-N

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2022

A többszörözés a forrás feltüntetésével engedélyezett. Azokat a fényképeket és más anyagokat, amelyek szerzői jogait az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége nem védi, közvetlenül a szerzői jog tulajdonosától származó előzetes hozzájárulás birtokában lehet csak felhasználni vagy többszörözni.

Printed by Imprimerie Bietlot in Belgium

A jogellenes profilalkotás megelőzése napjainkban és a jövőben: útmutató

Tartalom

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK.....	5
MOZAIKSZAVAK ÉS RÖVIDÍTÉSEK.....	6
BEVEZETÉS.....	7
1 ELŐJÁRÓBAN: MIT JELENT A PROFILALKOTÁS?	15
1.1. A profilalkotás meghatározása	15
1.1.1. A bűnüldözéssel és a határigazgatással összefüggésben végzett profilalkotás	18
1.1.2. Az algoritmusokon alapuló profilalkotás meghatározása.....	19
1.2. Mikor jogellenes a profilalkotás?	24
1.2.1. A megkülönböztetés tilalma.....	25
1.2.2. A magánélet tisztességben tartásához való jog és a személyes adatok védelme.....	33
1.3. Milyen potenciális negatív hatásokkal jár a jogellenes profilalkotás a bűnüldözésre és a határigazgatásra nézve?.....	42
1.3.1. A rendőrségbe és a határigazgatásba vetett bizalomra, valamint a jó közösségi kapcsolatokra gyakorolt hatás.....	43
1.3.2. A profilalkotás eredményessége.....	54
2 JOGSZERŰ PROFILALKOTÁS: ALAPELVEK ÉS GYAKORLAT.....	57
2.1. Az egyének méltóságának tiszteletben tartása	59
2.2. Észszerű és objektív okok.....	63
2.2.1. Az elfogultság kerülése.....	64
2.2.2. A tisztviselőknek adott egyértelmű iránymutatás.....	65
2.2.3. Célzott képzés	66
2.2.4. A gyanú észszerű okai: a hírszerzési értesülések és az információk felhasználása.....	73
2.2.5. Igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványok bűnüldözési célú profilalkotáshoz	81
2.3. Elszámoltathatóság.....	86
2.3.1. Belső ellenőrzés	88
2.3.2. Testkamerák.....	95
2.3.3. Panaszkezelési mechanizmusok	100
3 ALGORITMUSOKON ALAPULÓ PROFILALKOTÁS.....	107
3.1. Az algoritmusokon alapuló profilalkotáásra irányadó adatvédelmi keretrendszer	111
3.1.1. Az adatokat konkrét célból kell kezelni	112
3.1.2. Az egyéneket tájékoztatni kell.....	115
3.1.3. Az adatok biztonságban tartása: nyilvántartások, naplók és tárolási szabályok.....	117
3.1.4. A jogellenes adatkezelést fel kell deríteni és meg kell előzni	118

3.2. Határigazgatási és biztonsági célokat szolgáló nagy méretű adatbázisok	123
3.2.1. A nagy méretű adatbázisokban végzett adatkezelés alapjogi kockázatainak minimalizálása.....	127
KÖVETKEZTETÉS	132
MELLÉKLET	133
HIVATKOZÁSOK.....	136

Ábrák és táblázatok

1. ábra:	A bűnüldözéssel és a határigazgatással összefüggésben végzett, algoritmusokon alapuló profilalkotás	22
2. ábra:	A magánélet és az adatvédelem megsértése – az értékelési folyamat	40
3. ábra:	Az EU-MIDIS II felmérést megelőző öt évben igazoltatottak körében etnikai profilalkotásnak érzékelt legutóbbi rendőri igazoltatások uniós tagállamoként és célcsoportonként (%) ^{a,b,c,d}	48
4. ábra:	Az önbeteljesítő jóslat ciklusa	54
5. ábra:	A tiszteletteljes találkozás három eleme	61
6. ábra:	A célzott képzések kidolgozásának folyamata és céljai	67
7. ábra:	Hasznosnak vagy nagyon hasznosnak tekintett jelzések azon személyek tisztviselők általi megszólításuk előtti hatékony felismeréséhez, akik jogellenesen kísérelnek meg belépni az országba (%)	74
8. ábra:	Az elemek ötvözése	79
9. ábra:	A megkülönböztetésmentes profilalkotás elemei	80
10. ábra:	A belső ellenőrzés elemei	90
11. ábra:	A Londonban végzett igazoltatások és átvizsgálások részleteit bemutató online eszköz	94
12. ábra:	Az uniós tagállamok panaszkezelési mechanizmusainak áttekintése	101
13. ábra:	A hatásvizsgálatokra vonatkozó minimumkövetelmények	121
1. táblázat:	A konkrét hírszerzésen alapuló rendészeti fellépés és a prediktív rendészet jellemzői	19
2. táblázat:	Adatvédelmi követelmények – a rendőrségi irányelv és a GDPR közötti különbségek	36
3. táblázat:	Az iránymutatások típusai, jellemzői és az érdekelt felek bevonása	65
4. táblázat:	A helyes jogi keret meghatározása az adatkezelés céljától függően	113
5. táblázat:	A profilalkotással kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség: az adatok típusa, az értesítés módja és kivételek	115
6. táblázat:	Nagy mennyiségű adat kezelésével járó uniós eszközök a határigazgatás és a bűnüldözés területén	124
7. táblázat:	Meglévő és tervezett nagy méretű uniós IT-rendszerek	133

Mozaikszavak és rövidítések

CCC	Közös alaptanterv
DPIA	Adatvédelmi hatásvizsgálat
EBESZ	Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet
EDPS	Európai adatvédelmi biztos
EES	Határregisztrációs rendszer
EJEB	Az Emberi Jogok Európai Bírósága
EJEE	Az emberi jogok európai egyezménye
ENISA	Európai Unió Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökség
ENSZ	Az Egyesült Nemzetek Szervezete
ETIAS	Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer
EU	Európai Unió
EUB	Az Európai Unió Bírósága
EU-MIDIS	Az Európai Unió felmérése a kisebbségekről és a hátrányos megkülönböztetésről
FRA	Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége
Frontex	Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség
GDPR	Általános adatvédelmi rendelet
IT	Információtechnológia
OHCHR	Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala
SIS II	Schengeni Információs Rendszer
TCN	Harmadik országbeli állampolgár
UNHRC	Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága
VIS	Vízuminformációs Rendszer
WP29	A 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport

Bevezetés

A technológiai fejlődés nyomán számos helyzetben egyre inkább használják a profilalkotást, többek között a marketing, a foglalkoztatás, az egészségügy, a pénzügyek, a bűnüldözés, a határellenőrzés és a biztonság területén. Az elmúlt években az uniós tagállamok nagyobb figyelmet fordítottak a profilalkotási eszközök használatára, hogy ezáltal támogassák a bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjainak munkáját. A profilalkotást a bűnüldöző szervek tagjai és a határőrök általánosan – és jogosan – használják a bűncselekmények megelőzéséhez, a nyomozáshoz és a büntetőeljárás lefolytatásához, valamint az irreguláris bevándorlás megelőzéséhez és felderítéséhez. A jogellenes profilalkotás azonban alááshatja a hatóságokba, különösen a rendőrségbe vetett bizalmat, és egyes közösségek megbélyegzéséhez vezethet. Ez pedig kiélezheti a közösségek és a bűnüldöző hatóságok közötti feszültségeket, amennyiben az a benyomás alakul ki, hogy a profilalkotást diszkriminatív módon alkalmazzák.

Ez az útmutató ismerteti, mi a profilalkotás, milyen jogi keretek szabályozzák, és miért tekinthető úgy, hogy a profilalkotás jogszerű elvégzése nemcsak az alapvető jogoknak való megfeleléshez szükséges, hanem az eredményes rendészeti fellépés és határigazgatás szempontjából is kulcsfontosságú. Az útmutató emellett gyakorlati iránymutatást kínál azzal kapcsolatban, hogy miként kerülhető el a jogellenes profilalkotás a rendőrségi és a határigazgatási műveletek során. Az útmutatóban foglalt alapelveket és gyakorlatokat Unión belüli és kívüli példák, esettanulmányok és ítélkezési gyakorlatok támasztják alá.

Miért van szükség erre az útmutatóra?

A profilalkotás számos alapjogi aggályt vet fel¹. A profilalkotási gyakorlatokban benne rejlik a bevett jogi alapelvek – többek között az egyenlőség és a megkülönböztetésmentesség, továbbá a magánélet és az adatvédelem tiszteletben tartásához való jog – megsértésének kockázata. Emellett kérdések merültek fel azzal kapcsolatban, hogy mennyire eredményesek a jogellenes tevékenység leküzdésében, valamint hogy káros következményekkel járhatnak a hatóságok (köztük a rendőrség és a határigazgatás) és az általuk szolgált közösségek közötti kapcsolatokra nézve.

Ezen aggályokra válaszul az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) 2010-ben útmutatót tett közzé *A hatékonyabb rendfenntartás felé – A megkülönböztető etnikai profilalkotás megértése és megelőzése* címmel. Ez az útmutató a profilalkotás rendőrség általi alkalmazását górcső alá véve különösen az igazoltatási és az átvizsgálási hatáskörök gyakorlására összpontosított. Célja az volt, hogy eszközöket biztosítson a középvezetői szintű tisztviselők számára az etnikai hovatartozáson alapuló, megkülönböztető jellegű profilalkotás megelőzéséhez.

Azóta a technológiai fejlemények jelentősen megváltoztatták a profilalkotás jellegét. A profilalkotás sok esetben immár nagy adatállományok számítógépes elemzésének eredményein alapul. Jogi oldalról nézve a 2018 májusa óta Unió-szerte alkalmazandó megreformált – szigorúbb – adatvédelmi szabályok új előírásokat határoznak meg a személyes adatok gyűjtésére, elemzésére és felhasználására vonatkozóan.

Ez a frissített útmutató tekintetbe veszi ezeket a jelentős változásokat, hogy a 2010-es útmutatóra építve és azt kibővítve tükrözze az új jogi és gyakorlati realitásokat. Átfogóbb megközelítést alkalmaz a jogellenes profilalkotás tekintetében, beleértve a következőket:

- határigazgatással összefüggésben végzett profilalkotás;
- bármilyen okon alapuló diszkriminatív profilalkotás, ideértve az etnikai hovatartozás mellett az állampolgárságot, az életkort és a nemet; valamint
- algoritmusokon alapuló vagy számítógépes profilalkotás.

¹ Lásd: FRA (2018e), 85–87. o.; FRA (2017c), 88–89. o.; valamint FRA (2016), 83–85. o.

Ez a 2018. évi változat emellett új példákat és esettanulmányokat is tartalmaz, amelyek tükrözik a profilalkotással kapcsolatos fejleményeket és innovációkat.

Kinek célszerű használnia ezt az útmutatót?

Ez az útmutató elsősorban a bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjainak képzéséért felelős személyek számára készült. Emellett közvetlenül támogathatja a középvezetői pozíciókat betöltő tisztviselőket a profilalkotási technikák jogszerű végrehajtásában. Célja a profilalkotás elméletének és gyakorlatának jobb megértése, valamint annak konkrét szemléltetése, hogy miként lehet az alapvető jogoknak megfelelően végezni a profilalkotást.

Az útmutató kiterjed az első vonalban dolgozó rendőrök által – például igazoltatás és átvizsgálás során – végzett profilalkotásra és a határőrök által a határátkelőhelyeken végzett ellenőrzésekre, nevezetesen arra, amikor döntés születik egy adott személy elkülönített helyen történő, alaposabb ellenőrzéséről. A határigazgatás területén képzési segédeszköz azok számára, akik az Európai Határ- és Parti Őrségről szóló rendelet ((EU) 2016/1624 rendelet) 36. cikkének (5) bekezdése értelmében a határőrök képzésének egységes alaptantervét oktatják.

Az útmutató ezenkívül foglalkozik a nagy adatállományok – köztük az uniós jog által szabályozott adatkészletek – elemzésén alapuló profilalkotással. A jelen útmutató nem terjed ki az egyéb helyzetekben történő profilalkotásra, így például a magánszektorban kereskedelmi célokból végzett profilalkotásra. Az FRA további kutatásokat folytat ebben a témában².

Hogyan kell használni ezt az útmutatót?

Ez az útmutató áttekintést nyújt a bűnüldözés és a határigazgatás összefüggésében végzett profilalkotás legfontosabb alapelveiről és gyakorlatáról. Elolvasható elejétől a végéig, vagy használható referenciaként a képzési tevékenységek támogatásához.

Az útmutató három fejezetből áll. Az 1. fejezet ismerteti a profilalkotás fogalmát, tisztázza, hogy mikor válik jogellenessé a profilalkotás, valamint leírja, milyen lehetséges negatív hatással járhat a magánszemélyekre, a közösségekre, valamint a rendőri és a határigazgatási hatáskörök gyakorlására nézve. A 2. fejezet részletezi

2 Lásd az FRA [Artificial Intelligence, Big Data and Fundamental Rights](#) (Mesterséges intelligencia, nagy adathalmazok és az alapvető jogok) című projektjét.

azokat az alapelveket és gyakorlatokat, amelyeknek iránymutatásként kell szolgálniuk a bűnüldöző szervek tagjai és a határőrök számára a jogszerű profilalkotási tevékenységek végzéséhez. Végezetül a 3. fejezet középpontjában az algoritmusokon alapuló profilalkotás áll. Tekintettel arra, hogy ezen a területen nem annyira fejlett a gyakorlat, ez a szakasz kevesebb konkrét példát tartalmaz. Ehelyett bemutatja a számítógépes profilalkotáshoz kapcsolódó legfontosabb alapjogi kockázatokat, és lefekteti az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) és a rendőrségi irányelv által meghatározott főbb jogi követelményeket.

Az útmutatóban tárgyalt különböző aspektusokat számos vizuális elem szemlélteti. A főbb pontok, amelyek sárga keretes részekben vannak kiemelve, összefoglalják a legfontosabb üzeneteket. A világoskék keretes részek a jogi keret alapvető szempontjaira mutatnak rá, a zöld keretes részek pedig gyakorlati példákat mutatnak be. Egyéb keretes részek fontos figyelembe veendő pontokra, esettanulmányokra és az ítélkezési gyakorlatból vett példákra világítanak rá. Bár törekedtünk az esettanulmányok sokszínűségére, a példák aránytalanul nagy számban származnak az Egyesült Királyságból. Ennek oka, hogy az Egyesült Királyság az 1980-as évek óta foglalkozik a jogellenes profilalkotás kérdésével, míg más tagállamok újabban ismerték fel a jogellenes profilalkotási gyakorlatokat. Ezáltal az Egyesült Királyság kiterjedtebb és régóta fennálló szabályzatokat és gyakorlatokat dolgozott ki ezen a területen, amelyekből példákat lehet meríteni.

Hogyan készült az útmutató?

Az FRA találkoztat szervezett különféle területek szakértőivel annak érdekében, hogy megvitassák az útmutató korai tervezetét, és segítséget nyújtsanak a végső termék elkészítéséhez.

Ennek vonatkozásában az FRA köszönetet mond az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala (OHCHR), az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex), az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) keretében működő Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (ODIHR), az Amnesty International, a Rasszizmusellenes Európai Hálózat (ENAR), a Nemzetközi Migrációs Politikát Fejlesztő Központ (ICMPD), a FIZ Karlsruhe, a Leibniz Institut für Informationsinfrastruktur GmbH, a European Digital Rights és az Európai Nyílt Társadalom Kezdeményezés (OSIFE) szakértőinek, valamint a francia ombudsman, a holland, a dán és az osztrák rendőri erők, továbbá a lengyel határőrség képviselőinek az útmutató elkészítése során nyújtott értékes visszajelzéseikért.

A legfontosabb pontok összefoglalása

1. A profilalkotás soha nem alapulhat kizárólag védett tulajdonságokon

- A profilalkotás magában foglalja a **személyek** tulajdonságaik alapján történő **kategorizálását**.
- A **személyes adatok** gyűjtéséhez és kezeléséhez a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy az adatgyűjtésnek és az adatkezelésnek legyen jogalapja, legyen érvényes, jogos célja, valamint hogy az szükséges és arányos legyen.
- A **védett tulajdonságok**, mint a faj, az etnikai hovatartozás, a nem vagy a vallás szerepelhetnek azon tényezők között, amelyeket a bűnüldöző hatóságok és a határőrök hatásköreik gyakorlása során figyelembe vesznek, ugyanakkor ezek **nem képezhetik egy adott személy kiszemelésének egyedüli vagy fő okát**. (A „védett tulajdonságokkal” kapcsolatban további információk az 1.2.1. szakaszban található.)
- A kizárólag vagy főként egy vagy több védett tulajdonságon alapuló profilalkotás közvetlen diszkriminációnak minősül, és ezért **sérti az egyén jogait és szabadságait**, és **jogellenes**.

2. Az egyénnel való találkozásnak minden esetben tiszteletteljesnek, szakszerűnek és informatívnak kell lennie

- A **minőségi találkozás** önmagában véve nem zárja ki az elfoglaltságon alapuló profilalkotást, de nagyobb valószínűséggel teszi sikeresebbé a találkozást és csökkenti a rendőr vagy határőr általi igazoltatás lehetséges kedvezőtlen hatását. A határigazgatás területén a szakszerű és tiszteletteljes magatartás kifejezetten szerepel a jogi kötelezettségek között.
- A **szakszerű és tiszteletteljes magatartás** általában növeli a személynek a találkozással való elégedettségét.
- **Az igazoltatás okainak elmagyarázása** segít a nyilvánosság rendőrségi és határigazgatási műveletek iránti bizalmának erősítésében, és csökkenti az elfoglaltságon alapuló profilalkotás érzetét.
- A tisztelet és az udvariasság azonban **soha nem igazolja a jogellenes határforgalom-ellenőrzést, illetve igazoltatást és átvizsgálást**.

3. A profilalkotásnak objektív és észszerű okokon kell alapulnia

- Ahhoz, hogy az igazoltatás és az elkülönített helyen történő ellenőrzésre küldés jogszerű legyen, a gyanút indokoló **észszerű és objektív okokon kell alapulnia**.
- A személyes tulajdonságok jogszerű tényezőként használhatók a profilalkotásnál. Ugyanakkor a diszkrimináció elkerülése érdekében egyéb – a védett tulajdonságoktól eltérő információkon alapuló – **észszerű okoknak is fenn kell állniuk, amelyek indokolják a gyanút**.
- A **konkrét és naprakész hírszerzési információkon** alapuló bűnüldözési és határigazgatási fellépések nagyobb valószínűséggel **objektívek**.
- Ami kulcsfontosságú, az az, hogy az adott személy igazoltatásával, illetve elkülönített helyen történő ellenőrzésre küldésével kapcsolatos döntés **nem alapulhat kizárólag egy tisztviselő** vele kapcsolatos **érzésein**, mivel utóbbi esetben fennállna a kockázat, hogy a döntés elfogultságon, sztereotípiákon és/vagy előítélésen alapul.

4. A jogellenes profilalkotás kedvezőtlenül hat a rendészetre és a határigazgatásra

- **A jogellenes profilalkotás aláássa a rendőrségbe és a határőrségbe vetett bizalmat.** Azt eredményezheti, hogy romlik a viszony a rendőrség/határőrség és a kisebbségek és egyéb közösségek tagjai között, akik úgy érezhetik, hogy ki vannak pécézve. Az igazságtalanságnak ez az érzete ahhoz vezethet, hogy egyes személyek és csoportok elvesztik a rendőrségbe és más hatóságokba vetett bizalmukat, és ennek nyomán kevésbé jelentik a bűncselekményeket a rendőrségnek és kevésbé működnek együtt a hatóságokkal. A hatóságok pedig bizonyos csoportokra gyanúval tekinthetnek, ami további jogellenes profilalkotási gyakorlatokat vonhat maga után.
- **A jogellenes profilalkotás aláássa a profilalkotás eredményességét**, mivel az az arány, hogy hány személyt igazoltat a rendőrség, illetve a határőrség, nem feltétlenül felel meg a különböző csoportokon belüli bűnelkövetési arányoknak.
- Fennáll az **önbeteljesítő jóslat** kockázata, amikor a rendőrség vagy a határőrség tisztviselői aránytalan mértékben vesznek célba egy kisebbségi csoportot, aminek eredményeként megnő a letartóztatások vagy a határnál végzett ellenőrzések száma.

5. A jogellenes profilalkotás jogi és pénzügyi következményekkel jár, és ezért a tisztviselők tartoznak elszámolással

- A bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjai **elszámoltathatóak** a profilalkotás jogszabályi keretek között tartásáért.
- Az elszámoltathatóság biztosításához kulcsfontosságú a **megbízható, pontos és időszerű adatok gyűjtése**.
- A **hathatós panaszkezelési mechanizmusok** egyrészt elrettenthetnek a hatáskörrel való visszaéléstől, másrészt segíthetnek biztosítani és helyreállítani a rendőrség és a határigazgatási hatóságok műveletei iránti közbizalmat.
- **A visszacsatolás érdekében** (véleményük meghallgatása, a profilalkotás megvitatása és a műveletekkel kapcsolatos visszajelzések gyűjtése céljából) a **nyilvánosság tagjaival tartott találkozók** lehetőségeket kínálnak fontos tanulságok levonására és a profilalkotási tevékenységek javítására.

6. Az algoritmusokon alapuló profilalkotásnak tiszteletben kell tartania bizonyos adatvédelmi biztosítékokat

- Az algoritmusokon alapuló profilalkotás fejlesztése és alkalmazása során a folyamat minden egyes lépésénél bekerülhet **elfogultság**. Ennek és az alapvető jogok ebből következő megsértésének elkerülése érdekében **az informatikai szakembereknek és az adatokat értelmező tisztviselőknek egyaránt világosan érteniük kell az emberi jogokat**.
- A **megbízható adatok** használata elengedhetetlen. A meglévő elfogultságot tükröző vagy nem megbízható forrásokból származó adatok valamely algoritmusba történő bevitele elfogult és megbízhatatlan eredményekhez vezet.
- Az algoritmusokon alapuló profilalkotásnak **jogszerűnek, szükségesnek és arányosnak** kell lennie.
- Az adatkezelésnek **konkrét célt** kell szolgálnia.
- Az egyéneknek **joguk van a tájékoztatáshoz**, oly módon, hogy információkat kapnak a gyűjtött és tárolt személyes adatokról, az adatkezelésről és céljáról, valamint jogaikról.
- Az adatokat **biztonságosan kell gyűjteni, kezelni és tárolni**. A hatóságok felé elvárás, hogy nyilvántartást vezessenek az adatkezelési tevékenységekről (beleértve azt, hogy mit csinálnak az adatokkal) és a vonatkozó naplófájlokról (beleértve az adatokhoz hozzáférő személy(ek)re vonatkozó információkat).
- A jogellenes adatkezelést **meg kell előzni és fel kell deríteni**: 1) előzetes hatásvizsgálatok, valamint 2) az algoritmusba „alapértelmezetten” beágyazott adatvédelmi eszközök alkalmazása révén.

Kapcsolódó weboldalak

Európai Unió

Az Európai Unió Bírósága (EUB): <http://www.curia.eu>

Uniói jogszabályok: <http://eur-lex.europa.eu/>

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA): <http://fra.europa.eu>

Európai Parlament: <http://www.europarl.europa.eu>

Európa Tanács

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága: <http://www.coe.int/cm>

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB): <http://www.echr.coe.int>

Egyesült Nemzetek Szervezete

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala (OHCHR): <http://www.ohchr.org>

Megkülönböztetés elleni küzdelem

Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI): <http://www.coe.int/ecri>

Az egyenlőség előmozdításával foglalkozó nemzeti szervek európai hálózata (Equinet): <http://www.equineteurope.org/>

Nemzeti egyenlőségi testületek: <https://equineteurope.org/members-map/>

Adatvédelem

Európai adatvédelmi biztos (EDPS): <https://edps.europa.eu/>

Európai Adatvédelmi Testület (EDPB): <https://edpb.europa.eu>

Nemzeti adatvédelmi hatóságok: https://edpb.europa.eu/about-edpb/board/members_en

Bűnüldözés

Független Rendészeti Panasztestületek Hálózata (IPCAN): <https://ipcan.org/>

Az Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynöksége (CEPOL): <https://www.cepol.europa.eu/>

A Bűnüldözési Együttműködés Európai Uniói Ügynöksége (Europol): <https://www.europol.europa.eu/>

Határigazgatás

Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex): <https://frontex.europa.eu/>

Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal (EASO): <https://www.easo.europa.eu/>

Nagy méretű adatbázisok

A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség nagy-méretű IT-rendszereinek üzemeltetési igazgatását végző európai uniós ügynökség (eu-LISA): <https://www.eulisa.europa.eu/>

1

Előjáróban: Mit jelent a profilalkotás?

Ez a fejezet leírja, mi értendő profilalkotás alatt, és ismerteti a legfontosabb alapvető jogokat, amelyekre hatással lehet. Bemutatja a bűnüldözési és határigazgatási tevékenységekkel összefüggésben végzett profilalkotást, megvizsgálva három alapvető elemet:

- A profilalkotás fogalma, valamint a bűnüldöző és határigazgatási hatóságok általi alkalmazása. Ez a szakasz a profilalkotás különféle típusai közül is bemutat néhányat.
- A profilalkotás jogszerű elvégzéséhez betartandó legfontosabb alapjogi elvek, ideértve különösen a megkülönböztetésmentességet, valamint a magánélet tiszteletben tartásához és az adatvédelemhez való jogot.
- A profilalkotás potenciális negatív hatásai, ideértve az egyénekre és a közösségekkel fennálló kapcsolatokra, valamint a rendőrség és a határigazgatási hatóságok iránti bizalomra gyakorolt lehetséges következményeket.

1.1. A profilalkotás meghatározása

A profilalkotás magában foglalja a **személyek** személyes tulajdonságaik alapján történő **kategorizálását**. Ezek a tulajdonságok lehetnek „megváltoztathatatlanok” (például az életkor és a magasság), vagy „megváltoztathatók” (például a ruházat, a szokások, a preferenciák és egyéb viselkedési elemek). A profilalkotásnak része az adatbányászat, amelynek során a személyeket „**néhány megfigyelhető**

tulajdonságuk alapján kategorizálják, hogy – bizonyos hibaszázalék mellett – ezekből következtessenek másokra, amelyeket nem lehet megfigyelni”³

Főbb pontok

- A profilalkotás magában foglalja **a személyek** tulajdonságai alapján történő **kategorizálását**.
- A bűnüldözés és a határigazgatás összefüggésében a profilalkotásnak két fő célja van: **ismert személyek azonosítása egy konkrét személyre vonatkozó hírszerzési értesülések alapján**, valamint **prediktív módszerként** olyan „ismeretlen” személyek azonosítása, akik fontosak lehetnek a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságok számára. Mindkettő magában foglalhat tudatos vagy tudatlan előítéleteket, amelyek megkülönböztetők lehetnek egyes személyekkel szemben.
- A határőrség és a bűnüldöző szervek tagjainak profilalkotási tevékenységeit személyes vagy intézményi tapasztalatokból származó előítéletek befolyásolhatják. Ezek az előítéletek beépülhetnek a profilalkotás értékelésébe és megmásíthatják azt, ami egyaránt hatással van a rendészeti fellépés jogszerűségére és eredményességére.
- A sztereotípiák tükrözhetnek bizonyos statisztikai igazságokat. Ugyanakkor még ezekben az esetekben is **problematicusak**, amennyiben azt eredményezik, hogy az adott személyt egy csoport tagjaként, nem pedig egyéni helyzete alapján kezelik.
- Az algoritmusokon alapuló profilalkotás fejlesztése és alkalmazása során **a folyamat minden egyes lépésénél bekerülhet elfogultság**. Ennek és az alapvető jogok ebből következő megsértésének elkerülése érdekében az algoritmusokat megtervező informatikai szakembereknek és az adatokat összegyűjtő és értelmező tisztviselőknek egyaránt világosan érteniük kell az emberi jogokat, és át kell látniuk, miként alkalmazandók ebben az összefüggésben.

A profilalkotási gyakorlatokat az alábbiak céljából alkalmazzák:

- Ismeretek generálása a meglévő adatok elemzése révén, ezáltal feltételezéseket fogalmazva meg adott személlyel kapcsolatban. Ennek során korábbi tapasztalatokat és statisztikai elemzést használnak ahhoz, hogy összefüggéseket állapítsanak meg bizonyos tulajdonságok és konkrét kimenetek vagy viselkedésformák között.

3 Dinant J.-M., Lazaro C., Pouillet Y., Lefever N. és Rouvroy A. (2008), 3. o.

- Döntéshozatali folyamatok támogatása azáltal, hogy az említett összefüggéseket felhasználják a meghozandó intézkedésekkel kapcsolatos döntéshez.

Ez hatékony eszközzé teszi a profilalkotást a bűnüldöző szervek tagjai és a határőrök számára. Ugyanakkor jelentős kockázatokat hordoz magában:

- A profilalkotás olyan általános összefüggéseket állapít meg, amelyek nem feltétlenül igazak minden egyes személyre. Bármely személy lehet „kivétel a szabály alól”.
- A profilok helytelen összefüggéseket generálhatnak, konkrét személyek és csoportok vonatkozásában egyaránt.
- A profilok káros sztereotípiákat alakíthatnak ki és megkülönböztetéshez vezethetnek.
- Egyes sztereotípiák tükrözhetnek statisztikai igazságot. Ugyanakkor a sztereotípiák még ezekben az esetekben is problematikusak, amennyiben azt eredményezik, hogy egy adott személyt egy csoport tagjaként kezelnek, nem pedig egyénként.

Példák

Potenciálisan pontatlan profilalkotás

Azt a feltételezést, miszerint „a nők hosszabb ideig élnek, mint a férfiak”, tényszerű kutatások támasztják alá; ugyanakkor bármely konkrét férfi élhet tovább bármely konkrét nőnél. Így az e feltételezés alapján a nőkre vonatkozóan meghozott döntésekben benne rejlik a kockázat, hogy bármely egyedi esetben pontatlanok lehetnek, és csupán az átlagot tekintve lennének továbbra is igazak.

Az egyének megengedhetik családtagjaiknak vagy barátaiknak, hogy használják autójukat, ami megbízhatatlanná teszi mindazokat a kockázatos járművezetői magatartásra vonatkozó profilokat, amelyek alapja az, hogy ki az autó tulajdonosa.

1.1.1. A bűnüldözéssel és a határigazgatással összefüggésben végzett profilalkotás

A profilalkotást a bűnüldöző szervek tagjai és a határőrök általánosan – és jogosan – használják a bűncselekmények megelőzéséhez, a nyomozáshoz és a büntetőeljárás lefolytatásához, valamint az irreguláris bevándorlás megelőzéséhez és felderítéséhez.

A **profilalkotás** „személyes adatok automatizált kezelésének bármely olyan formája, amelynek során a személyes adatokat valamely természetes személyhez fűződő bizonyos személyes jellemzők értékelésére, különösen a munkahelyi teljesítményhez, gazdasági helyzetéhez, egészségi állapothoz, személyes preferenciákhoz vagy érdeklődéshez, megbízhatósághoz, viselkedéshez, tartózkodási helyhez vagy mozgáshoz kapcsolódó jellemzők elemzésére vagy előrejelzésére használják”⁴. Ezen adatkezelés eredményeit arra használják fel, hogy iránymutatásul szolgáljanak a határigazgatási és bűnüldözési fellépésekhez, ideértve az igazoltatást és átvizsgálást, az őrizetbe vételt, a bizonyos területekre történő belépés megtagadását, illetve a határokon az elkülönített helyen történő alaposabb ellenőrzésre küldést. A profilalkotást főként két célra használják:

- Személyek konkrét hírszerzési értesülések alapján történő azonosítására. Ennek során konkrét gyanúsítottak tulajdonságait felsoroló profilt használnak, egy adott eseménnyel kapcsolatban gyűjtött bizonyítékok alapján.
- Prediktív módszerként olyan „ismeretlen” személyek azonosítására, akik fontosak lehetnek a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságok számára. Ez adat-elemzésen és tapasztalatokból eredő, megalapozott feltevéseken alapul. Ideális esetben a prediktív módszerek a viselkedésre összpontosítanak. A gyakorlatban azonban sokszor nem (vagy nem kizárólag) a viselkedésre, hanem látható tulajdonságokra fókuszálnak, úgymint életkor, nem vagy etnikai hovatartozás.

Az 1. táblázat összehasonlítást ad a profilalkotás fent említett két típusának főbb jellemzőiről a rendészeti fellépés összefüggésében.

4 [Az Európai Parlament és a Tanács \(EU\) 2016/680 irányelve \(2016. április 27.\) a személyes adatoknak az illetékes hatóságok által a bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, a vádeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása céljából végzett kezelése tekintetében a természetes személyek védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 2008/977/IB tanácsi kerethatározat hatályon kívül helyezéséről](#) (HL L 119, 2016.5.4., 89. o.) (rendőrségi irányelv), 3. cikk, 4. pont.

1. táblázat: A konkrét hírszerzésen alapuló rendészeti fellépés és a prediktív rendészet jellemzői

	Konkrét hírszerzésen alapuló rendészeti fellépés	Prediktív rendészet
Háttér	Bűncselekmény történt, vagy egy konkrét személyre vonatkozóan figyelmeztető jelzést adtak ki	Nem történt bűncselekmény, és nem adtak ki figyelmeztető jelzést egy konkrét személyre vonatkozóan
Megközelítés	Reaktív	Proaktív
Cél	A gyanúsított(ak) elfogása	Annak előrejelzése, hogy hol és mikor történhetnek bűncselekmények vagy ki kísérelheti meg az országba történő irreguláris belépést
Felhasznált adatok	Az ügyvel kapcsolatos konkrét értesülések (az „egyedi profil”)	Több esethez kapcsolódó általános hírszerzés
Az eljárás típusa	Az adatvezérelt és a humán eljárás ötvözése	Túlnyomórészt adatvezérelt („kockázatelemzés”)

Forrás: FRA, 2018

A profilalkotás mindkét típusa lehet jogellenes, amennyiben nem konkrét biztosítékoknak megfelelően kerül rájuk sor, ideértve azt, hogy a profilalkotásnak van objektív és észszerű indoka. A 2. fejezet és a 3. fejezet gyakorlati információkkal szolgál arra vonatkozóan, hogy miként biztosítható, hogy a profilalkotás jogszerű is legyen, és az emberi jogokkal is összhangban álljon.

1.1.2. Az algoritmusokon alapuló profilalkotás meghatározása

A rohamos ütemű technológiai fejlődés nyomán a profilalkotás egyre inkább adatbázisokban és információtechnológiai rendszerekben (IT-rendszerekben) tárolt adatok felhasználásán alapul. Az algoritmusokon alapuló profilalkotás különféle technikákat használ ahhoz, hogy az adatokon belüli összefüggések és mintázatok alapján alkossa meg emberek profilját. Az algoritmusokon alapuló profilalkotás lehetővé teszi a bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjai számára, hogy az adatelemzés alapján bizonyos kockázatot jelentő személyeket vagy konkrét csoportokat vegyenek célba.

Az algoritmusokon alapuló profilalkotás jelentős alapjogi problémákat vet fel, ideértve a potenciális megkülönböztetést, valamint a magánélet tiszteletben tartásához és az adatvédelemhez való jog megsértését. Az útmutató e szakasza azt vizsgálja, hogy a bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjai miként használhatják és kezelhetik az adatokat mindennapi munkájuk során az alapjogi elvekkel összhangban.

Személyes adatok kezelése: mit mondanak a jogszabályok?

A személyes adatok profilalkotás céljából történő kezelésével kapcsolatos jogi előírásokat az adatvédelemre vonatkozó uniós jogi keret határozza meg. Az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) 4. cikkének 4. pontja és a rendőrségi irányelv 3. cikkének 4. pontja értelmében a profilalkotás „személyes adatok automatizált kezelésének bármely olyan formája, amelynek során a személyes adatokat valamely természetes személyhez fűződő bizonyos személyes jellemzők értékelésére, különösen a munkahelyi teljesítményhez, gazdasági helyzetéhez, egészségi állapothoz, személyes preferenciákhoz vagy érdeklődéshez, megbízhatósághoz, viselkedéshez, tartózkodási helyhez vagy mozgáshoz kapcsolódó jellemzők elemzésére vagy előrejelzésére használják”.

A GDPR 22. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy a profilalkotás csak akkor elfogadható, ha a döntés nem kizárólag automatizált adatkezelésen alapul, és nem jár olyan hatással az egyénre nézve, amely őt jelentős mértékben érintené.

A rendőrségi irányelv hatálya alá tartozó profilalkotás (lásd az algoritmusokon alapuló profilalkotásról és az adatvédelemről szóló [3.1. szakaszt](#)) esetében eleget kell tenni a rendőrségi irányelv 11. cikke (3) bekezdésének. Ez úgy rendelkezik, hogy „[a] személyes adatok 10. cikk szerinti különleges kategóriái* alapján történő olyan profilalkotást, amely a természetes személyekre vonatkozóan megkülönböztetést eredményez, az uniós joggal összhangban tiltani kell”.

* A „személyes adatok különleges kategóriái” a „faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre vagy szakszervezeti tagságra utaló személyes adatok, valamint a természetes személyek egyedi azonosítását célzó genetikai és biometrikus

adatok, az egészségügyi adatok és a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó személyes adatok”. *Lásd: rendőrségi irányelv, 10. cikk, (1) bekezdés.*

Az algoritmusokon alapuló profilalkotás esetében a profilok generálásához alkalmazott módszer hasonlít a „**viselkedéselemzés**” néven ismert technikára, amelynek keretében összefüggéseket állítanak fel bizonyos tulajdonságok és viselkedési mintázatok között. Az 1. ábra bemutatja, miként használhatók fel az algoritmusok előrejelzések készítéséhez.

Miként használhatók fel az algoritmusok a döntéshozatal támogatásához?

Az adatok fokozott rendelkezésre állása és felhasználása révén a döntéshozatalt egyre inkább megkönnyítik, illetve helyettesítik a prediktív modellezési módszerek, amelyeket gyakran algoritmusok használatként emlegetnek. Az algoritmus egy utasításokból álló sorozat arra vonatkozóan, hogy a számítógép valamely bemeneti adatot kimeneti adattá alakítson át. Számos algoritmus statisztikai módszereken alapul, és olyan technikákat használ, amelyek kiszámítják a különböző változók közötti összefüggéseket. Így például egy adott embercsoport által fogyasztott alkoholmennyiségre vonatkozó adatokat és az ugyanezen csoport várható élettartamára vonatkozó adatokat együttesen fel lehet használni annak kiszámítására, hogy az átlagot tekintve hogyan befolyásolja az alkoholfogyasztás a várható élettartamot.

Az algoritmusok kimeneti adata mindig egy valószínűség, ami azt jelenti, hogy van bizonyos fokú bizonytalanság az összefüggéseket, illetve az elvégzett osztályozásokat illetően. Például az e-mail-szolgáltatók algoritmusokat használnak annak azonosításához, hogy mely üzenetek minősülnek spamnek, és azokat a spam mappába irányítják. Az algoritmusok jól működnek, de nem tökéletesek. Időnként nem fedezik fel a kéretlen üzenetet, így az a bejövő üzenetek mappájába kerül; ez „hamis negatív” (azaz tévesen nem azonosítják spamként). Ritkábban előfordulhat, hogy a spamszűrő jogszerű e-mailt emel ki és küld a spam mappába; ez „hamis pozitív”.

Ha a gyakorló szakemberek alapvetően átlátják, hogy miként támogatják az algoritmusok a döntéshozatalt, képesek meghatározni és feltenni

a megfelelő kérdéseket az algoritmusok használatához kapcsolódó lehetséges problémákra vonatkozóan, beleértve a megkülönböztetés, valamint a magánélet tiszteletben tartásához és az adatvédelemhez való jog megsértése tekintetében bennük rejlő kockázatot.

Bővebb információ: FRA (2018b).

1. ábra: A bűnüldözéssel és a határigazgatással összefüggésben végzett, algoritmusokon alapuló profilalkotás



Forrás: FRA, 2018 (a következők felhasználásával/alapján: Perry, W.L. et al. (2013), 11–15. o. és Zarsky, T.Z. (2002–2003), 6–18. o.)

Az előrejelzési célú algoritmusok létrehozása összetett folyamat, amelyhez számos, a folyamatban közreműködő emberek által hozott döntés kapcsolódik. Ezáltal nemcsak a számítógép által követett szabályok értendők alatta, hanem az adatok gyűjtésének, előkészítésének és elemzésének folyamata is. Ez egy olyan humán folyamat, amelynek több szakasza van, és amelynek keretében fejlesztők és vezetők

döntéseket hoznak. A statisztikai módszer csak egy része az előrejelzéshez, az osztályozáshoz, illetve a döntéshozatalhoz használt végső szabályok kidolgozási folyamatának⁵. Az adatok gyűjtésének és felhasználásának módja mindenesetre megkülönböztető jellegű lehet.

Példa

Ahhoz, hogy egy arcfelismerő szoftver eredményes és pontos legyen, hatalmas mennyiségű képet és adatot kell beletáplálni. Minél több adatot kap, annál pontosabbak lesznek a megállapításai. Mindaddig azonban az algoritmusok betanítása érdekében betáplált képek túlnyomórészt fehér férfiak képei voltak, és viszonylag alacsony számban fordultak elő nők és/vagy egyéb etnikai hovatartozású személyek. Ennek eredményeképpen a szoftver által előállított kimeneti adatok az utóbbi csoportokhoz tartozó személyek esetében kevésbé precízek és nagyobb valószínűséggel pontatlanok. Amikor ezeket a bűnüldöző szervek tagjai vagy határőrök felhasználják emberekre irányuló profilalkotáshoz és például emberek őrizetbe vételéről történő döntéshozatalhoz, ez hibákhoz vezethet, amelyek súlyos hatással lehetnek az egyén jogaira és szabadságaira nézve.

További információk: Center on Privacy and Technology at Georgetown Law (2016), valamint Buolamwini J., Gebru T. (2018).

Az algoritmusokon alapuló profilalkotás folyamata során minden egyes lépésnél bekerülhet elfogultság. Elkerülendő a diszkriminatív elfogultságot, valamint az adatvédelemhez és a magánélethez való jog megsértését, mind az algoritmusokat megtervező személyeknek, mind a bűnüldöző és a határigazgatási szervek adatokat gyűjtő és értelmező tagjainak világosan érteniük kell az emberi jogokat, és át kell látniuk, miként alkalmazandók ebben az összefüggésben.

A megbízható adatok használata elengedhetetlen. Az algoritmusokon alapuló profilalkotás esetében értékelni kell a felhasznált adatok minőségét, biztosítva ezáltal azok megbízhatóságát: minél kevésbé változékonyak, annál megbízhatóbbak. A meglévő elfogultságot tükröző vagy nem megbízható forrásokból származó adatok valamely algoritmus felépítéséhez történő felhasználása elfogult és megbízhatatlan eredményekhez vezet. Emellett hibák csúszhatnak be az adatokból levezetett előrejelzések során is:

⁵ FRA (2018b), 4. o.

- A hamis pozitívok olyan esetekre vonatkoznak, amikor olyan téves előrejelzés alapján emelnek ki és vetnek további vizsgálat alá személyeket, amely szerint ezek a személyek kockázatot jelentenének.
- A hamis negatívok olyan személyekre utalnak, akik a bűnüldözési és a határigazgatási műveletek tekintetében tényleges kockázatot jelentenek, de a rendszer nem azonosította őket ennek megfelelően.

1.2. Mikor jogellenes a profilalkotás?

Főbb pontok

- A személyes tulajdonságok jogszerű tényezőként használhatók a profilalkotásnál. Ugyanakkor elkerülendő, hogy a profilalkotás diszkriminatív jellegű és ezáltal jogellenes legyen, egyéb – a **védett okoktól** eltérő információkon alapuló – észszerű okoknak is fenn kell állniuk, amelyek indokolják a gyanút.
 - A védett tulajdonságok közé tartoznak a következők: nem, faj, bőrszín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonságok, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, életkor és szexuális irányultság.
 - A védett okokat egyéb személyes adatokból is fel lehet tární, le lehet vezetni, illetve előre lehet jelezni.
- A **személyes adatok** gyűjtéséhez és kezeléséhez a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy az adatgyűjtésnek és az adatkezelésnek legyen jogalapja, legyen érvényes, jogos célja, valamint hogy az szükséges és arányos legyen.
 - Személyes adat minden olyan információ, amely – közvetlenül vagy közvetve – felhasználható egy adott személy azonosítására, ideértve például a következőket: név, azonosító szám, helymeghatározó adatok, illetve az adott személy bármely sajátos fizikai, fiziológiai, genetikai, mentális, gazdasági, kulturális vagy társadalmi identitása.

Amennyiben a profilalkotást jogszerűen alkalmazzák, **legitim vizsgálati módszernek** minősül. Ahhoz, hogy jogszerű legyen, **objektív és észszerű indokoláson** kell alapulnia, és meg kell felelnie az alapvető jogoknak, ideértve a megkülönböztetésmentességhez, valamint a személyes adatok védelméhez való jogot. Ha „nem egy jogszerű cél eléréséről szól vagy ha nincs észszerű arányossági viszony az

alkalmazott módszerek és az elérni kívánt cél között”, akkor úgy tekinthető, hogy a profilalkotásra nincs objektív és észszerű indok⁶.

A profilalkotás számos különböző alapvető jogot érinthet. Ez a szakasz azokkal az alapvető jogokkal foglalkozik, amelyekre leginkább hatással van a jogellenes profilalkotás: a megkülönböztetésmentességhez való jog, valamint a magánélethez és az adatvédelemhez való jog. A profilalkotás akkor tekinthető jogellenesnek, ha:

- olyan cselekedeteket foglal magában, amelyek személyekkel szembeni, védett okokon alapuló, indokolatlan megkülönböztetett bánásmódot jelentenek (lásd: 1.2.1. szakasz), vagy
- szükségtelenül beleavatkozik az egyének magánéletébe és/vagy nincs összhangban a személyes adatok kezelésére vonatkozó szabályokkal (lásd: 1.2.2. szakasz).

1.2.1. A megkülönböztetés tilalma

A megkülönböztetés tilalma: mit mondanak a jogszabályok?

„**Tilos minden megkülönböztetés**, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.”*

Az EU Alapjogi Chartájának 21. cikke

„**A törvényben meghatározott jogok élvezetét** minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő **megkülönböztetés nélkül kell biztosítani**.

Hatóság senki ellen nem alkalmazhat megkülönböztetést semmilyen, például az 1. bekezdésben említett alapon.”

Az emberi jogok európai egyezménye 12. kiegészítő jegyzőkönyvének 1. cikke

⁶ Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI) (2007), 28. pont.

** Meg kell jegyezni, hogy a gyakorlatban számos tagállam az Alapjogi Chartában és az emberi jogok európai egyezményében felsorolt okokon túlmenően kiterjesztette a megkülönböztetéssel szembeni védelmet.*

Megkülönböztetés akkor áll fenn, „ha egy személy egy másikhoz képest kedvezőtlenebb elbánásban részesül, részesült vagy fog részesülni egy hasonló helyzetben” valamely vélt vagy tényleges személyes tulajdonság alapján⁷. Ezeket a tulajdonságokat a megkülönböztetés elleni jogszabályokban „védett okoknak” vagy „védett tulajdonságoknak” nevezik. A megkülönböztetésmentesség területét érintő európai jogszabályokkal és ítélkezési gyakorlattal kapcsolatban további információk érhetők el az európai megkülönböztetésmentességi jogról szóló kézikönyv 2018. évi kiadásában, amelyet az FRA és az Európa Tanács közösen adott közre⁸.

A megkülönböztetésnek több típusa van:

Közvetlen diszkrimináció az, amikor egy adott személy *kizárólag* vagy *elsődlegesen* egy védett ok – például faj, nem, életkor, fogyatékoság vagy etnikai hovatartozás – alapján részesül kedvezőtlenebb elbánásban⁹.

Példa

Terrorfenyegetettségre reagálva a rendőrség felhatalmazást kap arra, hogy bárkit igazoltasson és átvizsgáljon, akiről azt gondolja, hogy érintett lehet terrorizmusban. Úgy vélik, a fenyegetés egy olyan terrorszervezettől ered, amely a világ egy bizonyos régiójában tevékeny, de nincs további konkrét hírszerzési információ. Amennyiben egy rendőr csak azért igazoltat egy férfit, mert megjelenése arra utal, hogy a világnak ugyanabból a régiójából származhat, ez közvetlen diszkriminációnak minősülne és jogellenes lenne.

Közvetett megkülönböztetés (a bűnüldözés és a határigazgatás összefüggésében más néven „eltérő hatással járó megkülönböztetés”) akkor áll fenn, ha egy *látószólag semleges* előírás, feltétel vagy gyakorlat bizonyos védett tulajdonságokkal

7 [A Tanács 2000/43/EK irányelve \(2000. június 29.\) a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról \(HL L 180.\)](#), 2. cikk; valamint a [Tanács 2000/78/EK irányelve \(2000. november 27.\) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról \(HL L 303.\)](#), 2. cikk.

8 FRA és Európa Tanács (2018).

9 *Uo.*, 43. o.

rendelkező személyeket más személyekkel szemben hátrányos helyzetbe hoz, kivéve, ha az előírás, feltétel vagy gyakorlat törvényes cél által objektíve igazolható, és a cél elérésére irányuló eszközök szükségesek és arányosak¹⁰. A közvetett megkülönböztetés esetében rendszerint statisztikákra van szükség annak értékeléséhez, hogy egy adott személlyel szemben a gyakorlatban kedvezőtlenebb bánásmódot alkalmaztak-e valamely más személyhez képest annak alapján, hogy valamely konkrét védett tulajdonságokkal rendelkező csoporthoz tartozik.

Példa

Rutinellenőrzések elvégzése érdekében bűnüldöző hatóságok úgy döntenek, X városban 21.00 és 01.00 között megállítanak minden tizedik gépkocsit; az X városban ezekben az órákban autózó népesség 60%-a afrokaribi származású, miközben a város és a környező térség afrokaribi lakossága nem haladja meg a 30%-ot. Mivel az intézkedés ezt a csoportot valószínűleg hátrányosabban érinti, mint másokat, közvetett megkülönböztetésnek minősülne.

A hátrányos megkülönböztetés egyetlen tulajdonságon alapuló kezelése nem tükrözi az egyenlőtlen bánásmód különböző megnyilvánulásait. A **többszörös megkülönböztetés** a megkülönböztetésnek azt a fajtáját írja le, amely több, egymástól különálló alapon valósul meg. Például egy személy nemcsak etnikai hovatartozása alapján, hanem életkora és neme alapján is szembesülhet megkülönböztetéssel¹¹. Az **interszekcionális megkülönböztetés** olyan helyzetre utal, amikor egyszerre több megkülönböztetési alap működik és hat egymásra elválaszthatatlanul és a megkülönböztetés sajátos típusait létrehozva (lásd a példát).

Példa

Egy rendőr igazoltat és átvizsgál egy afrikai származású fiatallembert anélkül, hogy észszerűen fennállna a gyanú, hogy bűncselekményt követett el. Nemcsak életkora miatt szenved el megkülönböztetést – nem minden fiatal igazoltatnak –, és nem is csak etnikai hovatartozása miatt – nem minden

10 A Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról (HL L 303., 2000.12.2.) (a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv), 2. cikk; lásd még FRA és Európa Tanács (2018), 53. o.

11 FRA és Európa Tanács (2018), 59. o.

afrikai származású embert igazoltnak –, hanem éppen azért, mert egyszerre fiatal és afrikai származású.

Megkülönböztetés eredhet a személyes adatok automatizált kezeléséből és az algoritmusokon alapuló profilalkotás alkalmazásából is. Megkülönböztetésre kerülhet sor az algoritmusok megtervezése és bevezetése során azon elfogultságok miatt, amelyeket – akár tudatosan, akár nem – beépítenek az algoritmusba, valamint akkor, amikor a kapott információk alapján döntések születnek.

A GDPR 9. cikkének (1) bekezdése kifejezetten kimondja, hogy tilos a személyes adatok azon különleges kategóriáinak kezelése, amelyek személyes tulajdonságokra – például faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre – utalnak (a védett okok teljes felsorolását lásd: [2.2.4. szakasz, 9. ábra](#)). Ezt a tilalmat egyedi esetekben, például a közérdek védelmében fel lehet oldani, amennyiben a kivételnek van jogalapja, arányos és szükséges, és megfelelő biztosítékokkal szolgál¹².

Hasonlóképpen a bűncselekmények megelőzésével, nyomozásával, felderítésével és a vádeljárás lefolytatásával összefüggésben a rendőrségi irányelv egyedi ügyekben történő automatizált döntéshozatalról szóló 11. cikkének (3) bekezdése tiltja a személyes adatok „különleges kategóriái alapján történő olyan profilalkotást, amely a természetes személyekre vonatkozóan megkülönböztetést eredményez”, ideértve a faji vagy etnikai származásra és a vallási meggyőződésre utaló adatokat, valamint a genetikai és biometrikus adatokat¹³. Itt is engedélyezettek bizonyos esetekben a kivételek, de azoknak szükségeseknek kell lenniük, megfelelő biztosítékokkal kell szolgálniuk, és vagy rendelkezniük kell jogalappal, vagy valamely személy létfontosságú érdekeinek védelmére kell irányulniuk¹⁴.

12 Általános adatvédelmi rendelet (GDPR), a 9. cikk (2) bekezdésének g) pontja.

13 További információk: A 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport (2017b).

14 [Az Európai Parlament és a Tanács \(EU\) 2016/680 irányelve \(2016. április 27.\) a személyes adatoknak az illetékes hatóságok által a bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, a vádeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása céljából végzett kezelése tekintetében a természetes személyek védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 2008/977/IB tanácsi kerethatározat hatályon kívül helyezéséről](#) (HL L 119.) (rendőrségi irányelv), 10. cikk.

A megkülönböztető jellegű profilalkotás tilalma: mit mondanak a jogszabályok?

„A természetes személyekre vonatkozó **olyan profilalkotás, amely** az alapvető jogok és szabadságok szempontjából a természetüknél fogva különösen érzékeny **személyes adatok alapján történő megkülönböztetést [eredményez],** a[z Alapjogi] Charta 21. és 52. cikkében meghatározott feltételek szerint **tilos.**”

A rendőrségi irányelv (38) preambulumbekzdése

„A személyes adatok 10. cikk szerinti különleges kategóriái* alapján történő **olyan profilalkotást, amely** a természetes személyekre vonatkozóan **megkülönböztetést eredményez,** az uniós joggal összhangban **tiltani kell.**”

A rendőrségi irányelv 11. cikkének (3) bekezdése

* A rendőrségi irányelv 10. cikke „A faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre vagy szakszervezeti tagságra utaló személyes adatok, valamint a természetes személyek egyedi azonosítását célzó genetikai és biometrikus adatok, az egészségügyi adatok és a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó személyes adatok”.

„A határforgalom-ellenőrzések lefolytatása során a határőrök részéről **tilos** a személyek nem, faji vagy etnikai származás, vallás vagy világnézet, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő **megkülönböztetése.**”

A Schengeni határ-ellenőrzési kódex 7. cikke

A megkülönböztetés tilalma nem azt jelenti, hogy személyes tulajdonságokat ne lehetne jogszerű tényezőkként felhasználni a nyomozásokkal vagy határforgalom-ellenőrzéssel kapcsolatban végzett profilalkotáshoz (lásd: 2.3. szakasz). Ugyanakkor ehhez a védett okoktól eltérő információkon alapuló észszerű okoknak is fenn kell állniuk, amelyek indokolják a gyanút. Így például egy adott személyre ráillhet egy gyanúsított konkrét leírása, vagy előfordulhat, hogy megjelenése nem felel meg az úti okmányában foglalt információknak¹⁵.

¹⁵ Egyesült Királyság, Lordok Háza (2006), Lord Scott: A Lordok Háza fellebbviteli tanácsának véleménye a következő ügyben: *R (on the application of Gillan et al.) v. Commissioner of Police for the Metropolis et al.*, [2006] UKHL 12, 2006. március 8., 67. pont.

Az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés

Az EU Alapjogi Chartájának 21. cikke **korlátozza az uniós polgárok állampolgárság alapján történő megkülönböztetésének tilalmát**. A faji egyenlőségről szóló irányelvben az állampolgárság nem szerepel a védett okok között.

A tagállamok azonban kiszélesítették a megkülönböztetés tilalmának körét, így az különböző módokon kiterjed az állampolgárságra. Ez magában foglalja annak elismerését, hogy az állampolgárságot időnként a faj, az etnikai származás vagy a vallás helyettesítésére használják. Egyes ilyen esetekben „az állampolgárságon alapuló eltérő bánásmód [...] az említett okok alapján történő megkülönböztetést tiltó jogszabályok megsértésének fog minősülni” (lásd: A nemek közötti egyenlőséggel és a megkülönböztetésmentességgel foglalkozó jogi szakértők európai hálózata, 2016, 99. o.). A gyakorlatban gyakran nehéz megkülönböztetni egymástól az állampolgárságon alapuló megkülönböztetést és az etnikai hovatartozáson alapuló megkülönböztetést.

Az, hogy az Alapjogi Charta 21. cikke az állampolgárságot nem említi kifejezetten a megkülönböztetés potenciális okai között, elsődlegesen az uniós polgárok (és az uniós jog alapján a szabad mozgás jogát élvező egyéb személyek), valamint a harmadik országbeli állampolgárok uniós jog szerinti eltérő jogállását tükrözi. Ez különös jelentőséggel bír a határon folytatott eljárások esetében, ahol az állampolgárság a döntő tényező annak meghatározásához, hogy egy adott személyt alapos ellenőrzésnek vetnek-e alá, illetve hogy vízummal kell-e rendelkeznie a schengeni térségbe történő belépéshez vagy az átutazáshoz.

Ugyanakkor megkülönböztető jellegű lehet az az eljárás, ha a valamely állampolgárságú személyek mindegyikét szisztematikusan elküldik elkülönített helyen történő ellenőrzésre. Az állampolgárság a kockázati profilok jogszerű eleme lehet annak érdekében, hogy felderítsék az irreguláris migrációt vagy az emberkereskedelem vélelmezett áldozatait, de nem lehet az egyetlen vagy elsődleges kiváltója az elkülönített helyen történő ellenőrzésnek. Továbbá más helyzetekhez hasonlóan az állampolgárságon alapuló eltérő bánásmód is megkülönböztető jellegűvé és ezáltal jogellenessé válik, ha az állampolgársággal szorosan összekapcsolódó védett okokon – például fajon, etnikai hovatartozáson vagy valláson – alapuló megkülönböztetés helyettesítésére használják.

Az ENSZ Emberi Jogok Főbiztosának Hivatala a nemzetközi határokon alkalmazandó emberi jogokkal kapcsolatosan javasolt 2014. évi alapelveiben és iránymutatásaiban az állampolgárságot azon védett okok között szerepelteti, amelyeket nem lehet felhasználni a migránsokról történő profilalkotáshoz (8. alapelv).

Ítélezési gyakorlat

A *Rosalind Williams Lecraft kontra Spanyolország* ügyben egy rendőr megállított egy nőt egy spanyolországi vasútállomás peronján, és elkérte személyazonosító okmányait. A nő megkérdezte a rendőrtől, hogy miért csak őt igazoltatták a peronon, és a következő választ kapta: „Mert Ön fekete.” Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága ítéletében rámutatott arra, hogy általánosságban jogszerű dolog személyazonossági ellenőrzéseket végezni a közbiztonság érdekében, valamint bűncselekmények megelőzése és az irreguláris bevándorlás nyomon követése céljából. Ugyanakkor megállapította, hogy „amikor a hatóságok ilyen ellenőrzéseket végeznek, a célszemélyek fizikai vagy etnikai tulajdonságai nem tekinthetők arra utaló jelnek, hogy jogellenesen tartózkodnak az országban. Emellett nem hajthatók végre olyan személyazonossági ellenőrzések, amelyek kizárólag bizonyos fizikai tulajdonságokkal vagy etnikai háttérrel rendelkező emberekre irányulnak. Ez nemcsak az érintettek méltóságát érintené hátrányosan, hanem az idegengyűlölő attitűdök lakosság körében történő terjedéséhez is hozzájárulna; ezenkívül nem állna összhangban a faji megkülönböztetés leküzdésére irányuló hatékony szakpolitikával”.

2017-ben az Emberi Jogok Európai Bíróságához hasonló panaszt nyújtottak be, amely egy pakisztáni állampolgárral szemben spanyolországi rendőrségi igazoltatása alatt és után tanúsított bánásmódot érintett. A bíróságnak döntenie kell arról, hogy a felperes etnikai származáson alapuló megkülönböztetést szenvedett-e el a személyazonossági ellenőrzés során, valamint hogy sérült-e a 8. cikk (a magánélethez és a családi élethez való jog) a tekintetben, hogy a spanyol hatóságok nem tettek meg minden észszerű lépést az incidens lehetséges rasszista motivációinak felderítése érdekében. Az ítélethozatal e dokumentum írásának idején folyamatban van.

További információk itt találhatóak: *UNHRC, Rosalind Williams Lecraft kontra Spanyolország, 1493/2006. sz. közlemény* és *EJEB, Zeshan Muhammad kontra*

[Spanyolország, 34085/17, benyújtva 2017. május 6-án. Lásd még: FRA és Európa Tanács \(2018\).](#)

A *B.S. kontra Spanyolország* ügyben egy nigériai származású és Spanyolországban jogszerűen tartózkodó női szexmunkás azt állította, hogy a spanyol rendőrség fizikailag és verbálisan bántalmazta őt faji származása, neme és szakmája alapján. Azt állította, hogy más európai származású szexmunkásokkal ellentétben folyamatos rendőri ellenőrzésnek és rasszista, illetve szexista bántalmazásnak volt kitéve. Két külső beavatkozó – az AIRE Központ és a Barcelonai Egyetem Európai Szociális Kutatóegysége – kérte az EJEB-et, hogy ismerje el az interszekcionális megkülönböztetést. A Bíróság megállapította a 3. cikk (az embertelen és megalázó bánásmód tilalma) megsértését, de külön megvizsgálta azt is, hogy elmulasztották-e kivizsgálni az állítólagos rasszista hozzáállás és a rendőrség erőszakos fellépései közötti esetleges ok-okozati kapcsolatot. Ebben a kérdésben az EJEB megállapította a 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) megsértését, mert a hazai bíróságok nem vették figyelembe a kérelmező abból adódó konkrét sebezhetőségét, hogy afrikai nőként dolgozott prostituáltként. Bár az ítélet interszekcionális megközelítést alkalmazott, nem használta az „interszekcionalitás” kifejezést.

További információk itt találhatóak: EJEB, B.S. kontra Spanyolország, 47159/08. sz., 2012. július 24.

A bizonyítási teher

2016-ban a francia Semmitőszék első ízben hozott ítéletet diszkriminatív személyazonosság-ellenőrzések ügyében. *2016. november 9-i határozataiban* a Semmitőszék kimondta, hogy 13 afrikai vagy arab származású férfi közül három esetében a rendőrség diszkriminatív személyazonosság-ellenőrzéseket hajtott végre. Megállapította, hogy ezekben az esetekben az állam volt felelős, és kártérítést ítelt meg a három felperes számára. Nyolc másik ügyben a Semmitőszék kimondta, hogy a vitatott személyazonosság-ellenőrzések jogszerűek voltak, mivel objektív és ezért megkülönböztetéstől mentes elemeken alapultak. A bírák a két fennmaradó ügyben nem hoztak ítéletet, hanem újratárgyalásra visszautalták őket alacsonyabb szintű bíróságokhoz.

A Semmitőszék tisztázta a bizonyítási teher kérdését is az ilyen esetekben. A személyazonosság-ellenőrzéseket nem veszik nyilvántartásba, ha nem vezetnek igazságügyi vagy közigazgatási eljárásokhoz. A Semmitőszék kifejtette, hogy a felpereseknek bizonyítékot kell a bíróságok elé tárniuk a megkülönböztetés fennállásának kimutatása céljából. A rendőrségnek vagy azt kell bizonyítania, hogy nem alkalmaztak megkülönböztetett bánásmódot a személyazonosság-ellenőrzések végrehajtása során, vagy pedig azt, hogy a megkülönböztetett bánásmódot objektív elemek indokolták.

Továbbá a Semmitőszék megállapította, hogy a bírák bizonyítékként figyelembe vehetnek olyan tanulmányokat és statisztikai információkat, amelyek tanúsítják, hogy milyen gyakorisággal hajtanak végre diszkriminatív okokból személyazonosság-ellenőrzéseket a felperessel azonos népességcsoport esetében (azaz tényleges vagy feltételezett etnikai hovatartozásból eredő fizikai tulajdonságok által meghatározott látható kisebbségek esetében). Ez a bizonyíték azonban önmagában nem elegendő a megkülönböztetés kimutatásához.

Ezért a Semmitőszék kimondta, hogy az a tényleges vagy feltételezett etnikai hovatartozáshoz kapcsolódó fizikai tulajdonságokon alapuló személyazonosság-ellenőrzés, amelyet előzetesen nem indokolnak meg objektív módon, megkülönböztető jellegű, és súlyos kötelességzegésnek minősül, amely – a fenti három ügyben – az állam felelősségét érintette.

További információk itt találhatóak: Franciaország, Semmitőszék (Cour de Cassation), Décision 1245, 2016. november 9.

1.2.2. A magánélet tiszteletben tartásához való jog és a személyes adatok védelme

Az uniós jog szerint a magánélet tiszteletben tartásához való jog (az Alapjogi Charta 7. cikke) és a személyes adatok védelme (az Alapjogi Charta 8. cikke) különálló, jól-lehet egymással szorosan összefüggő jogok. A magánélethez való jog tágabb jog, amely tiltja az egyén magánéletébe való *bármilyen beavatkozást*. A magánélet nem egyszerűen azt jelenti, amit az adott személy bizalmasan kíván kezelni, hanem egy eszköz is, amelynek segítségével az egyén kifejezi személyiségét, például annak megválasztásával, hogy kivel lép kapcsolatba vagy hogyan öltözködik. A személyes adatok védelme annak értékelésére korlátozódik, hogy jogszerű-e a *személyes*

*adatok kezelése*¹⁶. Amikor nem utalunk kifejezetten uniós jogszabályra, a fenti kettő ezen útmutató alkalmazásában egymás szinonimájaként használatos. Ezek a jogok nem abszolút jogok, és bizonyos körülmények között korlátozhatók (lásd az EJE 8. cikkét és az Alapjogi Charta 52. cikkét).

A magánélethez való jog és a személyes adatok védelme: mit mondanak a jogszabályok?

„1. Mindenkinnek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák.

2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

Az emberi jogok európai egyezményének 8. cikke

„Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben tartsák.”

Az EU Alapjogi Chartájának 7. cikke

„(1) Mindenkinnek joga van a rá vonatkozó személyes adatok védelméhez.

(2) Az ilyen adatokat csak tisztességesen és jóhiszeműen, meghatározott célokra, az érintett személy hozzájárulása alapján vagy valamilyen más, a törvényben rögzített jogos okból lehet kezelni. Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy a róla gyűjtött adatokat megismerje, és joga van azokat kijavíttatni.”

Az EU Alapjogi Chartájának 8. cikke

„(1) Az érintett jogosult arra, hogy ne terjedjen ki rá az olyan, **kizárólag automatizált adatkezelésen** – ideértve a profilalkotást is – **alapuló** döntés hatálya, amely rá nézve **joghatással járna vagy** őt hasonlóképpen **jelentős mértékben érintené**.

16 FRA, EDPS és Európa Tanács (2018).

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazandó abban az esetben, ha a döntés:

- a) [...] szerződés megkötése vagy teljesítése érdekében szükséges;
- b) meghozatalát [...] olyan [...] jog teszi lehetővé, amely az érintett jogainak és szabadságainak, valamint jogos érdekeinek védelmét szolgáló megfelelő intézkedéseket is megállapít; vagy
- c) az érintett kifejezett hozzájárulásán alapul.”

Az általános adatvédelmi rendelet 22. cikkének (1) és (2) bekezdése

„A tagállamok előírják, hogy az olyan, kizárólag automatizált adatkezelésen – ideértve a profilalkotást is – alapuló döntés, amelynek joghatása az érintettre nézve hátrányos vagy öt jelentős mértékben érinti, tilos, kivéve, ha az adatkezelésre alkalmazandó olyan uniós vagy tagállami jog teszi lehetővé, amely az érintettek jogaira és szabadságaira vonatkozó megfelelő garanciákról is rendelkezik, ideértve legalább az érintett jogát arra, hogy az adatkezelőtől emberi beavatkozást kérjen.”

A rendőrségi irányelv 11. cikkének (1) bekezdése

A másodlagos uniós jog részletesen kidolgozza a magánélethez és a személyes adatok védelméhez való jogot. Két jogszabály meghatározza, hogyan gyűjthetők és kezelhetők a személyes adatok. Az (EU) 2016/679 rendelet, azaz az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) megállapítja a személyes adatok kezelésére vonatkozó általános elveket és biztosítékokat. Az (EU) 2016/680 irányelv – ismertebb nevén a rendőrségi irányelv – konkrétan meghatározza a személyes adatoknak a bűnüldözési műveletek keretében, bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, illetve a vádeljárás lefolytatása céljából végzett kezelésének szabályait. A legfontosabb alapelveket és a kettő közötti néhány főbb különbséget a 2. táblázat mutatja be. A határigazgatás területén használt nagy méretű uniós adatbázisok – köztük a Vízuminformációs Rendszer (VIS), a határregisztrációs rendszer (EES), illetve az Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS) – létrehozásáról szóló jogszabályok szintén tartalmazzák külön adatvédelmi keretrendszert (lásd a nagy méretű adatbázisokról szóló 3.2. szakaszt).

2. táblázat: Adatvédelmi követelmények – a rendőrségi irányelv és a GDPR közötti különbségek

Adatvédelmi elv	GDPR	Rendőrségi irányelv
Jogszerűség, tisztességesség, átláthatóság	A személyes adatok kezelését jogszerűen, tisztességesen és átlátható módon kell végezni.	A személyes adatokat tisztességesen és jogszerűen kell kezelni.
Célhoz kötöttség	Az egy adott célból gyűjtött személyes adatok nem kezelhetők ezzel össze nem egyeztethető célból; a tudományos, történelmi kutatási vagy statisztikai célból történő további adatkezelés nem minősül az eredeti céllal össze nem egyeztethetőnek.	Az egy adott célból gyűjtött személyes adatok ezt követően nem kezelhetők ezzel össze nem egyeztethető célból; az eltérő célok nem minősülnek az eredeti céllal össze nem egyeztethetőnek, ha az ilyen adatkezelésre jogi rendelkezések felhatalmazást adnak, továbbá az adatkezelés szükséges és arányos.
Adattakarékosság	A gyűjtött személyes adatoknak az adatkezelés céljai szempontjából megfelelőnek és relevánsnak kell lenniük, és a szükségesre kell korlátozódniuk.	A gyűjtött személyes adatoknak az adatkezelés céljai szempontjából megfelelőnek és relevánsnak kell lenniük, és nem lehetnek túlzott mértékűek.
Korlátozott tárolhatóság	A személyes adatokat olyan formában kell tárolni, amely az érintettek azonosítását csak az adatgyűjtés céljainak eléréséhez szükséges ideig teszi lehetővé; tudományos, történelmi kutatási vagy statisztikai célból sor kerülhet a személyes adatok ennél hosszabb ideig történő tárolására.	A személyes adatokat olyan formában kell tárolni, amely az érintettek azonosítását csak az adatgyűjtés céljainak eléréséhez szükséges ideig teszi lehetővé.
Pontosság	A gyűjtött személyes adatoknak pontosnak és naprakésznek kell lenniük. A helytelen vagy pontatlan személyes adatokat törölni vagy helyesbíteni kell.	
Integritás és bizalmas jelleg	A személyes adatokat biztonságban kell tartani, védve a jogosulatlan vagy jogellenes kezeléssel, a véletlen elvesztéssel, a megsemmisítéssel vagy a károsodással szemben.	

Forrás: FRA, 2018

Példák

Egy határőr jogosulatlan személyeknek megküldi egy repülőgép utaslistáját. Ezek a személyes adatok a megosztásukat követően egyéb és/vagy magáncélokra is felhasználhatók. Ez az adatvédelmi elvek egyértelmű megsértését jelenti.

Egy rendőr kimegy az irodájából úgy, hogy számítógépének képernyőjén gyanúsítottakkal kapcsolatos személyes adatok listája látható. Ez azáltal, hogy aláássa a személyes adatok biztonságának elvét, az adatvédelmi elvek megsértésének minősül.

Ítélezési gyakorlat

A bírósági ítéletek iránymutatást adnak a fenti elvek gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban.

Célhoz kötöttség

A Heinz Huber kontra Bundesrepublik Deutschland ügyben az Európai Unió Bírósága a külföldiekre vonatkozó német központi nyilvántartás (Ausländerzentralregister, AZR) jogszerűségét vizsgálta; ez a Németországban több mint három hónapig tartózkodó külföldi – uniós és nem uniós – állampolgárokra vonatkozóan tartalmaz bizonyos személyes adatokat. Az Európai Unió Bírósága megállapította, hogy a valamely konkrét célból gyűjtött adatok nem használhatók fel ettől eltérő célra. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy az AZR jogszerű eszköz a tartózkodási szabályok alkalmazásához, és hogy a külföldi állampolgárok és a német állampolgárok esetében alkalmazott eltérő bánásmód – utóbbiakról kevesebb adatot tartanak nyilván – az elérni kívánt célra tekintettel indokolt. Ugyanakkor az Európai Unió Bírósága megállapította, hogy az AZR nyilvántartásában tárolt adatok nem használhatók fel általában véve bűnüldözési célokra, mivel ez a cél eltér attól, amely célra eredetileg az adatokat gyűjtötték.

További információk itt találhatóak: az Európai Unió Bírósága, C-524/06. sz. ügy, Heinz Huber kontra Bundesrepublik Deutschland, 2018. december 16.

Korlátozott tárolhatóság

Az *S. és Marper kontra Egyesült Királyság* ügyben a felperesek kérték a róluk tárolt bejegyzéseknek (ujjnyomatoknak, sejtmintáknak és DNS-profiloknak) az Egyesült Királyságban bünyügyi azonosítás céljából alkalmazott DNS-adatbázisokból való törlését. Pereik felmentő ítélettel végződtek, és aggályaik voltak adataik lehetséges jelenlegi és jövőbeni felhasználásával kapcsolatban. Kérelmüket a rendőrség elutasította. Az EJEB megállapította, hogy a magánélethez való jog megsértésének minősül az olyan személyek DNS-mintáinak határozatlan ideig történő őrzése, akiket letartóztattak, de később felmentettek, vagy akikkel szemben ejtették a vádat. A bíróság rámutatott a megbélyegzés kockázatára, mivel a semmilyen bűncselekményben el nem ítélt személyek adatait ugyanúgy kezelik, mint az elítélteket. A bíróság emellett elismerte, hogy az ezen adatok megőrzéséből eredő potenciális kár különösen jelentős a gyermekek esetében, tekintettel fejlődésük és társadalmi beilleszkedésük fontosságára.

További információk itt találhatóak: EJEB, S. és Marper kontra Egyesült Királyság, 30562/04. és 30566/04. sz. ügyek, 2008. december 4.

A személyes adatok profilalkotás céljából történő gyűjtéséhez és kezeléséhez a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságoknak meg kell felelniük négy alapvető jogi kritériumnak. Az adatok gyűjtésének és kezelésének:

- **jogszabályban meghatározottnak és szabályozottnak kell lennie (jogalap):** a magánélet tiszteletben tartásához és az adatvédelemhez való jog bármely korlátozását jogszabálynak kell rögzítenie, és a korlátozásnak tiszteletben kell tartania az említett jogok lényegét. A jogszabálynak eleget kell tennie az egyértelműség és a minőség követelményének, ami azt jelenti, hogy a közvélemény hozzáfér, emellett kellően egyértelmű és pontos ahhoz, hogy a közvélemény megértse alkalmazását és következményeit;
- **érvényesnek, jogszerűnek kell lennie és megfelelő céllal kell történnie (jogszerű cél):** a jogszerű célokat jogszabály rögzíti, és azok nem bővíthetők tovább. Kapcsolódhatnak a nemzetbiztonsághoz, az egészséghez, a közrendhez vagy a bűnmegelőzéshez;

- **az említett cél eléréséhez nélkülözhetetlennek kell lennie (szükségesség):** a személyes adatok kezelésének arra kell korlátozódnia, ami az adatgyűjtés céljához szükséges;
- **nem szabad túlzottnak lennie (arányosság):** a személyes adatokat kezelő hatóságoknak méltányos egyensúlyt kell teremteniük a cél és az annak eléréséhez használt eszköz között. Más szavakkal: az adatkezelés hozzáadott értéke nem lehet fontosabb a lehetséges negatív hatásánál.

A 3. fejezet kifejti, miként alkalmazhatók ezek az elvek a gyakorlatban.

A 2. ábra bemutatja, hogyan alkalmazhatók ezek az elvek annak értékeléséhez, hogy egy adott fellépés sértheti-e a magán- és a családi élet tiszteletben tartásához és az adatvédelemhez való jogot (lásd még a panaszkezelési mechanizmusokról szóló 2.3.3. szakaszt). Az igazoltatással és átvizsgálással kapcsolatos *Gillan és Quinton kontra Egyesült Királyság* ügy szemlélteti, miként alkalmazta az EJEB ezeket az elveket annak meghatározásához, hogy sérült-e az adatvédelemhez és a magán-élethez való jog (lásd az ítélkezési gyakorlatról szóló keretes részt).

2. ábra: A magánélet és az adatvédelem megsértése – az értékelési folyamat



Forrás: FRA, 2018 (a következő dokumentum alapján: Európa Tanács [2003], The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human rights (A magánélet és a családi élet tiszteletben tartásához való jog: útmutató az emberi jogok európai egyezményének 8. cikke alkalmazásához)

Ítélezési gyakorlat

A *Gillan és Quinton kontra Egyesült Királyság* ügyben a felperesek – két brit állampolgár – a velük szemben alkalmazott igazoltatási és átvizsgálási hatáskörök jogszerűségét kívánták bírósági jogorvoslat útján megtámadni.

Az alkalmazott intézkedést jogszabály írja elő? Az intézkedés összhangban állt a terrorizmusról szóló 2000. évi törvény 44–47. szakaszával, amely megállapította, hogy: 1) terrorcselekmények megelőzése céljából vezető rendőrségi tisztviselők egy adott terület bármely egyenruhás rendőrét felhatalmazhatják igazoltatások és átvizsgálások elvégzésére; 2) a felhatalmazást az államtitkárnak kell megerősítenie és időhöz kötött, de

korlátlanul meghosszabbítható; 3) bár az efféle átvizsgálási műveletek célja a terrorcselekményekhez használható tárgyak megtalálása, az igazoltatási és átvizsgálási tevékenységeknek nem kell olyan gyanún alapulniuk, hogy az igazoltatott személy ilyen típusú tárgyakat hord magával; valamint 4) az átvizsgálást megtagadó személyek szabadságvesztéssel, bírsággal vagy mindkettővel büntetendők (*Gillan és Quinton, 76–80. pont*).

Beleavatkozik-e az alkalmazott intézkedés a magánéletbe és/vagy az adatvédelemben? A kényszerintézkedési jogkörök bűnüldöző hatóságok általi, valamely személy igazoltatása, valamint ruházatának és holmijainak átvizsgálása céljából történő alkalmazása egyértelmű beavatkozást jelent a magánélet tiszteletben tartásához való jogba. Súlyosságát erősíti a személyes adatok nyilvánosság elé tárása, ami megaláztatást és szégyenkezést von maga után (*Gillan és Quinton, 63. pont*).

Az arányosság és a szükségesség értékelése: A bíróság számos aggálynak adott hangot a jogszabály arányosságával és szükségességével kapcsolatban (*Gillan és Quinton, 80–86. pont*):

- az igazoltatásokra való felhatalmazásra vonatkozó törvényes előírás nem járt terhekkel;
- a törvényes hatáskörök olyan szélesek, hogy az egyének hatalmas akadályokkal szembesülnek, ha ki akarják mutatni, hogy valamely felhatalmazás vagy megerősítés meghaladja az érintett hatóságok hatásköreit (*ultra vires*) vagy hatáskörrel való visszaélésnek minősül;
- a felhatalmazás által lefedett földrajzi területek nagyon tágak voltak, a határidőt pedig ismétlődően meghosszabbították, csökkentve ezáltal a felhatalmazás célzott jellegét;
- az egyes tisztviselők mérlegelési jogkörének korlátozása inkább formális volt, mint lényegi;
- kevésbé volt kilátás bírósági jogorvoslatra, mivel az igazoltató tisztviselőnek nem kellett igazolnia gyanújának észszerűségét; ezért szinte lehetetlen volt bizonyítani, hogy a hatáskört nem megfelelően gyakorolták.

E megfontolások nyomán az EJEB megállapította, hogy a terrorizmusról szóló törvény vonatkozó szakaszai „nincsenek kellően körülhatárolva, és nem

vonatkoznak rájuk kellő jogi biztosítékok a visszaéléssel szemben”, ezért pedig sértik az EJEE 8. cikkét.

További információk itt találhatóak: EJEB, Gillan és Quinton kontra Egyesült Királyság, 4158/05. sz. ügy, 2010. január 12.

A megreformált uniós adatvédelmi jogi keretben a profilalkotásra vonatkozóan meghatározott jogi követelményeket a 3. fejezet részletezi.

1.3. Milyen potenciális negatív hatásokkal jár a jogellenes profilalkotás a bűnüldözésre és a határigazgatásra nézve?

A csupán tág kategóriákon – például faj, etnikai hovatartozás vagy vallás – alapuló profilalkotás nemcsak jogellenes, hanem hátrányai is lehetnek a hatékony rendfenn-tartás és a határigazgatási hatóságok szempontjából. Ez a szakasz két potenciális negatív hatást jár körül:

- A legnagyobb nehézség ahhoz kapcsolódik, hogy mennyire megterhelheti a közösségekkel fennálló kapcsolatokat. A profilalkotás neheztelést válthat ki a különösen érintett közösségek körében, és csökkentheti a rendőrségbe és a határigazgatási hatóságokba vetett bizalmat. Ez pedig alááshatja a lakossági együttműködésre hagyatkozó módszerek eredményességét.
- Kétségek vannak azzal kapcsolatban is, hogy mennyire hatékony a tág profil-kategóriák alkalmazása a határigazgatás vagy a bűnüldözés területén, például amennyiben az azt eredményezi, hogy tévesen tesznek valakit gyanúsítottá¹⁷.

Ezenkívül, ha a profilalkotás jogellenesen zajlik, a hatóságok nyitottak lesznek a panasztételi eljárások vagy jogi lépések iránt. Ez megvalósulhat a rendőrség panaszkezelési hatóságai általi belső felügyelet formájában, szakosodott panaszkezelési testületek, felügyeleti hatóságok vagy a polgári és a büntetőbírósi rendszer révén (lásd: 2.3. szakasz). Az egyes tisztviselőkkel és középvezetőkkel szemben közigazgatási és/vagy büntetőjogi szankciókra kerülhet sor annak következtében, hogy

¹⁷ FRA (2017d), 51. o.

jogellenes profilalkotásban működtek közre, vagy ilyenhez hallgatólagosan hozzájárultak. Ez erőforrások elszívásához, valamint a hatóságok moráljának és hírnevének csorbulásához vezethet.

Főbb pontok

- **A jogellenes profilalkotás aláássa a** bűnüldöző és a határigazgatási hatóságokba vetett **bizalmat**, és a helyi közösségekkel fennálló kapcsolatok romlásához vezethet.
- Vannak **kétségek a széles körű profilalkotás tényleges hatékonyságával kapcsolatban** a bűncselekmények felderítése, illetve a határigazgatás területén. A bizonyítékok nem meggyőzőek a tekintetben, hogy az effajta profilalkotás növeli-e a sikeres bűnüldözési vagy határigazgatási műveletek sikerességi arányát.

1.3.1. A rendőrségbe és a határigazgatásba vetett bizalomra, valamint a jó közösségi kapcsolatokra gyakorolt hatás

Kutatások azt mutatják, hogy az átfogó profilok alkalmazása negatívan hathat a megcélzott egyénekre és közösségeikre¹⁸. Az alábbi keretes rész bemutatja néhány személyt, aki követően adott válaszait, hogy igazoltatásnak és átvizsgálásnak vagy határforgalom-ellenőrzésnek voltak kitéve.

Példák

Az igazoltatási és átvizsgálási tevékenységek, valamint a határforgalom-ellenőrzések hatása az egyénekre

1. Rendőrségi igazoltatások – Keskinen, S. et al. (2018)

2015 és 2017 között a Helsinki Egyetem Svéd Társadalomtudományi Intézete 185 embert kérdezett meg az etnikai alapú profilalkotással kapcsolatos tapasztalataikról. A kutatás azt mutatta, hogy a legtöbb válaszadó kellemetlen, bosszantó vagy megalázó tapasztalatként élte meg

18 FRA (2017d).

az igazoltatást. Az alábbiakban olvasható néhány részlet a válaszadók beszámolóiból:

„Aztán kicsit később egy másik rendőr ismét megállított [...], miközben két fehér – egy finn és egy holland – barátommal sétáltam az utcán. És ugyanaz történt ... ugyanazt a kérdést tette fel. Nagyon elegem volt, mert nem tudtam, miért pont engem pécéztek ki. Megkérdeztem tőlük, és csak azt mondták, a munkájukat végzik.” (30-as éveiben járó nő, afrikai ország)

„Egyszer anyám és fivérem a városban sétáltak, amikor rendőrök megállították őket, és azt mondták: „Mutassák meg útleveleiket!”. És ezt én etnikai alapú profilalkotásnak tartom. Ekkor a fivérem [finnül ezt mondta:] „Nincs nálunk az útlevelünk, mert nem hordjuk mindig magunknál”. És ekkor, mihelyt látták, hogy folyékonyan beszél finnül, körülbelül úgy reagáltak, hogy „Ó, ne is törődjön vele.” Mérges voltam, mert tudom, hogy az etnikai alapú profilalkotás jogellenes, anyám és fivérem pedig ezt nem tudták. Ezért úgy éreztem, hogy rossz bánásmódban részesültek. Ezért nagyon mérges voltam. Amikor mondtam nekik, hogy jogellenes, ami velük történt, persze nyilvánvalóan tudták, hogy azért állították meg őket, mert [...] nem finnek néznek ki, mert külföldieknek látszanak.” (20-as éveiben járó nő, Szomália/Finnország)

„Mindig, mindenkor hasonló a leírásuk. Csodálkozom, így már 11 éve ugyanazt a személyt keresik, akinek sikerült kijátszania őket, ezek szerint nem végeztek jó munkát, mert az a leírás, amit ők [a határőrök] adnak, mindig hasonló, és én mindig megfelelek ennek a leírásnak [nevet].” (30-as éveinek elején járó férfi, afrikai ország/Finnország)

További információk itt találhatóak: Keskinen, S. et al (2018), The Stopped – Ethnic Profiling in Finland (Az igazoltatottak – etnikai profilalkotás Finnországban).

2. Határforgalom-ellenőrzések – FRA (2014a és 2014b)

„Értem, hogy miért állítottak meg [a határőrök], de nem kellett ideküldeniük engem [az elkülönített helyen történő ellenőrzésre/rendőrsre], vagy úgy bánni velem, mint egy bűnözővel. Ezt csinálják minden kelet-európaival”. (Szerbiai utas, férfi, a frankfurti repülőtéren kérdezték meg.)

Kérdés: „Mi a véleménye, hogyan bántak Önnel az ellenőrzési ponton történő ellenőrzésnél?”

Válasz: „Szerintem nem jól. Megalázó volt. Rosszul bánt velem. Csak elvette az útleveletem, ránézett, és aztán egyszerűen hívta a bevándorlásiakat. Feltett néhány kérdést és felemelte a hangját, de semmit nem értettem. Aztán kiemelték a sorból, de nem voltak tisztelettel irántam, és félni kezdtem miattuk.”

K: „Miért félt, vagy miért érezte magát megalázva?”

V: „Mert nem tudtam, mi fog történni, és ők semmit nem tudtak elmagyarázni. És sok ember volt ott, és az őr úgy beszélt a többi őrrrel, hogy hozzám nem szólt. Aztán várnom kellett, és azóta sem tudom, miért voltam ott.” (Angolai utas, férfi, akit a Schiphol repülőtéren kérdeztek meg.)

„Én tényleg megértem a [...] határőröket. Nekik is nehéz órákon át a fülkékben dolgozni! Így olykor negatív hozzáállást tanúsítanak, például kiabálnak a hozzánk hasonló emberekkel.” (Férfi, török állampolgár, a határon gyakran átkelő kamionsofőr, Kipi.)

Ezek az egyéni tapasztalatok összeadódva negatív csoportthatássá válhatnak¹⁹. Ez hozzájárulhat a rendőrök és a határigazgatási tisztviselők, valamint azon kisebbségi közösségek tagjai közötti viszony jelentős romlásához, akikkel szemben nagy arányban alkalmaznak igazoltatást és átvizsgálást, illetve fokozott határforgalom-ellenőrzést.

Esettanulmány

Az igazoltatás és átvizsgálás szerepe a közrend megzavarása során (Egyesült Királyság [2011] és Franciaország [2005])

Az Egyesült Királyság több nagyvárosában 2011 augusztusában bekövetkezett zavargások nyomán a London School of Economics és a Guardian újság 270 zavargót kérdezett meg arról, hogy miért vettek részt a zavargásokban. A tanulmány megállapította, hogy jelentős tényező volt

¹⁹ Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) (2007), 57. pont.

a rendőrséggel szembeni bizalmatlanság és ellenszenv, valamint hogy „[a] leggyakoribb panaszok az emberek rendszettel kapcsolatos mindennapi tapasztalatait érintették, és sokan adtak hangot mély frusztrációjuknak azzal kapcsolatban, hogy miként vetették alá közösségeik tagjait igazoltatásoknak és átvizsgálásnak”.

További információk itt találhatóak: London School of Economics (2011).

Hasonló dinamikákat figyeltek meg más uniós tagállamokban. Franciaországban kiderült, hogy a 2005. novemberi zavargásokat egy olyan esemény váltotta ki, amelynek során két kisebbségi fiatal szenvedett halálos balesetet, amikor állítólagosan üldözte őket a rendőrség (lásd: Jobard, 2008, valamint Body-Gendrot, 2016).

Bővebb információ: Hörnqvist (2016).

Ehhez kapcsolódóan a profilalkotás az ellenségesség fokozódásához vezethet az egyének és a rendőrség vagy egyéb bűnüldöző szervek közötti egyéb találkozásokkor. A nagyobb fokú ellenségesség fokozza annak valószínűségét, hogy a rutinszerű találkozások agresszióvá és konfliktussá fajulnak, ami biztonsági aggályokat vet fel a tisztviselők és a közösség tagjai tekintetében egyaránt.

Tágabb összefüggésben friss kutatások azt mutatják, hogy ha valakit igazoltatnak, őrizetbe vesznek, elítélnék vagy börtönbe zárnak, az jellemzően távol tartja az embereket más, a büntető igazságszolgáltatás rendszerén kívüli közszolgáltatásoktól, ideértve például az egészségügyi, a foglalkoztatási és az oktatási szervezeteket²⁰. Az elítélt személyek letartóztatásához vezető jogszerű okok aláásása nélkül szem előtt kell tartani, hogy a lakosság eleve marginalizálódott szegmenseinek ezen intézményekből való kirekesztése alááshatja a kisebbségi csoportok társadalmi befogadását és beilleszkedését.

²⁰ Brayne, S. (2014), 367-391. o.

Az FRA EU-MIDIS II felmérésének megállapításai

Az FRA 2015-ben és 2016-ban a 28 uniós tagállamban több mint 25 500, különböző etnikai kisebbségi és bevándorló háttérrel rendelkező válaszadótól gyűjtött információkat.

Milyen információkat gyűjtöttek?

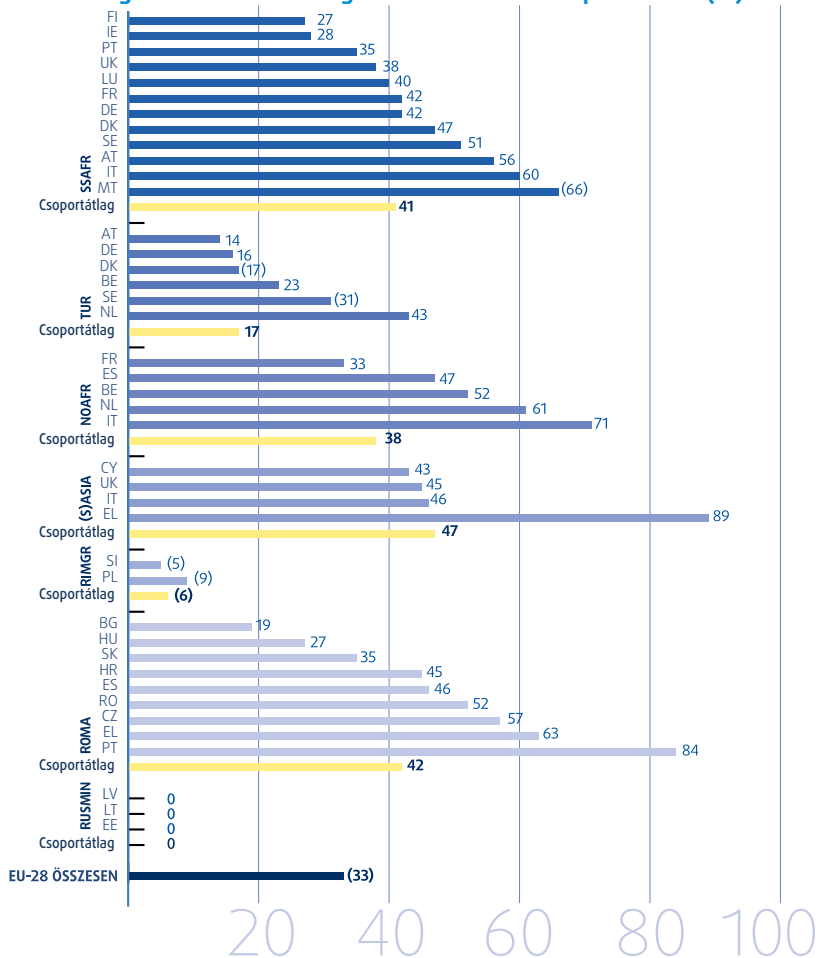
A profilalkotás tekintetében a válaszadókat megkérdezték, véleményük szerint bevándorló vagy etnikai kisebbségi hátterük miatt igazoltatta-e őket a rendőrség, valamint hogy miként bánt velük a rendőrség, ideértve a rendőrök általi fizikai bántalmazás esetleges előfordulását. A felmérés keretében nem tettek fel kérdést a határigazgatással való találkozásokról.

Mit mutatnak az eredmények?

Igazoltatás és etnikai származás: Az eredmények azt mutatják, hogy az EU-MIDIS II felmérés összes válaszadójának 26%-át igazoltatta a rendőrség a felmérést megelőző öt évben. Azok közül, akiket a felmérést megelőző öt évben igazoltattak, 33% állította, hogy ez etnikai és bevándorló hátterük miatt történt.

A hátrányos megkülönböztetés érzékelése: Átlagosan majdnem minden második olyan ázsiai (47%), szubszaharai (41%) és észak-afrikai (38%) hátterű válaszadó, akit az említett időszakban igazoltattak, azt mondta, hogy bevándorló vagy etnikai kisebbségi háttere miatt igazoltatták. Hasonlóképpen a roma válaszadók közül majdnem minden második (42%) vélte úgy, hogy ennek oka az etnikai hovatartozása. Ezzel szemben ez az arány jóval alacsonyabb a török háttérrel rendelkező, igazoltatott válaszadók körében (17%) (lásd: 3. ábra).

3. ábra: Az EU-MIDIS II felmérést megelőző öt évben igazoltatottak körében etnikai profilalkotásnak érzékelt legutóbbi rendőri igazoltatások uniós tagállamonként és célcsoportonként (%)^{a, b, c, d}



Megjegyzések: ^a A felmérést megelőző öt évben a rendőrség által igazoltatott válaszadók közül (n=6787); súlyozott eredmények.

- b A kevés válaszon alapuló eredmények statisztikailag kevésbé megbízhatóak. Ezért a csoportösszesítésben 20–49 súlyozatlan megfigyelésen vagy 20-nál kevesebb súlyozatlan megfigyelést tartalmazó cellákon alapuló eredményeket zárójelben közöljük. A csoportösszesítésben 20-nál kevesebb súlyozatlan megfigyelésen alapuló eredményeket nem közöljük.
- c Kérdések: „Az elmúlt öt évben [ORSZÁG]-ban (vagy amióta [ORSZÁG]-ban tartózkodik) volt-e része rendőrségi igazoltatásban, átvizsgálásban vagy kihallgatásban?”; „Véleménye szerint a LEGUTÓBBI igazoltatásra az etnikai vagy bevándorló háttere miatt került sor?”
- d A célcsoportokra vonatkozó rövidítések az alábbi [országokból/ régiókból] származó bevándorlókra és leszármazóikra utalnak: TUR = Törökország, SSAFR = szubszaharai Afrika, NOAFR = Észak-Afrika, SASIA = Dél-Ázsia, ASIA = Ázsia, ROMA = roma kisebbség.

Forrás: FRA, 2017b

Tisztelet: A megállapítások szerint a felmérést megelőző öt évben a rendőrség által igazoltatott válaszadók többsége (59%) úgy érezte, hogy tisztelettel bántak vele (25% „nagy tisztelettel”, 34% „eléggé tisztelettel”). Minden negyedik (24%) mondta azt, hogy a rendőrség „sem tisztelettel, sem tiszteletlenül” nem bánt vele. Mindeközben 17% mondta azt, hogy a rendőrség tiszteletlenül bánt vele (8% „meglehetősen tiszteletlenül” és 9% „nagyon tiszteletlenül”). Az igazoltatott roma és észak-afrikai hátterű válaszadók a többi célcsoporthoz képest gyakrabban állították azt, hogy a legutóbbi igazoltatáskor tiszteletlen viselkedést tapasztaltak a rendőrség részéről (25%, illetve 21%).

Bővebb információ: FRA (2017b).

A rendőri igazoltatásokra vonatkozó adatgyűjtés jelentősége és hasznossága

A 28 uniós tagállam közül jelenleg az Egyesült Királyság az egyetlen, ahol a rendőri igazoltatásokkal kapcsolatos adatgyűjtés szisztematikusan kiterjed az igazoltatottak etnikai hovatartozásával kapcsolatos információkra (lásd még a 2.2.5. és a 2.3.1. szakaszt).

A gyűjtött adatok mérik a különböző etnikai csoportok esetében Angliában és Walesben tapasztalható „igazoltatási és átvizsgálási arányt”. Az etnikai kategóriák megfelelnek az Egyesült Királyság 2001. évi népszámlálásában felsorolt kategóriáknak. Ez a népszámlálás 16 kategóriát azonosított, amelyeket öt tágabb csoporttá vontak össze:

- Fehér: angol/walesi/skót/észak-ír/brit; ír; valamint bármely más fehér háttérű.
- Vegyes/többféle etnikai összetételű csoportok: fehér és fekete karibi; fehér és fekete afrikai; fehér és ázsiai; valamint bármely egyéb vegyes/többféle etnikai háttér.
- Ázsiai/ázsiai brit: indiai; pakisztáni; bangladesi; valamint bármely egyéb ázsiai háttér.
- Fekete/afrikai/karibi/fekete brit: afrikai; karibi; valamint bármely egyéb fekete/afrikai/karibi háttér.
- Egyéb etnikai csoportok: kínai; valamint egyéb etnikai csoportok.

Az igazoltatással és átvizsgálással kapcsolatban gyűjtött adatok összevetik a valamely etnikai csoportból igazoltatott és átvizsgált személyek számát az adott etnikai csoport adott területen élő tagjainak összlétszámával, majd megállapítják az 1000 főre számított arányt.

2016–2017 vonatkozásában az összegyűjtött adatok elemzése azt mutatja, hogy 1000 fehér emberre négy igazoltatás jutott, míg 1000 feketére 29. Az adatok azt is mutatják, hogy az arány a három fekete etnikai csoport körében a legmagasabb – egyéb fekete (1000 főre 70 igazoltatás), fekete karibi (1000 főre 28 igazoltatás) és fekete afrikai (1000 főre 19 igazoltatás).

A részletesen lebontott adatok által kínált bizonyítékok nélkül körülményes annak bizonyítása, vajon léteznek-e eltérések a bizonyos etnikai csoportokkal szembeni rendőri intézkedések között, és – amennyiben igen – lehet-e az ilyen különbségek oka a megkülönböztető jellegű profilalkotási gyakorlat. A részletesen lebontott adatok Angliában és Walesben nyilvánosan hozzáférhetőek, rendőrségek szerinti bontásban. Ez lehetővé teszi a rendőrségek olyan eltérő gyakorlatainak azonosítását, amelyek vagy magyarázhatóak jogszerűként, vagy felhasználhatóak a rendőri gyakorlatokon belüli potenciális megkülönböztetés azonosításához.

Az adatokat az egyes rendőrök szintjén is használják a munkájuk során tapasztalható diszkriminatív gyakorlatok azonosítása céljából.

További információk itt találhatóak: Az Egyesült Királyság kormányának igazoltatásra és átvizsgálásra vonatkozó weboldala, a rendőrség magatartását felügyelő független hivatal weboldala és a brit Belügyminisztérium bűncselekményekkel és rendfenntartással kapcsolatos nyilvános adatokat ismertető honlapja. Lásd még: Egyesült Királyság (2018). A nyilvántartásba vételi módszertanokkal kapcsolatos iránymutatást lásd: Nyílt Társadalom Igazságügyi Kezdeményezés (2018b)

Esettanulmány

Felmérés a franciaországi rendőrség és a lakosság közötti kapcsolatokról

A francia ombudsman (*Défenseur des droits*) 2016-ban felmérést készített a jogokhoz való hozzáférésről. A *Défenseur des droits* jár el a nemzeti rendőrség panaszkezelési bizottságaként is. A felmérés több mint 5000 fős reprezentatív mintára terjedt ki.

A jelentés első része ismerteti a bűnüldöző hatóságok viselkedésével kapcsolatos eredményeket. Összességében a felmérés arra utal, hogy jók a kapcsolatok a rendőrség és a lakosság között. A válaszadók túlnyomó többsége azt mondta, megbízik a rendőrségben (82%).

Kifejezetten a személyazonossági ellenőrzéseket tekintve a felmérés azt mutatja, hogy a legtöbb ember nem tapasztal meg személyazonosság-ellenőrzéseket: a válaszadók 84%-a mondta azt, hogy az elmúlt öt évben nem ellenőrizték (a nők 90%-a, a férfiak 77%-a). Azok, akiket állításuk szerint ellenőriztek, általában véve alacsony arányban számolnak be a biztonsági erők szakmai etikájába ütköző magatartásról a legutóbbi személyazonosság-ellenőrzésüket illetően, ideértve az informális megszólítási módokat (16%), a brutalitást (8%) vagy a sértegetést (7%). Ugyanakkor 29% számolt be az udvariasság hiányáról, és az ellenőrzésen átesett válaszadók több mint fele (59%) említette meg, hogy az ellenőrzés okait nem fejtették ki. Általánosságban jogszerűbbnek érzékelik a személyazonosság-ellenőrzéseket akkor, ha a biztonsági erők rászánják az időt arra, hogy ismertessék az ellenőrzés okait.

Az adatok arra is rávilágítanak, hogy bizonyos embercsoportok több negatív tapasztalatról számolnak be. A 18 és 24 év közötti fiatal férfiak közel hétszer akkora valószínűséggel tapasztalnak meg gyakran (azaz az elmúlt öt évben több mint öt alkalommal) személyazonosság-ellenőrzéseket, mint a lakosság általában, és a feketének vagy arabnak látszó férfiakat hatszor-tizenegyszer annyira érintik a gyakori személyazonosság-ellenőrzések, mint a férfi lakosság többi részét. Ha kombináljuk egymással az említett két kritériumot, a 25 év alatti és arabnak vagy feketének látszó férfiak 80%-át ellenőrizték legalább egyszer az elmúlt öt évben (ez az arány a többi válaszadó esetében 16%). Ez a csoport hússzor akkora valószínűséggel esik át személyazonosság-ellenőrzéseken, mint a lakosság általában.

Ezenkívül a feketének vagy arabnak látszó fiatal férfiak nagyobb mértékben számoltak be problematikus magatartásról a legutóbbi személyazonosság-ellenőrzésük esetében, ideértve az informális megszólítási módokat (40%, míg a teljes minta esetében az arány 16%), a sértegetéseket (21%, míg a teljes minta esetében 7%), illetve a brutalitást (20%, míg a teljes minta esetében 8%). Ezek a negatív tapasztalatok és az ellenőrzések gyakorisága a rendőrség iránti bizalom alacsony szintjével járnak együtt. Ez a csoport ugyanis a rendőrséggel való kapcsolatainak romlásáról számolt be.

Végezetül az eredmények azt mutatják, hogy azon válaszadók közül, akik a szakmai etika személyazonosság-ellenőrzések során történő megsértéséről számoltak be, kevesen (5%) tesznek lépéseket a helyzet jelentése érdekében. Többnyire azt mondják, nem tesznek bejelentést tapasztalataikról, mert ezek a lépések haszontalannak tekinthetők.

További információk: Défenseur des droits (2017).

Ha egy kisebbségi csoportra átfogó profilokat alkalmaznak, ez – egyéb meg-bélyegző rendőri fellépésekkel összekapcsolódva – azt eredményezheti, hogy az adott csoport negatívan ítéli meg önmagát. Emellett a tágabb közösség negatívan viszonyulhat ehhez a csoporthoz. A kisebbségi csoport olyan „gyanús közösséggé” válhat, amelyet a közvélemény a bűnözéssel hoz összefüggésbe²¹. Ez az előítéletek erősödéséhez vezethet.

21 A Rasszizmus és Idegenülöllet Európai Megfigyelőközpontja (2006), 54. o.

A kisebbségi csoportra aránytalanul sok rendőri erőforrást fordíthatnak, aminek nyomán nagy valószínűséggel megnő a letartóztatások vagy a határnál végzett ellenőrzések száma. Ebből következően önmagát beteljesítő kölcsönhatás alakulhat ki az intenzív rendőri fellépés és a magasabb őrizetbe vételi arányok között (lásd a keretes részt)²².

Az „önbeteljesítő jóslatok” kockázata

Amikor a rendőrök a profilalkotást nem észszerű okokra, hanem előítéletekre alapozzák, hajlamosak úgy értelmezni az információkat, hogy az megerősítse a saját elfogultságukat. Ez az úgynevezett „megerősítési torzítás”. Ez történik akkor, ha a rendőrök előítéleteik miatt azt várják, hogy egy adott személy – tényleges vagy vélt faja, etnikai hovatartozása, neme, szexuális irányultsága, vallása vagy más védett ok alapján – jogellenesen fog cselekedni. Az ilyen típusú elfogultság miatt az efféle előítéletekkel rendelkező tisztviselők valószínűsíthetően több olyan egyént szemelnek ki, aki megfelel ennek a leírásnak.

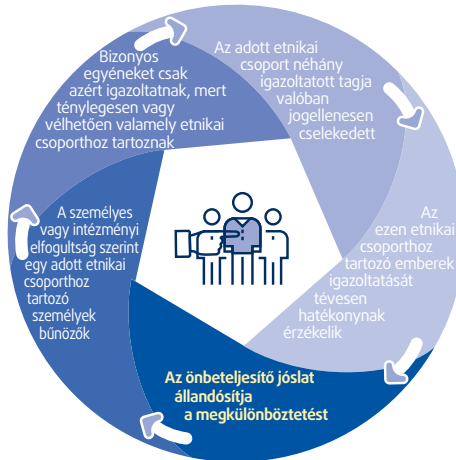
Mivel az igazoltatott személyek körében nagyobb valószínűséggel találunk bizonyítékot bűncselekményre, mint a nem igazoltatottak körében, ez az elfogultságon alapuló profilalkotás megerősíti a tisztviselő meglévő sztereotípiáit. Ez hamis „bizonyíték” arra, hogy az adott személyek igazoltatása helyes döntés volt – ezt nevezik „önbeteljesítő jóslatnak”. Az efféle elfogultságon alapuló profilalkotás megkülönböztető jellegű, jogellenes, nem hatékony, és állandósítja a sztereotípiákat.

A 4. ábra leírja, miként állandósítja az „önbeteljesítő jóslat” az egyének kriminalizálását.

²² Harcourt, B. (2004), 1329–1330. o.; a brit alsóház belügyi bizottsága (2009), 16. pont; valamint ENSZ (2007).

4. ábra:

Az önbeteljesítő jóslat ciklusa



Forrás: FRA, 2018

1.3.2. A profilalkotás eredményessége

Emellett kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban is, hogy mennyire hatékony tág kategóriákon alapuló profilalkotást alkalmazni a bűncselekmények felderítéséhez. Nem egyértelmű, hogy a profilalkotás ténylegesen növeli-e a bűnüldözési műveletek sikerességének arányát (vagy „találati arányát”).

Egyes bizonyítékok arra utalnak, hogy az egyének igazoltatásának aránya nem szükségszerűen felel meg a különböző etnikai vagy faji csoportok körében tapasztalható bűnelkövetési aránynak (lásd a keretes részt). Megjegyzendő, hogy a legtöbb uniós tagállam büntető igazságszolgáltatási adatai nem teszik lehetővé egy adott eset büntető igazságszolgáltatási rendszeren belüli előrehaladásának áttekin-tését. Ily módon pedig nem állapítható meg, hogy büntetőeljárás alá vonáshoz és ítélethez vezet-e az őrizetbe vétel.

Esettanulmány

Az átvizsgálási mintázatok változása magasabb „találati arányt” eredményez (1998–2000, USA)

1998-ban az Egyesült Államok vámhatósága által átvizsgált személyek 43%-a fekete és latin-amerikai volt; ez jóval meghaladja az utazók számához viszonyított arányukat. Különösen nagy számban végeztek átvizsgálást – köztük invazív röntgenvizsgálatot és vetkőztetési átvizsgálást – latin-amerikai és fekete nők esetében, akikről azt gyanították, hogy drogfutárok. Ez egy olyan profilon alapult, amely nagymértékben az állampolgárságra és az etnikai hovatartozásra támaszkodott. Az ilyen vizsgálatok találati aránya valamennyi csoportban igen alacsony volt: 5,8% a „fehérek”, 5,9% a „feketék” és 1,4% a „latinók” esetében. Különösen alacsony volt az arány a latin-amerikai nőknél, akik valójában a legkisebb valószínűséggel csempészték kábítószer a testükön vagy a testükben. 1999-ben az Egyesült Államok vámhatósága változtatott eljárásain, és kivette a fajt azon tényezők közül, amelyeket az igazoltatáskor figyelembe kell venni. Ehelyett megfigyelésen alapuló technikákat vezettek be, amelyek a viselkedésre összpontosítanak, ideértve az idegességet és az utasok magyarázataiban felsejlő következtelenségeket, valamint több hírszerzési információt használtak és szorosabban felügyelték az igazoltatással és átvizsgálással kapcsolatos döntéseket. 2000-re a vámvizsgálatok során tapasztalható faji különbségek lényegében megszűntek. Az elvégzett átvizsgálások száma 75%-kal visszaesett, a találati arány pedig az 5%-nál is alacsonyabb szintről 13% fölé emelkedett, és valamennyi etnikai csoport esetében közel azonossá vált.

További információk: Harris (2002), USA (2000).

A jogellenes profilalkotás eredménytelensége (2007–2008, Magyarország)

Magyarországon végzett kutatások kimutatták, hogy a romák esetében aránytalanul sok személyazonosság-ellenőrzést végeznek. A rendőrség által ellenőrzött összes személy mintegy 22%-a a roma közösséghez tartozott, miközben a romák lakosságon belüli aránya körülbelül 6%. A romák körében végzett aránytalanul nagy számú személyazonosság-ellenőrzés nem tükröződött vissza jogellenes magatartásra utaló bizonyítékokban: a romákat érintő személyazonosság-ellenőrzések 78%-a nyomán nem történt rendőri

intézkedés, 19%-uk pedig szabálysértéshez kapcsolódott* (a teljes lakosság esetében az arány az összes ellenőrzés 18%-a). Ezenkívül az őrizetbe vételek aránya a roma közösség esetében és a teljes lakosság körében hasonló volt.

További információk: Tóth B.M. és Kádár A. (2011).

* „A szabálysértések olyan kvázi bűncselekmények, amelyek súlyossága nem éri el a büntetőjogi szintet (azaz nincsenek a büntető törvénykönyvben szabályozva). A szabálysértések a 60 napos szabadságvesztéssel büntetendő cselekményektől (például a prostitúciótól és a fizikai fenyegetéstől) a kevésbé súlyos intézkedésekkel (például bírsággal, áruk elkobzásával vagy bizonyos rendezvények látogatásának tilalmával) büntetendő cselekményekig terjednek. Ilyen szabálysértések például a tolvajlás és a közlekedési vétségek.” *Lásd Kádár A., Körner J., Moldova Zs. és Tóth B. (2008), 23. o.*

Kérdések merülnek fel továbbá azzal kapcsolatban, hogy milyen okból igazoltatnak bizonyos személyeket. Egy, az Egyesült Királyságban készült tanulmány arról számolt be, hogy „[az] igazoltatásokra és átvizsgálásokra vonatkozó, vizsgált jegyzőkönyvek riasztóan magas hányada, 27%-a (2338) esetében [...] nem volt megadva észszerű ok az emberek átvizsgálására, annak ellenére, hogy e jegyzőkönyvek közül sokat felettesek hagytak jóvá”.²³ A kutatás megállapítása szerint ez arra utal, hogy „a rendőri erők adott esetben nem tesznek eleget maradéktalanul a közszektor egyenlőséggel kapcsolatos kötelezettségének, amelynek értelmében külön figyelembe kell venni a jogellenes megkülönböztetés megszüntetésének és az esélyegyenlőség előmozdításának, valamint a jó kapcsolatok erősítésének szükségességét, és ehhez biztosítani kell, hogy megfelelően gyűjtsenek, elemezzenek és tegyenek közre adatokat annak igazolására, hogy elegendő információval rendelkeznek munkájuk hatásának átlátásához”.

23 Egyesült Királyság, a brit rendfenntartó szervek felügyeletéért felelős ügynökség (HMIC) (2013), 6. o.

2

Jogszerű profilalkotás: alapelvek és gyakorlat



Ez a fejezet az első vonalban dolgozó rendőrök általi profilalkotást és különösen az igazoltatási és átvizsgálási intézkedéseket, valamint a határigazgatási tisztviselők általi profilalkotást és különösen az elkülönített helyen történő további ellenőrzésre küldést veszi górcső alá. Ismerteti a főbb alapelveket és gyakorlatokat, amelyek segíthetnek a jogellenes profilalkotás kockázatának csökkentésében. Ezek az intézkedések vezetői és műveleti szinten egyaránt alkalmazhatók. Figyelembe veszik az igazoltatás és átvizsgálás, valamint a határforgalom-ellenőrzés eltérő jogi és gyakorlati körülményeit.

A határigazgatás összefüggésében a Schengeni határ-ellenőrzési kódex ((EU) 2016/399 rendelet)²⁴ egységes szabályokat állapít meg az EU külső határain végzett határellenőrzésre irányulóan. Ez azt jelenti, hogy az ebben a fejezetben említett elvek némelyike – például hogy milyen tájékoztatást kell biztosítani az elkülönített helyen történő ellenőrzésnek alávetett harmadik országbeli állampolgárok számára – jogszabályban van előírva, és a tagállamokra nézve kötelező. Emellett a Frontex fontos szerepet tölt be a határellenőrzés egységesen magas színvonalának előmozdításában. Így az Európai Határ- és Parti Őrségről szóló 2016. évi rendelet előírja a tagállamoknak, hogy a határőrök képzése során kövessék a Frontex által kidolgozott közös alaptantervet. A 2012-ben közzétett közös alaptanterv tartalmaz egy alapvető jogokra vonatkozó elemet, amely kitér a profilalkotásra (lásd a célzott képzésről szóló 2.2.3. szakaszt).

24 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) (HL L 77., 2016.3.23.).

A határokon végzett, elkülönített helyen történő ellenőrzés okai

A határellenőrzés szisztematikus jellege azt jelenti, hogy az ellenőrzési ponton minden utas keresztülmegy egy alapvető ellenőrzésen, ahol ellenőrzik az úti okmányokat és az esetleges egyéb beutazási feltételeket. Ezenkívül néhány utast egy további, elkülönített helyen történő ellenőrzésre küldhetnek. Erre különböző okokból kerülhet sor: találat valamely adatbázisban, gyanús úti okmány, kockázati profilnak való megfelelés, illetve gyanús viselkedés.

Az ellenőrzési ponton történő ellenőrzés során a határőr támaszkodhat a géppel olvasható úti okmányban szereplő (biometrikus azonosítókat tartalmazó) adatoknak a nemzeti, uniós és nemzetközi adatbázisokban (köztük a Schengeni Információs Rendszerben, a Vízuminformációs Rendszerben, valamint az Europol és az Interpol adatbázisaiban) tárolt adatokkal történő összevetése nyomán szerzett információkra. A gyakorlatban az elkülönített helyen történő ellenőrzésre gyakran az adatbázisok egyikében megjelenő találat nyomán kerül sor.

Ugyanakkor más okból is küldhetők emberek elkülönített helyen történő ellenőrzésre, például ha az adott személy megfelel egy kockázati profilnak, vagy a tisztviselőben gyanú merül fel az illetővel kapcsolatban. Az EU schengeni katalógusa kimondja, hogy a Schengeni határellenőrzési kódex szerinti határforgalom-ellenőrzések elvégzése mellett az ellenőrzési ponton történő ellenőrzés célja az utasok profiljának meghatározása és a gyanús személyek elkülönített helyen történő ellenőrzésre való kiválasztása*. A határőröknek ezért egyéb mutatók és kritériumok együttesét kell értékelniük annak megállapításához, hogy egy adott személy jogellenes belépést kísérelhet-e meg, biztonsági kockázatot jelenthet-e, vagy például embercsempészet áldozata lehet-e. Akár alkalmaznak valamely meglévő egyedi kockázati profilt, akár nem, ezekben a helyzetekben a határőrök profilalkotást használnak.

A zökkenőmentes utasforgalom biztosításának szükségessége miatt a határőröknek korlátozott idő áll rendelkezésükre annak objektív értékeléséhez, hogy alá kell-e vetni egy adott személyt elkülönített helyen történő ellenőrzésnek. A Frontextől származó információk azt mutatják, hogy az uniós tagállamok tisztviselőinek átlagosan csupán 12 másodpercük van annak eldöntésére, hogy kiemeljenek-e egy adott személyt további

ellenőrzésre.** Ez jelentős nyomás alá helyezi őket a helyes döntés gyors meghozatala tekintetében.

* Az Európai Unió Tanácsa (2009), 43. ajánlás.

** Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) (2015).

Az e fejezetben ismertetett alapelvek és gyakorlati eszközök információkkal szolgálnak, ösztönözve az eszmecserét és a fellépést, amely segítheti a tisztviselőket és tágabb szervezeteiket abban, hogy profilalkotási tevékenységeiket a jogszabályok keretei között végezzék. A három tárgyalt alapelv a következő:

- Az egyének méltóságának tiszteletben tartása.
- Annak biztosítása, hogy a profilalkotás észszerű és objektív okokon alapuljon.
- Az elszámoltathatóság szavatolása.

Mindegyikhez kapcsolódik annak fontossága, hogy a rendőrök és a határőrök a profilalkotás alkalmazása során a jogszabályok keretei között járjanak el.

2.1. Az egyének méltóságának tiszteletben tartása

Főbb pontok

- A **jó minőségű találkozás** biztosítása önmagában véve nem zárja ki a megkülönböztető jellegű profilalkotást. Ugyanakkor valószínűsíthetően sikeresebbé tesz minden találkozást, és csökkenti az igazoltatási és átvizsgálási intézkedések potenciális negatív hatását. A határigazgatás területén a szakszerű és tiszteletteljes magatartás jogi kötelezettség.
- A **szakszerű és tiszteletteljes magatartás** általában növeli a személynek a találkozással való elégedettségét.
- **Az igazoltatás okainak elmagyarázása** segít a rendőrségi és határigazgatási műveletek iránti bizalom erősítésében, és csökkenti a megkülönböztető jellegű profilalkotás érzetét.
- A tisztelet és az udvariasság **soha nem igazolja a jogellenes határforgalom-ellenőrzést, illetve igazoltatást és átvizsgálást.**

Az egyének méltóságának tiszteletben tartása nemcsak önmagában vett alapvető jog, hanem a rendőri és határigazgatási műveletek egyik alapelve. Az első vonalban végzett műveletek során kulcsfontosságú, hogy miként szólnak a rendőrök és a határigazgatási tisztviselők az általuk igazoltatott személyekhez, és hogyan foglalkoznak velük.

Mindig szem előtt kell tartani, hogy bármilyen udvariasak és szakszerűek is a tisztviselők, az egyének kiemelése akkor is beavatkozó jellegű tapasztalat, amelynek mindenkor jogszerű okokon kell alapulnia. A megkülönböztető jellegű profilalkotás érzete azzal is összefügg, hogy milyen gyakorisággal és milyen számban kerül sor interakciókra a rendőrséggel és a határigazgatási hatóságokkal. Ez rámutat annak fontosságára, hogy mindig objektív és észszerű okai legyenek az emberek igazoltatásának.

Mit mondanak az előírások?

„A határforgalom-ellenőrzéseket az emberi méltóság teljes mértékű tiszteletben tartásával kell végezni. A határellenőrzést szakszerűen és tiszteletteljes módon kell végezni, és annak arányban kell állnia a megvalósítandó célkitűzésekkel.”

A Schengeni határ-ellenőrzési kódex (7) preambulumbekzdése

„Az alkalmazandó nemzetközi, közösségi és nemzeti joggal összhangban valamennyi utasnak joga van ahhoz, hogy az ellenőrzés jellegéről tájékoztassák, valamint szakszerű, barátságos és udvarias bánásmódban részesítsék.”

A Határőrök gyakorlati kézikönyve (Schengeni kézikönyv) 1.2. szakasza

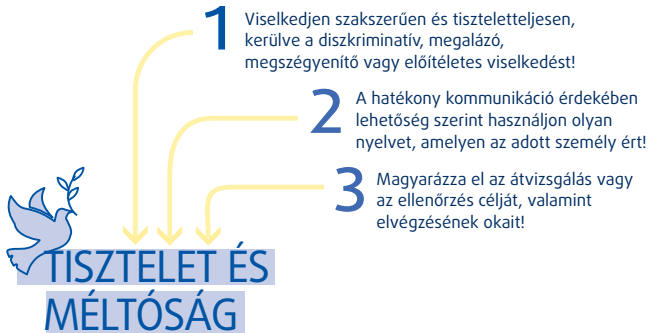
„A rendőri személyzetnek feddhetetlenül és tiszteletteljesen kell fellépnie a lakossággal szemben, és kiemelt figyelmet kell fordítania a különösen kiszolgáltatott csoportokhoz tartozó személyek helyzetére.”

Az Európai Rendőretikai Kódex 44. ajánlása

Nem mindig könnyű biztosítani, hogy a rendőrök és a határőrök feszült és nehéz helyzetekben udvariasak és informatívak legyenek. A bizonyítékok azonban azt mutatják, hogy a tiszteletteljes hangnem jelentősen növeli a találkozással való

elégedettség szintjét²⁵. Az 5. ábra (5. ábra) szemlélteti a tiszteletteljes találkozás néhány elemét.

5. ábra: A tiszteletteljes találkozás három eleme



Forrás: FRA, 2018

A határforgalom-ellenőrzés bizonyos elemeit a Schengeni határ-ellenőrzési kódex szabályozza, ideértve azt, hogy az ellenőrzéseket szakszerűen és tiszteletteljes módon kell végezni, illetve hogy az ellenőrzés céljáról és eljárásáról tájékoztatást kell adni (Schengeni határ-ellenőrzési kódex, (7) preambulumbekzdés, 7. cikk, valamint a 8. cikk (5) bekezdése). Másfelől a határigazgatás összefüggésében a közös nyelv használata nem abszolút követelmény, tekintettel a határforgalom eredendően változatos jellegére. A Schengeni határ-ellenőrzési kódex azonban előírja, hogy a tagállamok ösztönözzék a határőröket a feladataik elvégzéséhez szükséges nyelvek tanulására (a 16. cikk (1) bekezdése). A schengeni katalógus, amely ajánlásokat és bevált gyakorlatokat tartalmaz a külső határok ellenőrzéséhez, emellett javasolja, hogy a határőrök legyenek képesek kommunikálni a mindennapi feladataikhoz kapcsolódó idegen nyelveken. Bevált gyakorlatként utal a szomszédos országok nyelveinek kielégítő ismeretére, valamint a határforgalom jellegétől függő egyéb nyelvismeretre. Ideális esetben minden műszakban lennie kellene megfelelő nyelvi készségekkel rendelkező tisztviselőknek²⁶.

Ha a rendőri igazoltatások során nem tanúsítanak figyelmességet és tiszteletet, az közvetlen hatással lehet a rendőri fellépés eredményességére (lásd az

²⁵ FRA (2014b).

²⁶ Az Európai Unió Tanácsa (2009), 27. és 41. ajánlás.

1.3.2. szakaszt). Az Egyesült Királyságban kidolgozott, a rendőrségről és a bűnügyi bizonyítékokról szóló törvényhez készült gyakorlati kódex a következőket mondja ki: „Az igazoltatást és átvizsgálást minden esetben udvariasan, figyelmesen, az érintett személy iránti tisztelettel kell elvégezni. Ennek jelentős hatása van a rendőrség iránti közbizalomra. Minden észszerű erőfeszítést meg kell tenni azon szégyenkezés minimalizálása érdekében, amelyet az átvizsgálásnak alávetett személy érezhet”²⁷.

A rendőrségi és a határigazgatási eljárásoknak alapvető részét képezik a méltóság tiszteletben tartásának bizonyos fontos elemei, ideértve az igazoltatás megindokolását és annak biztosítását, hogy az egyéneknek alkalmuk legyen véleményük kifejtésére. Az igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványok segíthetnek abban, hogy e tájékoztatás nyújtására strukturált módon kerüljön sor (lásd a 2.3.1. szakaszt).

A határigazgatás összefüggésében a formanyomtatványok hasznos eszközként szolgálnak ahhoz, hogy tájékoztassák az utasokat az elkülönített helyen történő ellenőrzés céljáról és eljárásáról. Ezek megkönnyíthetik az utasokkal folytatott kommunikációt, amennyiben szükség esetén további szóbeli magyarázatokkal kísérve és kiegészítve osztják ki őket. A Schengeni határ-ellenőrzési kódex előírja, hogy az elkülönített helyen történő ellenőrzésnek alávetett személyeket írásban – olyan nyelven, amelyet megértenek, vagy észszerűen feltételezhető, hogy megértenek – tájékoztatni kell az ilyen ellenőrzés céljáról és eljárásáról. A tájékoztatásnak:

- rendelkezésre kell állnia az EU valamennyi hivatalos nyelvén és az érintett országgal határos országok nyelvein;
- tartalmaznia kell, hogy az utas kérheti az ellenőrzést végző tisztviselő nevének vagy szolgálati azonosító számának közlését, továbbá a határátkelőhely nevét és a határátlépés időpontját.

A tiszteletteljes találkozás kommunikációs és interperszonális képességekkel kapcsolatos elemeit nehezebb eljárási standardokban rögzíteni, és szükségessé tehetik a képzésekbe való további beruházást. A találkozás pozitív hangvételének kialakítása tekintetében a következők miatt merülhetnek fel nehézségek:

- korlátozott kommunikációs készségek;
- a fellépés okának kifejtésére való képtelenség; továbbá

²⁷ Egyesült Királyság, Belügyminisztérium (2014a), 3.1. szakasz.

- a személyes és intézményi elfogultság és negatív sztereotípiák le nem küzdése, valamint a közösség egyes szegmensein belül kialakult ellenségesség.

2.2. Ézszerű és objektív okok

Főbb pontok

- A konkrét és naprakész hírszerzési információkon alapuló bűnüldözési és határ-igazgatási fellépések nagyobb valószínűséggel objektívek.
- Ahhoz, hogy az igazoltatás és az átvizsgálás, valamint az elkülönített helyen történő ellenőrzésre küldés jogszerű legyen, **a gyanút indokoló ézszerű és objektív okokon kell alapulnia**. A „megérzés” nem ézszerű vagy objektív ok egy személy igazoltatására és átvizsgálására vagy elkülönített helyen történő ellenőrzésre küldésére.
- A védett tulajdonságok, mint a faj, az etnikai hovatartozás, a nem vagy a vallás szerepelhetnek azon tényezők között, amelyeket a bűnüldöző hatóságok és a határőrök hatásköreik gyakorlása során figyelembe vesznek, ugyanakkor **ezek nem képezhetik egy adott személy kiszemelésének egyedüli vagy fő okát**.
- A kizárólag vagy főként egy vagy több védett okon alapuló profilalkotás közvetlen diszkriminációnak minősül, és jogellenes.

A rendőrség és a határigazgatás munkájának fontos alapelve az objektivitás. A profilalkotás tekintetében a személyeket csak a gyanút indokoló ézszerű és objektív okok alapján szabad igazoltatni és átvizsgálni, illetve elkülönített helyen történő ellenőrzésnek alávetni. Az objektív indokok közé tartozhat az egyén viselkedése, konkrét hírszerzési értesülés, illetve olyan körülmények, amelyek a személyt vagy a személyeket összekapcsolják valamely gyanított jogellenes cselekménnyel.

A profilalkotás objektivitásának biztosításához szükség van a következőkre:

- az elfogultság kerülése, többek között egyértelmű iránymutatás és célzott képzés révén; valamint
- a hírszerzés és az információk hathatós felhasználása.

2.2.1. Az elfogultság kerülése

Az Európai Rendőretikai Kódex iránymutatást ad az olyan területeken tanúsítandó rendőri magatartással kapcsolatban, mint a rendőri fellépés és beavatkozás, a rendőri elszámoltathatóság, valamint a rendőrségi felügyelet²⁸. Hangsúlyozza az alapelvet, miszerint „[a] rendőrségnek tisztességes módon, a pártatlanság és a diszkriminációmentesség elveinek megfelelően kell teljesítenie feladatait.”²⁹

Alapvető jogokat sért az, ha személyeket *egyedüli vagy döntő tényezőként* tényleges vagy vélt fajuk, etnikai hovatartozásuk, nemük, szexuális irányultságuk, vallásuk, fogyatékoságuk vagy egyéb védett okok alapján szemelnek ki. Emellett jelentős negatív következményekkel járhat az állami hatóságokra és a közösségekre nézve (lásd az 1.3. szakaszt).

A megkülönböztető jellegű profilalkotás egyéni és intézményi elfogultságot egyaránt tükrözhet. Az egyénnel szembeni személyes elfogultságok, sztereotípiák és diszkriminatív magatartás eredhet a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságokon belüli egyedi gyakorlatokból. Az intézményi eljárások és gyakorlatok átláthatóbbá tétele segíthet kezelni a hátrányos megkülönböztetést és a sztereotípiák állandósulását.

A mélyen gyökerező elfogultságot olykor nehéz felismerni. A rendőrök és a határigazgatási tisztviselők hihetik azt, hogy észszerű és objektív okokból (például viselkedésük miatt) szemelnek ki személyeket, miközben ezek a döntések valójában elfogultságot tükrözik.

A személyek igazoltatásakor a tisztviselők az adott személy kiszemelésének okát gyakran „megérzéssel” vagy „intuícióval” kapcsolják össze. Ez valószínűsíthetően alapulhat a szakértelem és a korábbi tapasztalatok ötvözésén, de tükrözheti a tisztviselő tudatos vagy tudatalatti elfogultságát is. A jogellenes profilalkotás elkerülése érdekében a tisztviselőknek át kell gondolniuk, hogy döntésüket indokolja-e objektív információ. Önmagában véve a „megérzés” nem észszerű vagy objektív ok egy személy igazoltatására és átvizsgálására vagy a határon további ellenőrzésnek való alávetésére.

28 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2001): *A Miniszteri Bizottság Rec(2001)10. sz. ajánlása a tagállamoknak az Európai Rendőretikai Kódexről*, 2001. szeptember 19.

29 *Uo.*, 40. pont.

2.2.2. A tisztviselőknek adott egyértelmű iránymutatás

A gyakorlatias, érthető és azonnal alkalmazható iránymutatás különösen fontos ahhoz, hogy a bűnüldöző és határigazgatási szervek első vonalban dolgozó tisztviselői segítséget kapjanak a jogellenes profilalkotás megelőzéséhez. Az iránymutatás sokféle formát ölthet: lehet jogszabályhoz kapcsolódó, amelyet maguk a bűnüldöző és határigazgatási hatóságok adnak ki, vagy megvalósulhat a vezető tisztviselők által adott napi szintű iránymutatás formájában. A konkrét helyzetekben tanúsítandó magatartás valós életből vett példák használatával történő bemutatása hatékonyabb lehet, mint a szabályok és eljárások ismertetése.

A vezető beosztású tisztviselőknek tájékoztatniuk kell a személyzetet arról, hogy a tényleges vagy vélt faj, etnikai hovatartozás, nem, szexuális irányultság, vallás vagy a megkülönböztetés egyéb tiltott oka nem lehet döntő tényezője annak, hogy bűnüldözési vagy határigazgatási intézkedést kezdeményeznek egy személlyel szemben. Az eltérő értelmezések, valamint a sztereotípiákra és előítéletekre való ráhagyatkozás kockázata csökkenthető annak tisztázásával, hogy mikor és hogyan használhatók fel a személyes tulajdonságok. Az iránymutatásnak emellett ki kell terjednie a magánélettel és az adatvédelemmel kapcsolatos kérdésekre is.

A 3. táblázat bemutatja az alkalmazható iránymutatások néhány típusát és a figyelembe veendő fontos jellemzőket.

3. táblázat: Az iránymutatások típusai, jellemzői és az érdekelt felek bevonása

Az iránymutatások típusai	Az iránymutatások jellemzői	Az érdekelt felek bevonása
<ul style="list-style-type: none"> • eljárási standardok • magatartási kódexek • vezető tisztviselők által adott rendszeres iránymutatások 	<ul style="list-style-type: none"> • részletes és konkrét • lefedve minden olyan tevékenységet, ahol elfoglaltságon alapuló profilalkotás fordulhat elő: <ul style="list-style-type: none"> • igazoltatás és átvizsgálás • őrizetbe vétel • határforgalom-ellenőrzés • erőszak alkalmazása stb. 	<ul style="list-style-type: none"> • az iránymutatások érdekelt felekkel történő kidolgozása • az iránymutatások elérhetővé tétele a közösségek számára • a közösségek bátorítása az iránymutatásokkal kapcsolatos visszajelzésekre

Forrás: FRA, 2018

Esettanulmány

Gyakorlati kódex és a nagyköveti megközelítésmód (holland rendőrség)

A holland rendőrség civil társadalmi szervezetekkel – köztük az Amnesty Internationallel – közösen gyakorlati kódexet dolgozott ki, amely leírja a szakszerű igazoltatás négy alapelvét:

- A személyek jogszerű és indokolható kiválasztása.
- Az igazoltatás és átvizsgálás okainak elmagyarázása.
- Szakszerű kommunikáció alkalmazása.
- A tisztviselők átgondolják gyakorlataikat és visszajelzéseket adnak egymásnak.

Nehéz megváltoztatni az olyan gyakorlatokat, amelyeket nem érzékelnek problematikusnak, ideértve például a proaktív rendészet gyakorlatát, amely etnikai alapú profilalkotáshoz vezethet. Az amszterdami rendőrség alulról építkező megközelítést dolgozott ki, helyszíni tisztviselőket (nagyköveteket) vonva be a csoportokba, akiket feletteseik és oktatók segítenek. Az első lépés a tudatosság növelése, a proaktív igazoltatások célszemélyekre gyakorolt hatásának bemutatásával és megvitatásával, valamint egy méltányos és eredményes alternatív keretrendszer bevezetésével. A második lépés az, hogy a tisztviselők átvegyék ezt az új gyakorlatot.

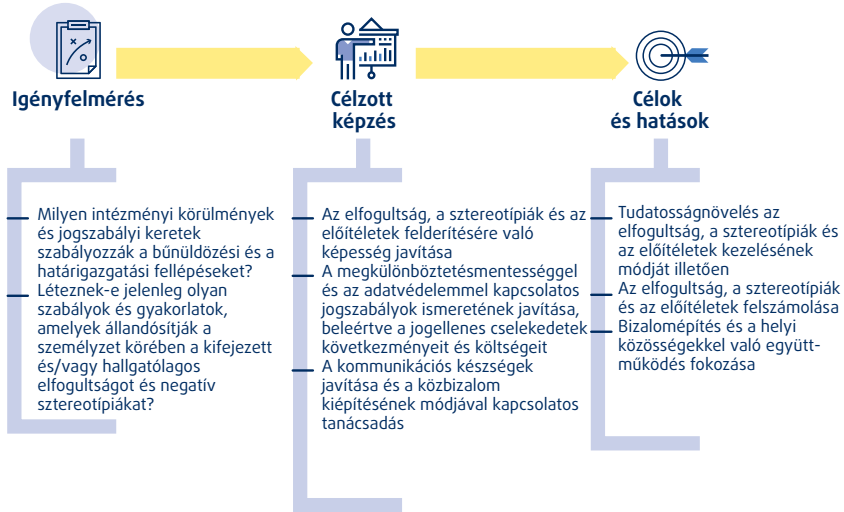
További holland nyelvű információk [a rendőrség honlapján](#) található

2.2.3. Célzott képzés

A rendőrök és a határőrök képzése további fontos eszköz a jogellenes profilalkotás kockázatának minimalizálásához. Számos különféle képzés létezik, amelyekre a tisztviselő szakmai előmenetelének különböző szakaszaiban kerülhet sor, beleértve a felvételtől nyújtott bevezető képzést, a munkahelyi képzést és a folyamatos szakmai továbbképzést. A képzési moduloknak típusától függetlenül tekintettel kell lenniük a szervezeti kultúrára, és olyan képzéseket kell kínálniuk, amelyek magukban foglalják a sztereotípiák helyettesítésére és leküzdésére irányuló stratégiákat. Végezetül a képzés hatásának értékelése kulcsfontosságú annak nyom követéséhez, hogy miként járult hozzá a képzés a tisztviselők felfogásának

megváltoztatásához és gyakorlataik javításához, valamint azon hiányosságok azonosításához, ahol további képzésre lehet szükség. A 6. ábra kiemel néhány olyan kérdéskört, amelyet a célzott képzés kidolgozásakor figyelembe kell venni.

6. ábra: A célzott képzések kidolgozásának folyamata és céljai



Forrás: FRA, 2018

A bűnüldözési, illetve a határőrségi képzések egyes típusai néhány tagállamban már jól fejlettek, ideértve a „sokszínűségi képzést” és az „érzékenységi képzést”. A sokszínűségi képzés az etnikai hovatartozással, a mássággal és a sztereotípiákkal kapcsolatos személyes érzéseket próbálja kezelni, valamint azt, ahogy mindezek befolyásolják mindennapi életünket. Egyes sokszínűségi kurzusok azonban nem foglalkoznak szükségszerűen a megkülönböztetéssel. Tanulmányok rámutatnak arra, hogy a kulturális és sokszínűségi képzés valójában képes hangsúlyossá tenni és felerősíteni a másságot, csökkentés helyett növelve a sztereotípiákat³⁰. A „kulturális érzékenységi képzés” (szemben az „általános sokszínűségi képzéssel”) olyan etnikai csoportok kultúrájával kapcsolatban hivatott edukálni a rendőröket és a bűnüldöző szervek tagjait, amelyekkel gyakran kerülnek kapcsolatba, de akiket nem ismernek. Ez a képzés a „helyes” és a „helytelen” viselkedésről szól, és

30 Wrench, J. (2007).

útmutatással szolgál ahhoz, hogy különböző etnikai, vallási vagy nemzeti nézőpontokból mi számít udvariasnak. A kulturális érzékenységi képzés akkor a leghatékonyabb, ha kidolgozásában és megvalósításában az érintett közösségek tagjai is részt vesznek, illetve segítenek.

Esettanulmány

Képzés a jogszerű profilalkotásról

Profilalkotási képzés rendőrök számára (Olaszország)

Az olaszországi *Osservatorio per la sicurezza contro gli atti discriminatori* (Megkülönböztetéssel szembeni biztonsági megfigyelőközpont) 2014-től az etnikai alapú profilalkotással kapcsolatos képzési modult vezetett be rendőrök és tisztjelöltek számára. Ennek központi témái azok a feltételezett elfogultságok, amelyek befolyásolhatják a profilalkotást, továbbá a rendőri tevékenységek hatékonyságára gyakorolt következmények és a közösségekkel fennálló kapcsolatokra gyakorolt kedvezőtlen hatás. Eddig mintegy ötezren vettek részt a képzési modulban. A rendőrök számára kínált ismétlődő tanfolyamok keretében 2017 óta e-oktatási modul is rendelkezésre áll.

További információk [az olasz rendőrség honlapján](#) található.

Alapjogi eszköz a határőrök képzésében (EU)

Az európai határőrök közös alaptanterve (CCC) meghatározza azokat a minimális készségeket és ismereteket, amelyekkel minden európai határőrnek rendelkeznie kell. Ez tartalmaz szociológiai és alapjogi fejezeteket. Vannak külön részek a megkülönböztetésmentességről (1.5.4.) és az etnikai alapú profilalkotásról (1.7.10.), amelyeket az oktatók használnak. A CCC kiemeli, milyen potenciális kockázatok kapcsolódnak a profilalkotás során az előítéletekhez, az idegengyűlölethez, az iszlámellenességhez, a homofóbiához és az intolerancia más vonatkozó fajtáihoz. A CCC 2017. évi aktualizálásának egyes részei foglalkoznak új kompetenciákkal, különösen az alapvető jogok területén.

Emellett a Frontex oktatói kézikönyvet dolgozott ki egyetemekkel és nemzetközi szervezetekkel konzultálva (lásd Frontex, 2013). Ez

módszertanokat kínál az oktatók számára a határőrök alapvető jogokkal és nemzetközi védelemmel kapcsolatos ismereteinek és készségeinek fejlesztéséhez. A kézikönyv kifejezetten megemlíti a profilalkotást, és meghatározza a megkülönböztetés elkerülésének alapvető szabályait. Képzésekre rendszeresen sor kerül. Ugyanakkor nincs olyan állandó mechanizmus, amelynek segítségével értékelnék a képzés céljainak elérését.

Bővebb információ: Frontex (2012).

Tanulmányi napok a profilalkotás témájában vezető tisztviselők számára (Belgium)

A genti (Belgium) székhelyű Rendészeti és Biztonsági Központ (*Centre for Policing and Security, CPS*) 2015-ben tanulmányi napot szervezett a profilalkotás témájában a belga egyenlőségi szerv (Unia) bevonásával (*Profilage ethnique: l'égalité sous pression?*). Ennek keretében a kérdéskör különféle szempontjait tárgyalták, beleértve a következőket: tudnák-e javítani a migráns háttérű rendőrök az etnikai kisebbségi közösségekkel fennálló kapcsolatokat, és ha igen, hogyan; milyen gyakran alkalmazzák a rendőrök az etnikai alapú profilalkotást; valamint hogyan értékelték azt.

Az Unia 2016-ban két tanulmányi napot szervezett a rendőrség észak-brüsszeli vezető tisztviselői számára, hogy növelje tudatosságukat az etnikai alapú profilalkotással kapcsolatban, és előmozdítsa az első vonalban dolgozó tisztviselők profilalkotási gyakorlatainak azonosítására irányuló gondolkodást. Spanyolországból és az Egyesült Királyságból érkezett rendőrök bevált gyakorlati példákat mutattak be a bűnüldöző szervek tagjaiból, kutatókból és nem kormányzati szervezetekből álló hallgatóságnak. Ráműtettek különösen arra, hogy az etnikai származáson alapuló profilalkotás visszaszorításával nőtt a sikeresen elfogott körözött személyek száma. Mint kiemelték, ez azáltal vált lehetővé, hogy pontos nyilvántartást vezettek minden egyes igazoltatásról, valamint gondoskodtak az igazoltatások mögött meghúzódó okok átláthatóságáról. A képzés célja az volt, hogy kialakítsák az etnikai alapú profilalkotás gyakorlatainak egységes értelmezését, támogatva a rendőrség által ezen a területen jelenleg alkalmazott gyakorlatokkal kapcsolatos kutatás jövőbeni fejlődését.

További információk: Belgium (2015 és 2017).

A képzésnek foglalkoznia kell azokkal az elfogultságokkal és sztereotípiákkal, amelyek magukban a bűnüldözési és határigazgatási intézményekben lehetnek beágyazódva. A jogellenes profilalkotás megelőzéséről szóló képzés megtartása előtt meg kell vizsgálni a tágabb intézményi hátteret és az érvényben lévő belső politikákat, ideértve például a fennálló panaszkezelési mechanizmusokat, a munkatársak közötti „hallgatás törvényének” meglétét stb. A tanterveknek tárgyalniuk kell az olyan rendőri fellépésekben benne rejlő elfogultságokat és sztereotípiákat, mint az igazoltatás és átvizsgálás, az elfogás, az őrizetbe vétel, valamint az erőszak alkalmazása.

A képzés sikeressé tételében kulcsszerepet kell játszaniuk a magas rangú, illetve a középvezetői szintű tisztviselőknek, egyrészt résztvevőként, másrészt a tekintetben, hogy milyen jelentőséget tulajdonítanak a képzésnek³¹. Befogadóként a vezető tisztviselők új gyakorlatokat és készségeket sajátíthatnak el, amelyeket továbbadhatnak az első vonalban dolgozó tisztviselőknek. A nagyrészt a felső vezetés által meghatározott szervezeti kultúra jelentős hatással van a rendőrök és a határőrök mindennapi viselkedésére, beleértve azt, hogy miként kommunikálnak a lakossággal.

A vezető tisztviselők emellett biztosíthatják, hogy a képzésre pozitívan tekintsenek. A személyzet vezető tisztségeket betöltő tagjainak magatartása – például hogy miként közlik a felettesek a tisztviselőkkel a képzés céljait, vagy hogy a tisztviselők azt gondolják-e, véletlenszerűen kerültek kiválasztásra, vagy azért, mert ők „problémás tisztviselők” – hatással lehet a képzés iránti érdeklődés és elkötelezettség szintjére. A képzés hatását erősítheti, ha a tisztviselőket bátorítják a képzési programokban való aktív részvételre és arra, hogy legyenek nyitottak magatartásuk megváltoztatására mindennapi munkájuk javítása érdekében³².

Mihelyt egy képzés lezárult, felül kell vizsgálni és értékelni kell, milyen hatással volt a tudatosságnövelésre és a magatartás változására.

A képzés vezérelvei

A profilalkotás jogszerű alkalmazásának biztosításához kulcsfontosságú a szakosított képzés. Az Európai Bizottság összeállított tíz vezérelvet arra vonatkozóan, hogy miként biztosítható az eredményes és minőségi képzés a

31 Lásd: Európai Bizottság (2017b).

32 Miller, J. és Alexandrou, B. (2016).

gyűlölet-bűncselekmények tekintetében. Ugyanezek az elvek vonatkoznak a jogszzerű profilalkotással kapcsolatos képzésre is.

A gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos képzés bűnüldöző és büntető igazságszolgáltatási szervek számára: 10 alapvető vezérelv

A hatás és a fenntarthatóság biztosítása:

- Ágyazza be a képzést a megkülönböztetés leküzdésének tágabb megközelítésébe!
- Dolgozzon ki módszertant a képzési igények figyelembevételéhez!

A célok meghatározása és szinergikus hatások kiépítése:

- Szabja testre a programokat a személyzetnek megfelelően!
- Folytasson strukturált együttműködést a civil társadalommal!

A megfelelő módszertan megválasztása:

- Ötvözze a különböző módszertanokat!
- Képezze az oktatókat!

Minőségi tartalom átadása:

- Alakítson ki minőségi tartalommal bíró képzési tervet!
- Dolgozzon ki a megkülönböztetéssel foglalkozó képzési modulokat!

Nyomon követés és az eredmények értékelése:

- Kapcsolja össze a képzést teljesítmény-felülvizsgálati folyamatokkal!
- Gondoskodjon képzési módszereik rendszeres nyomon követéséről és értékeléséről!

További információk: Európai Bizottság (2017a).

A képzés azonban önmagában nem lesz hatékony a tisztviselők implicit elfogultsága ellen. Amire szükség van, az az intézményi gondolkodás tekintetében történő

elmozdulás. A hatóságoknak ezért többrétű fellépéseket kell mérlegelniük a személyes és intézményi elfogultságokkal szemben (lásd az esettanulmányt).

Esettanulmány

A rendőrségen belüli „intézményi rasszizmus” kezelése

Miután aggályok merültek fel a faj szerepével kapcsolatban a tekintetben, hogy a rendőrség helytelenül kezelte a Stephen Lawrence ellen az Egyesült Királyságban elkövetett rasszista gyilkosság kivizsgálását, az Egyesült Királyság kormánya széles körű vizsgálatot indított el annak meghatározása céljából, hogy milyen tanulságok vonhatók le a rasszista indítatásból elkövetett bűncselekmények kivizsgálása és a büntetőeljárás lefolytatása tekintetében.

Az 1999-ben közzétett vizsgálati jelentés rávilágított arra, hogy a londoni rendőrségen (Metropolitan Police) belüli „intézményi rasszizmus” problémája – ideértve az igazoltatások és átvizsgálások számánál tapasztalható különbséget – jelentős aggályokat vet fel az érintett közösségek tekintetében. A vizsgálati ajánlásokat, amelyek a rasszizmussal kapcsolatos tudatosságnövelő képzéstől az incidensek jelentéséig és nyilvántartásba vételéig terjedtek, átfogó felhívás kísérte a fokozott nyitottságra, elszámoltathatóságra és a bizalom rendőrség általi helyreállítására irányulóan.

A vizsgálat után tíz évvel, 2009-ben közzétett felülvizsgálatok kiemelték, hogy javulás történt a tekintetben, miként kommunikál a rendőrség az etnikai kisebbségi közösségekkel, és hogyan vizsgálja ki a rasszista indítatású bűncselekményeket. Ugyanakkor megjegyzik, hogy a feketéket továbbra is sokkal nagyobb valószínűséggel igazoltatják és vizsgálják át, mint a fehéreket.

További információk: Egyesült Királyság, Belügyminisztérium (1999), Egyesült Királyság, Egyenlőségi és Emberi Jogi Bizottság (2009), valamint Egyesült Királyság, a brit alsóház belügyi bizottsága (2009).

2.2.4. A gyanú észszerű okai: a hírszerzési értesülések és az információk felhasználása

Amikor a rendőrök és a határigazgatási tisztviselők kiszemelnek egy egyént, jellemzően több tényező kombinációjára alapozzák döntésüket. Ez magában foglalhat „objektívabb” információkat, ideértve a konkrét hírszerzési értesülést, viselkedést, ruházatot vagy az adott személynél lévő tárgyakat, valamint a tapasztalatokon alapuló „szubjektív” ismereteket.

Mindezek a tényezők jogellenes tevékenység „jelei” lehetnek. Az információkat azonban kombinálni kell egymással, és körültekintően kell felhasználni. Bizonyítékok azt mutatják, hogy a tisztviselők a gyakorlatban nehéznek találhatják az objektív és a szubjektív tényezők közötti különbségtételt, amint azt a keretes részben idézett példa is mutatja.

Példa

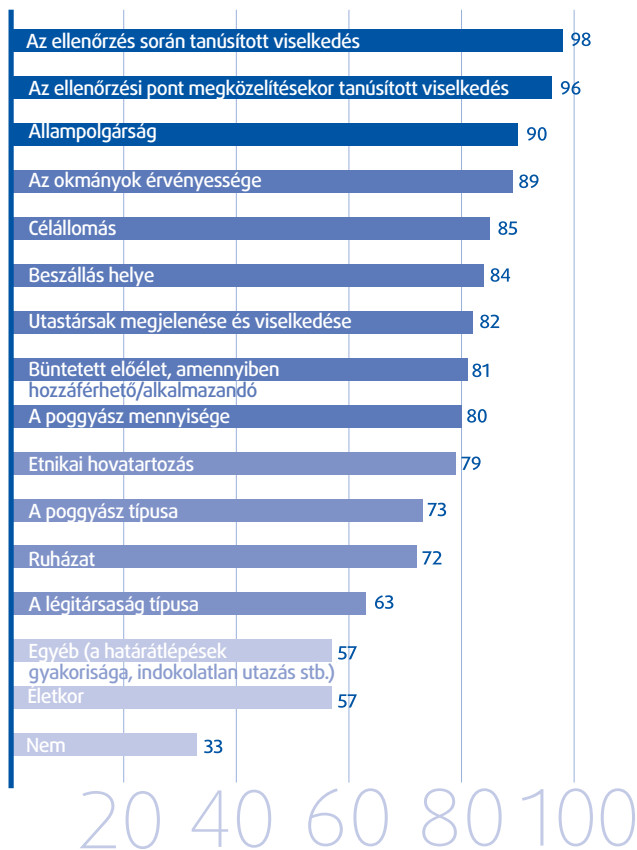
„Ez nagyon szubjektív. Ezek az ember érzései egy személlyel és egy ügygel kapcsolatban, de előfordulnak bizonyítéku­ l szolgáló ellentmondások is abban, amit mondanak, következtelenségek ezek között és a kezesük által elmondottak között, következtelenségek az általuk elmondottak és az irataik között, az általuk elmondottak és aközött, amik a csomagjaikban lehetnek. Úgyhogy vannak bizonyítékok, de [ezek önmagukban véve] nem szólnának teljes mértékben valaki ellen. A teljes kép az, amit egy tisztviselőnek ki kell alakítania az adott személyről.” (Bevándorlási tisztviselő egy nagy egyesült királyságbeli repülőtéren)

Bővebb információk: FRA (2014a), 46. o.

Jogellenes módon az országba belépni próbáló személyek azonosítása

Az FRA által 2012-ben nagy repülőtereken végzett kutatás rámutatott arra, hogy a határőrök számos tényezőt vesznek figyelembe annak eldöntésekor, hogy egy adott személy jogellenesen kísérelhet-e meg belépni az ország területére. Ezek gyakran egyaránt magukban foglalnak „objektív” kritériumokat – például a személy viselkedése az ellenőrzési pont megközelítésekor és az ellenőrzés során, a poggyász típusa és mennyisége, továbbá az úti okmányok érvényessége –, valamint korábbi határforgalom-ellenőrzések során szerzett személyes tapasztalatokat, amint azt a 7. ábra mutatja.

7. ábra: Hasznosnak vagy nagyon hasznosnak tekintett jelzések azon személyek tisztviselők általi megszólításuk előtti hatékony felismeréséhez, akik jogellenesen kísérelnek meg belépni az országba (%)



Megjegyzés: Az érvényes válaszok 223-ból 206 és 216 között változnak. Az eredmények összeszámolásánál nem vettük figyelembe azokat a válaszadókat, akik nem adtak meg választ az adott elemre. A nem válaszolók száma elemtől függően hét és 17 között mozog.

Forrás: FRA, Felmérés a határőrökről, 2012 (17. kérdés)

A határőrök az ellenőrzés során vagy az ellenőrzési pont megközelítésekor tanúsított viselkedést jelölték meg leghasznosabb tényezőként azon

emberek felismeréséhez, akik jogellenesen próbálnak belépni az országba. Ugyanakkor szintén jelentősnek ítélték meg az olyan tényezőket, mint az állampolgárság és az etnikai hovatartozás, amelyek megkülönböztető jellegű profilalkotásra utalhatnak.

A szintén hasznos jelzésnek tekintett ruházat példa arra, hogy egy látszólag „objektív” információ a gyakorlatban miként használható fel elfogult módon. Bizonyos típusú ruházatok konkrét kockázati profilokhoz kapcsolódhatnak. Így például az emberkereskedelem áldozatává vált, egy bizonyos állampolgárságú személyek jellemzően sajátos ruházatot viselhetnek. A ruházat azonban arra is utalhat, hogy az adott személy valamely etnikai vagy vallási csoporthoz tartozik. Még ha elegendő egyéb ok van is arra, hogy az adott személyt elkülönített helyen történő ellenőrzésre küldjék, azok, akik erőteljesen azonosulnak etnikai vagy vallási hátterükkel, akiknek korábban voltak negatív tapasztalataik, vagy akik nem kapnak megfelelő magyarázatot a tisztviselőtől, ezt a bánásmódot megkülönböztető jellegűnek érezhetik.

További információk: FRA (2014a). Az emberkereskedelem áldozatainak profiljaival kapcsolatban lásd: Frontex (2017).

A viselkedési mintázatokkal vagy eseményekkel kapcsolatos jó értesülések növelhetik a profilalkotás objektivitását. Ez kapcsolódhat bűncselekményekhez vagy – a határigazgatás esetében – az irreguláris migrációhoz vagy határokon átnyúló bűncselekményhez. Ha a bűnüldözési és a határigazgatási intézkedések konkrét és időszzerű értesüléseken alapulnak – ideértve a konkrét személlyel és a háttérrel kapcsolatos információkat –, nagyobb a valószínűsége, hogy objektív és nem sztereotípiákra építő döntések születnek.

Az értesülések és az objektív tényezők mellett bizonyos helyzetekben a profilalkotási értékelések kiegészítő elemeként jogszerűen felhasználhatók a védett tulajdonságokkal kapcsolatos információk is, ideértve például a tényleges vagy vélt fajt, etnikai hovatartozást, állampolgárságot, nemzet vagy vallást. Ahhoz, hogy ezen információk felhasználása jogszerű legyen, jogszabálynak kell szabályoznia, tiszteltetben kell tartania az érintett jogainak és szabadságainak lényegét, arányosnak kell lennie (azaz eleget kell lennie az érdekek egyensúlyának), és szükségesnek kell lennie (azaz nem állhat rendelkezésre kevésbé korlátozó jellegű eszköz). Ahhoz, hogy a tisztviselők egy adott személyt másképpen kezeljenek a többi emberhez képest, léteznie kell egy olyan igazolható oknak, amely nem védett ok. Emellett az oknak konkrétan kötődnie kell az adott egyénhez, amint azt a keretes részben ismertetett példa mutatja.

Példa

Tanúk arról számolnak be, hogy egy rablás gyanúsítottja piros futócipőt és fekete baseballsapkát viselt, 1,60 és 1,70 méter közötti magasságú, és kínai származásúnak tűnt. Ilyen körülmények között a bűnüldöző szervek jogszerűen tekinthetik relevánsnak az etnikai hovatartozást annak meghatározásához, hogy egy adott személy potenciális gyanúsított lesz-e, mivel ez konkrét értesüléssel van összekapcsolva.

A gyanúsítottak részletes személyleírása

A gyanúsítottak jó személyleírása csökkentheti a jogellenes profilalkotás kockázatát. A gyanúsított személyleírása a személyre vonatkozó adatokból áll, úgymint bőr-, haj- és szemszín, magasság és testsúly, valamint ruházat. Ezeket az adatokat a bűncselekmény áldozata vagy tanúi szolgáltatják, vagy egyéb konkrét értesülésen alapulnak. A gyanúsítottakról készült jó személyleírás alapul szolgálhat a tisztviselők számára a gyanúsítottak őrizetbe vételére irányuló igazoltatásokhoz és átvizsgálásokhoz, valamint a határellenőrzés során a személyek elkülönített helyen történő ellenőrzésre küldéséhez.

Amennyiben azonban a bűnüldöző szervek tagjai csupán általános leírást kapnak, amelyben a faj, az etnikai hovatartozás, illetve hasonló jellemzők szerepelnek, ezt a leírást nem vehetik alapul a műveletekhez. Ilyen esetekben a műveletek valószínűsíthetően számos ártatlan ember igazoltatásához vezetnének, akik véletlenül rendelkeznek ugyanolyan tulajdonságokkal. Ehelyett további konkrét operatív információkat kell kérniük, amelyek alapján folytathatják a vizsgálatokat.

További információk: Európai Bizottság (2017b).

Az objektívnek tűnő információ valójában magában foglalhat elfogultságot. Látszólag objektív tényezők, mint az időpont, a nap, a helyszín stb. felhasználhatók a megkülönböztetés védett okainak helyettesítésére, ideértve a tényleges vagy vélt fajt, nemzetiséget, nemet, szexuális irányultságot vagy vallást, amint azt a lenti példa is mutatja.

Példa

Pénteken dél körül igazoltatást és átvizsgálást végeznek X környéken. Ugyanakkor ez az időszak a muszlimok legfontosabb imaideje. Mivel X környék egy mecset közelében található, az olyan állítólagosan objektív tényezők, mint az időpont, a nap és a hely valójában a vallás tiltott diszkriminatív okán alapuló igazoltatás és átvizsgálás helyettesítésére szolgálhat.

Hasonlóképpen úgy tűnhet, hogy bizonyos gyanús viselkedésmódok alapján objektíven azonosíthatóak lehetséges szabálytalanságok. A tisztviselők azonban az adott személy egyéb tulajdonságaitól függően eltérően értelmezhetik annak viselkedését. Bizonyítékok azt mutatják, hogy a tisztviselők között jelentős különbségek lehetnek a gyakorlati ismeretek és az értesülések értelmezése tekintetében, és azok gyakran nem felelnek meg a tényleges bűnözési mintázatoknak³³.

A tisztviselők részére például az egyes műszakok kezdetekor, „műszak előtti eligazítás” keretében nyújtott időszerű és részletes információk csökkentik a mérlegelés szükségességét, és útmutatással szolgálnak a tisztviselők számára arra vonatkozóan, hogyan összpontosítsák pontosabban jogköreik alkalmazását az aktuális bűnözési mintázatokra és a meghatározott biztonsági kérdésekre. Ezáltal csökken az elfoglaltság szerepe. Az értesülések minőségének és felhasználásának a viselkedési tényezők, illetve a konkrét információk előtérbe helyezését célzó javítása akkor a leghatékonyabb, ha együtt jár annak fokozott felügyeletével és ellenőrzésével, hogy a tisztviselők miként alkalmazzák jogköreiket.

Esettanulmány**A profilalkotás objektivitásának biztosítása****Műszak előtti eligazítások (EU)**

A schengeni katalógus javasolja, hogy az ügyeletes tisztviselő minden műszak előtt nyújtson információkat az esetleges kockázati indikátorokról és kockázati profilokról. A műszakok közötti átfedések biztosítása révén

³³ Egyesült Királyság, a rendőrség fejlesztéséért felelős nemzeti hatóság (NPIA) (2012).

elegendő idő állhat rendelkezésre a kimenő és a bejövő műszak személyzete közötti információcseréhez és a megfelelő eligazításhoz.

További információk: az Európai Unió Tanácsa (2009).

Az SDR képzési program (Hollandia)

A „Search, Detect and React” (Keresés, felderítés és reagálás, SDR) képzési program célja a bűncselekmények vagy terrorista cselekmények megelőzése azok bekövetkezése előtt azáltal, hogy erősítik a biztonsági személyzet viselkedésen alapuló profilalkotással kapcsolatos kapacitását. Ez azt jelenti, hogy a rendőri intézkedéssel kapcsolatos döntéshozatalkor kevésbé a megváltoztathatatlan tulajdonságokra – például a borszínre – koncentrálnak, és ehelyett az egyén viselkedésére összpontosítanak. Mivel a gyanús magatartás jelei a körülményektől függenek, a képzést az adott környezetnek megfelelően árnyalják. A program elveti azt az elképzelést, hogy létezne mindenkire alkalmazható egyetemes megoldás. A vonatkozó viselkedési minták észlelését követően a rendőröknek „érzékenyen” kell eljárniuk. A legtöbb esetben informális párbeszédet folytatnak a gyanúsítottal, ahelyett, hogy formális rendőri jogköröket alkalmaznának. A program tantermi oktatást is magában foglal az alkalmazott és a munkahelyi képzés mellett.

További információk az [SDR Akadémia honlapján](#) található.

Az igazoltatásokra és átvizsgálásokra vonatkozó „Engedélyezett szakmai eljárás mód” (APP) eszköz (Egyesült Királyság)

Az Egyesült Királyság Rendészeti Kollégiuma kidolgozott egy „Engedélyezett szakmai eljárás mód” (APP) elnevezésű iránymutatást, amely kitér a rendőrségi munka számos aspektusára. Az igazoltatásokra és átvizsgálásokra vonatkozó APP ismerteti, mi az igazoltatás és átvizsgálás, miért fontos helyesen érvényesíteni ezeket a jogköröket, és melyek a jogszerű igazoltatás és átvizsgálás jellemzői. Kifejti, hogy az igazoltatási és átvizsgálási találkozások jogszerűsége és eredményessége támogatható az alábbiak biztosításával:

- **Tisztességesség:** a tisztviselő valamely személy igazoltatására és átvizsgálására irányuló döntésének kizárólag megfelelő, objektív tényezőkön kell alapulnia. Senki nem igazoltatható kizárólag vagy

elsődlegesen védett tulajdonságok, vagy olyan tényezők alapján, mint a bűnösséget megállapító korábbi ítéletek.

- **Jogszerűség:** az igazoltatáshoz és az átvizsgáláshoz jogszerűen alkalmazott jogalappal kell rendelkezni.
- **Szakszerűség:** az igazoltatási és/vagy átvizsgálási találkozások során a tisztviselőknek eleget kell tenniük a szakmai magatartási szabályoknak, különösen az etikai kódexnek, hatékonyan kell kommunikálniuk az emberekkel, valamint méltósággal és tiszteletteljesen kell bánniuk az emberekkel.
- **Átláthatóság:** az adott találkozásról pontos jegyzőkönyvet kell készíteni. Gondoskodni kell az igazoltatások és átvizsgálások hathatós felügyeletéről és nyomon követéséről, valamint a nyilvános ellenőrzésről.

További információk: Egyesült Királyság, Rendészeti Kollégium (2016).

A 8. ábra szemlélteti azokat a különböző elemeket, amelyek felhasználhatók a jogszerű profilalkotásnál; ezek egymással való ötvözésének módja az adott ügy természetétől függ.

8. ábra: Az elemek ötvözése

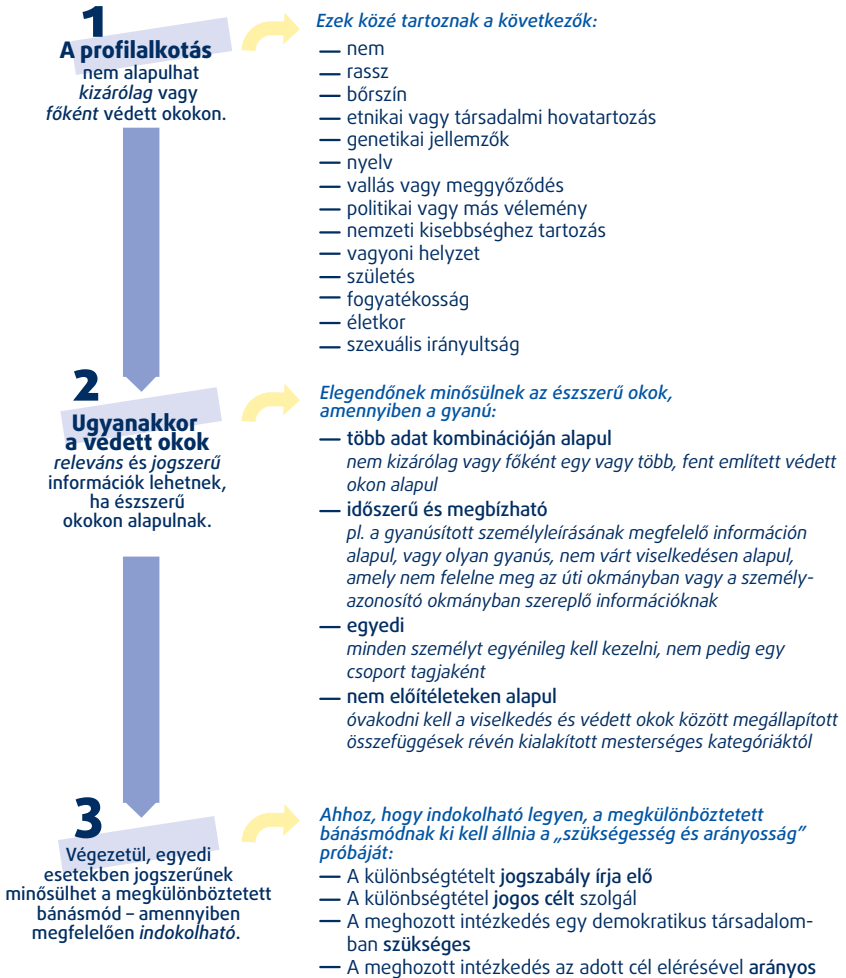


* Az uniós jog szerinti védett okok listáját a 9. ábra mutatja be. A profilalkotás soha nem alapulhat kizárólag vagy főként védett tulajdonságokon.

Forrás: FRA, 2018

A 9. ábra bemutatja, miként ötvözhető egymással ezek az elemek annak biztosítása érdekében, hogy a profilalkotás ne legyen diszkriminatív.

9. ábra: A megkülönböztetésmentes profilalkotás elemei



Megjegyzések: A védett okok listája tagállamonként eltérő. Az egyes tagállamok büntető törvénykönyveiben foglalt megkülönböztetési okok áttekintését lásd: FRA (2018d). Lásd még az [Equinet \(az egyenlőség előmozdításával foglalkozó nemzeti szervek európai hálózata\) weboldalát](#), amely felsorolja a nemzeti egyenlőségi szervek által lefedett megkülönböztetési okokat.

Forrás: FRA, 2018

2.2.5. Igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványok bűnüldözési célú profilalkotáshoz

Az igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványok segíthetik a tisztviselőket annak átgondolásában, hogy észszerű okokon alapulnak-e az általuk végrehajtott igazoltatások, és lehetővé teszik a vezető tisztviselők számára a potenciálisan megkülönböztető jellegű gyakorlatok nyomon követését az egyes tisztviselők által alkalmazott igazoltatások és átvizsgálások tekintetében. Bár ezek olykor terhesnek tűnnek, egyben jegyzőkönyvként szolgálnak az igazoltatásokról, amelyek egybevetve adatokkal szolgálhatnak arra vonatkozóan, hogy jogszerűen kerül-e sor az igazoltatásokra³⁴. Ez segíthet a nyitottság és az elszámoltathatóság előmozdításában. A papíralapú formanyomtatványok kitöltése mellett új technológiák, például mobilalkalmazások is használhatók ezen információk rögzítéséhez.

A keretes rész bemutat néhány fontos kérdéskört, amelyeket szem előtt kell tartani az igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványok kialakításakor.

Milyen a jó igazoltatási és átvizsgálási nyomtatvány?

Az igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványokat jól kell kialakítani ahhoz, hogy hasznosak legyenek. Először is, a nyomtatványok kitöltése további terhet ró a tisztviselőkre. Ha nincs egyértelműen kialakítva és nem észszerűen rövid, fennáll a kockázat, hogy a tisztviselők nem töltik ki, vagy felületesen töltik ki a teljes nyomtatványt. Másrészt a jó formanyomtatvány lehetővé teszi az adatok egyszerű kinyerését és egybevetését az igazoltatások és átvizsgálások nyomon követésének és értékelésének támogatásához.

Amikor csak lehetséges, az igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványoknak:

- feleletválasztós mezőket kell alkalmazniuk, amelyeket gyorsabban ki lehet tölteni, és könnyebb statisztikailag feldolgozni;
- minden egyes elemnél kimerítő válaszlehetőségeket kell tartalmazniuk;
- kerülniük kell a kétértelmű elemeket;
- könnyen érthetőnek kell lenniük, a tisztviselő és az igazoltatott személy számára egyaránt;

34 Egyesült Királyság, Stop Watch (2011).

- tartalmazniuk kell az alábbiakat:
 - az átvizsgálás jogalapjai; a szabályok listája helyett előnyben kell részesíteni az egyszerű magyarázatokat;
 - a személy vagy a jármű átvizsgálásának dátuma, időpontja és helye;
 - az átvizsgálás tárgya, például az(ok) a tárgy(ak), amelye(ke)t a tisztviselők keresnek;
 - az igazoltatás eredménye;
 - az átvizsgálást végző tisztviselők neve és rendőrkapitánysága;
 - feljegyezhetőek az átvizsgált személy(ek) személyes adatai, például név, cím és állampolgárság. Az egyén azonban megtagadhatja ezen információk közlését.

Ahhoz, hogy a formanyomtatványok célravezetőek legyenek, az igazoltatás időpontjában kell őket kitölteni.

Egy másolatot át kell adni az igazoltatott személynek, illetve az átvizsgált járműért felelős személynek. Az Egyesült Királyságban az igazoltatott személyek az igazoltatást követő három hónapon belül jogosultak másolatot kérni a jegyzőkönyvről. Ily módon a formanyomtatvány nemcsak a rendőrség számára szolgál bizonyítékként az igazoltatással kapcsolatban, hanem az igazoltatott személyek számára is.

További információk: Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2012), 7. o.; és Egyesült Királyság, Belügyminisztérium (2014a).

Esettanulmány

Igazoltatási és átvizsgálási nyomtatvány (Egyesült Királyság)

Az alábbiakban látható az az igazoltatási és átvizsgálási nyomtatvány, amelyet az Egyesült Királyságban a West Midlands-i Rendőrség alkalmaz.

Azt mutatja, hogy az igazoltatott személyt megkérik, határozza meg önmaga, hogy a felsorolt etnikai kategóriák közül melyikhez tartozik, amelyek között szerepel az „egyéb” és a „nincs megadva” lehetőség is. Az igazoltatást végző


tisztviselő ezt kiegészítheti saját észrevételével, amennyiben nem ért egyet az önmeghatározással.

Az Egyesült Királyság igazoltatási és átvizsgálási jogkörök gyakorlására vonatkozó gyakorlati kódexe kimondja, hogy a tisztviselők kötelesek elmagyarázni az igazoltatott személynek, hogy az etnikai hovatartozásra vonatkozó információ „azért szükséges, hogy valós képet lehessen kapni az igazoltatási és átvizsgálási tevékenységekről, és segítse javítani az etnikai nyomon követést, kezelni a megkülönböztető jellegű gyakorlatokat és előmozdítani a jogkörök hatékony gyakorlását”.

WC332
03/17

Stop and Search

Call: 805 6666



<p>Power</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Drugs 2 Section 1 PACE <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin: 5px 0;"> <p>A typical response would be "2,5" if the Power was "S1 PACE & Object 'Fireworks'. The Object of search will default if there is only 1 option.</p> </div> <ol style="list-style-type: none"> 3 S47 Firearms Act 4 Section 60 CJPO Act 1994 5 Section 43 Terrorism Act 6 New Psychoactive Substances Act 2016 7 Other (eSearch contains list of additional powers) 	<p>Object</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Search for Drugs 1 Stolen Items 2 Offensive Weapon/Bladed Article 3 Articles for Burglary/Theft/Fraud/TWOC 4 Items for Criminal Damage 5 Fireworks 1 Firearms 1 Dangerous Items/Offensive Weapons 1 Evidence of Terrorism 1 Search for NPS 		
<p>Self Assessed Ethnicity (16+1)</p> <p>A1 Asian - Indian</p> <p>A2 Asian - Pakistani</p> <p>A3 Asian - Bangladeshi</p> <p>A9 Asian - Any Other Asian background</p> <p>B1 Black - Caribbean</p> <p>B2 Black - African</p> <p>B9 Black - Any Other Black background</p> <p>M1 Mixed - White & Black Caribbean</p> <p>M2 Mixed - White and Black African</p> <p>M3 Mixed - White & Asian</p> <p>M9 Mixed - Any Other Mixed Background</p> <p>O1 Other - Chinese</p> <p>O9 Other - Any Other Ethnic Group</p> <p>W1 White - British</p> <p>W2 White Irish</p> <p>W9 White - Any Other White background</p> <p>NS Not Stated</p>	<p>Officer assessed Ethnicity (PNC)</p> <p>IC1 White North European</p> <p>IC2 White South European</p> <p>IC3 Black</p> <p>IC4 Asian</p> <p>IC5 Chinese/Japanese/South East Asian</p> <p>IC6 Middle Eastern</p> <p>IC9 Other</p>		
<p>Grounds for Search - Multi Select</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Acting Suspiciously 2 Stopped in tasking area 3 Stopped in high crime area 4 Could not give reasonable explanation 5 Tried to avoid police 6 Seen to discard an item 7 Seen to conceal item 8 Smell of controlled drug 9 Current Intelligence 10 Matches Description <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; margin-top: 5px; width: fit-content;"> <p>Grounds will be supported by a free text explanation</p> </div>			
<p style="text-align: center;">Outcome</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%; border: none;"> <ol style="list-style-type: none"> 1 Arrested - Consequence of Stop & Search 2 Arrested - Unrelated Offence including Warrant/PNC 3 Community Resolution 4 Fixed Penalty 5 Cannabis Warning 6 Street Bail </td> <td style="width: 50%; border: none;"> <ol style="list-style-type: none"> 7 Street Summons 8 Conditional Bail 9 Out of custody Caution 10 Substance seized, person not arrested 11 NFA </td> </tr> </table>		<ol style="list-style-type: none"> 1 Arrested - Consequence of Stop & Search 2 Arrested - Unrelated Offence including Warrant/PNC 3 Community Resolution 4 Fixed Penalty 5 Cannabis Warning 6 Street Bail 	<ol style="list-style-type: none"> 7 Street Summons 8 Conditional Bail 9 Out of custody Caution 10 Substance seized, person not arrested 11 NFA
<ol style="list-style-type: none"> 1 Arrested - Consequence of Stop & Search 2 Arrested - Unrelated Offence including Warrant/PNC 3 Community Resolution 4 Fixed Penalty 5 Cannabis Warning 6 Street Bail 	<ol style="list-style-type: none"> 7 Street Summons 8 Conditional Bail 9 Out of custody Caution 10 Substance seized, person not arrested 11 NFA 		

További információk: Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2017a) és Egyesült Királyság, Belügyminisztérium (2014a), 19. o.

Manapság sok rendőrség hagy fel az igazoltatási és átvizsgálási adatok formanyomtatványokon történő gyűjtésével, és ehelyett olyan technológiákat használnak, mint a mobilalkalmazások, a rádióalapú rendszerek, a hordozható adatterminalok, illetve a laptopok. Ezek a technológiák felgyorsíthatják a nyilvántartásba vétel folyamatát és csökkentik a bürokráciát, ugyanakkor új kockázatokat is jelentenek, nevezetesen a személyes adatok algoritmusokon alapuló felhasználása tekintetében (lásd a 3. fejezetet).

Esettanulmány

Az igazoltatási és átvizsgálási tevékenységek élő rögzítése

„eSearch” (West Midlands-i Rendőrség, Egyesült Királyság)

Ez a 2014 áprilisában elfogadott rendszer egy telefonhíváson alapul, amely a helyszínen lévő tisztviselő és a kapcsolattartó központ (vezérlőterem) egyik munkatársa között jön létre. Az igazoltatás és átvizsgálás részleteit a kapcsolattartó központban azonnal rögzítik és betáplálják egy adatbázisba. Ezt az információt a későbbiekben meg lehet tekinteni és fel lehet használni az igazoltatási és átvizsgálási tevékenységek eredményességének belső és külső ellenőrzéséhez. Az eSearch átalakította az igazoltatások és az átvizsgálások nyilvántartásba vételét. A feljegyzéseket a rendőrségi rendszerekben jóval gyorsabban meg lehet tekinteni, ami előnyökkel jár a hírszerzés, valamint az operatív rendőri fellépésbe történő beépítés tekintetében.

További információk: Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2014) és Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2016).

Mobilalkalmazás az első vonalban dolgozó tisztviselők számára (West Midlands-i Rendőrség, Egyesült Királyság)

Egy 2017 októberében elindított új mobilalkalmazás célja, hogy gyorsabbá és hatékonyabbá tegye az igazoltatást és az átvizsgálást. Az eSearch alkalmazás lehetővé teszi a tisztviselők számára, hogy okostelefonjukon keresztül közvetlenül az alkalmazásba jegyezzék be az utcai találkozások adatait, anélkül, hogy hívniuk kellene a kapcsolattartó központ munkatársait. Minden egyes igazoltatás egyedi hivatkozási számot kap, és a GPS automatikusan

rögzíti a helyszínt. A várakozások szerint az alkalmazásnak köszönhetően havonta közel 1000 hívással kevesebb fog beérkezni a kapcsolattartó központba.

További információk: Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2017b).

A vezető tisztviselők fontos szerepet töltenek be az igazoltatási és átvizsgálási műveletek jogszerűségének biztosításában. Az alábbi példa bemutatja, hogyan tartják fenn a felügyeletet a vezető tisztviselők. Emellett gondoskodniuk kell arról is, hogy az igazoltatásokat és átvizsgálásokat ne használják – az elvégzett igazoltatások száma alapján – a teljesítmény mérőszámaként.

Esettanulmány

Az igazoltatásokról és átvizsgálásokról készült jegyzőkönyvek ellenjegyzése (Egyesült Királyság)

2014 augusztusa óta az Egyesült Királyságban minden igazoltatásról és átvizsgálásról készült jegyzőkönyvet ellenjegyeztetni kell az igazoltatást végző tisztviselő felettesével. A jegyzőkönyvet a vonatkozó előírásoknak megfelelőként vagy meg nem felelőként hagyják jóvá. Utóbbi esetben a jelentést tevő tisztviselőnek az okot fel kell jegyeznie az igazoltatásról és átvizsgálásról készült jegyzőkönyvben.

További információk: Egyesült Királyság, Belügyminisztérium (2014a).

2.3. Elszámoltathatóság

Főbb pontok

- A bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjai **elszámoltathatóak** a profilalkotás jogszabályi keretek között tartásáért.
- Az elszámoltathatóság biztosításához kulcsfontosságú a profilalkotási tevékenységekre vonatkozó **megbízható, pontos és időszerű adatok gyűjtése**.
- A **hathatós panaszkezelési mechanizmusok** egyrészt elrettenthetnek a hatáskörrel való visszaéléstől, másrészt biztosíthatják és helyreállíthatják a rendőrség és a határigazgatási hatóságok műveletei iránti közbizalmat.
- A **visszacsatolás érdekében** (véleményük meghallgatása, a profilalkotás megvitatása és a műveletekkel kapcsolatos visszajelzések gyűjtése céljából) a **nyilvánosság tagjaival tartott találkozók** lehetőségeket kínálnak fontos tanulságok levonására és a profilalkotási tevékenységek javítására.

A demokratikus kormányzás egyik kulcsfontosságú elve az elszámoltathatóság. Nagy általánosságban ez azt jelenti, hogy válaszokkal kell szolgálni azoknak, akik jogosultak az elszámoltatásra³⁵. Az elszámoltathatóság nemcsak az egyén általi döntéshozatalra összpontosul, hanem az intézményi döntéshozatalra is (ez az úgynevezett „intézményi elszámoltathatóság”). A bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjai – mint állami tisztviselők és szervek –, valamint szervezeteik elszámolással tartoznak a nyilvánosság felé döntéseikért és tevékenységeikért. Ez magában foglalja, hogy elszámoltathatóak a profilalkotás jogszerűségének biztosításáért.

Az elszámoltathatóság biztosításához kulcsfontosságú a megbízható, pontos és időszerű adatok gyűjtése. Mivel az adatok nagy része érzékeny személyes információt tartalmaz, ezeket az adatvédelmi szabályokkal és eljárásokkal összhangban kell kezelni (lásd a 3. fejezetet).

Elszámoltathatósági ellenőrző lista

Az alábbi ellenőrző lista alapvető áttekintést nyújt azokról a lépésekről, amelyeket a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságok meghozhatnak annak biztosítása érdekében, hogy elszámoltathatóak legyenek a profilalkotással kapcsolatos döntéseikért és tevékenységeikért. A lista iránymutatóként

35 Bovens, M., Schillermans, T. és Goodlin, R.E. (2014), 1–11. o.

szolgálhat a tisztviselők számára elszámoltathatóságuk javításához, de nem értelmezendő úgy, hogy ezek a bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjai számára egyaránt kötelező lépések lennének. A körülményektől függően előfordulhat, hogy egyes ajánlások a határigazgatás sajátosságai esetében nem alkalmazandók.

1. Meghatározás

- ☑ Ismerjék fel és **ismerjék el** a jogellenes profilalkotás problémáját. Elfogultságok és sztereotípiák léteznek, és kockázatot jelentenek az érintettek – a tisztviselők és a helyi közösségek – számára.
- ☑ **Gyűjtsenek és használjanak lebontott adatokat:** ez fontos eszköz az eredményesség és a teljesítmény értékeléséhez.
- ☑ Vegyenek részt a közösség vagy a civil társadalom által szervezett külső panelbeszélgetésekben, hogy **visszajelzést** kapjanak gyakorlataikról, és erősítsék a műveleteik iránti bizalmat.

2. Információk gyűjtése

- ☑ A profilalkotási tevékenységekről **jegyzőkönyveket vezetve** szavatolják az elszámoltathatóságot.
- ☑ A szükséges biztosítékok függvényében a **videokamerás megfigyelés** és/vagy a **testkamerák** fokozhatják az elszámoltathatóságot, emellett bizonyítékkal szolgálnak, támogatva az elfogult viselkedés mintázatainak módosítására irányuló fellépést.
- ☑ Hozzanak létre **igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványokat**, amelyeket a rendőröknek minden egyes igazoltatás után ki kell tölteniük.

3. Fellépés és megelőzés

- ☑ Végezzenek **értékeléseket** annak megállapítása céljából, hogy vannak-e olyan szabályok és gyakorlatok, amelyek állandósítják az explicit vagy implicit elfogultságot és negatív sztereotípiákat.
- ☑ Vezessenek be külön kurzusokat és/vagy **képzési alkalmakat** a személyes és az intézményi elfogultság és sztereotípiák kezelésére irányulóan.
- ☑ **Nyújtsanak tájékoztatást** az igazoltatott személyek számára annak érdekében, hogy az igazoltatást minél inkább méltányosnak érzékeljék,

és biztosítsanak elegendő információt a személy számára ahhoz, hogy eldönthesse, kér-e jogorvoslatot. A határátkelőhelyeken az elkülönített helyen történő ellenőrzésre küldés tekintetében a tájékoztatás jogi kötelezettség.

- ☑ Tanúsítsanak **zéró toleranciát** a szervezeten belül az elfogultságon alapuló incidensek iránt.
- ☑ Hozzanak létre **belső felügyeleti és ellenőrzési mechanizmusokat**, ideértve a belső panelmegbeszéléseket annak megvitatására, hogy észszerű okok alapján kerül-e sor az igazoltatásokra.
- ☑ Gondoskodjanak arról, hogy a **teljesítménymutatók** össze legyenek kapcsolva az elfogultság és a sztereotípiák elkerülésével.
- ☑ Alakítsanak ki **panaszkezelési mechanizmusokat** a hatáskörrel való visszaélés megakadályozása és az elszámoltathatóság biztosítása érdekében.

Forrás: FRA, 2018

2.3.1. Belső ellenőrzés

A rendőrség és a határigazgatási hatóságok vezetése és irányítása fontos szerepet játszik egy olyan szellemiség kialakításában, amely tiszteltben tartja a személyhez fűződő jogokat és a megkülönböztetésmentesség elvét, mind a szervezeten belül, mind a lakossággal fennálló ügyekben. Emellett hozzájárulnak az elszámoltathatóság és az átláthatóság légkörének kialakulásához. A személyzeten belüli nyílt (horizontális és vertikális) kommunikáció, valamint az egyértelmű viselkedési normák – például szakmai magatartási kódexek – meghatározása két olyan belső elem, amelynek adottnak kell lennie az elszámoltathatóság erősítése érdekében. Fontos szerepet tölt be a munkaerő-felvétel és a képzés is (lásd: [2.2.3.szakasz](#)).

Az uniós jog értelmében minden közszférabeli hatóságnak vagy szervnek ki kell jelölnie egy **adattvédelmi tisztviselőt**. Az adattvédelmi tisztviselő tanácsokat ad a rendőrségnek és a határigazgatási szerveknek az adattvédelmi kötelezettségeikkel kapcsolatban, beleértve az adatkezelési tevékenységek nyilvántartásba vételét, illetve az adattvédelmi hatásvizsgálatok elvégzését. A profilalkotás összefüggésében az adattvédelmi tisztviselő például tanácsokkal szolgál a profilalkotás céljából vagy annak során gyűjtött személyes adatok jogszerű kezelésével és tárolásával kapcsolatban, és felügyeli ezeket.

Az adatvédelmi tisztviselők szerepe

A **rendőrségi irányelv** előírja a tagállamok számára egy adatvédelmi tisztviselő kijelölését, akinek feladatai közé tartoznak a következők:

- a személyes adatok védelmével kapcsolatos alkalmazandó jogszabályoknak való megfelelés nyomon követése, ideértve:
 - a feladatkörök kijelölését;
 - a személyzet tudatosságnövelését és képzését;
 - az auditokat;
- tanácsadás az adatvédelmi hatásvizsgálatra vonatkozóan, valamint a hatásvizsgálat elvégzésének nyomon követése;
- kapcsolattartás a felügyeleti hatósággal.

Az adatvédelmi tisztviselőt teljeskörűen és időben be kell vonni a személyes adatok védelmével kapcsolatos valamennyi kérdésbe.

Lásd a rendőrségi irányelv 32–34. cikkét.

A rendőrségen belül a profilalkotás belső ellenőrzése végezhető egy sor egyéb olyan intézkedés részeként, amelyek célja nyilvántartás vezetése a hatóságok és a lakosság közötti találkozásokról (lásd a 10. ábrát). Ezek magukban foglalják az alábbiak használatát:

- **igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványok:** ezek hasznos gyakorlati eszközként ösztönzik a tisztviselőket arra, hogy jól megalapozott igazoltatásokat végezzenek, és előmozdítyják a nyitottságot és a nyilvánossággal szembeni elszámoltathatóságot (lásd a 2.2.5. szakaszt);
- **testkamerák:** a szükséges biztosítékok függvényében ezek erősíthetik a bizalmat a közösségek és a rendőrség között, és visszatartanak az erőszakkal való visszaéléstől és a hátrányos megkülönböztetéstől (lásd a 2.3.2. szakaszt).

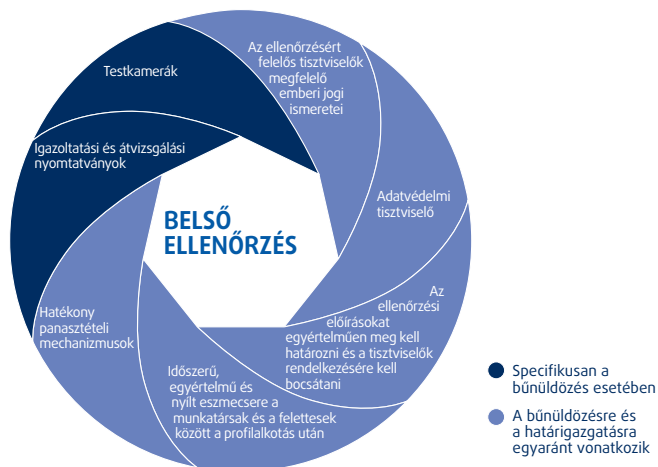
A határigazgatási szervezeteken belüli belső ellenőrzési tevékenységek során szintén alkalmazhatóak ezek az intézkedések. Így például a schengeni katalógus javasolja annak nyilvántartásba vételét, hogy hány alkalommal és milyen okból kerül

sor elkülönített helyen történő ellenőrzésre. Emellett a határellenőrzések különböző körülményeinek megfelelően a határátkelőhelyek infrastruktúrája és a felettesek helyszíni jelenléte további lehetőségeket kínál a belső ellenőrzésre. Így például rendelkezésre állhatnak további technológiai berendezések, például videokamerás megfigyelés.

A szükséges biztosítékok mellett a videofelvétel bizonyítékkal szolgálhat annak értékeléséhez, hogy miként zajlik a profilalkotás, és bizonyítékot nyújthat konkrét panaszok esetén. Megerősítheti például, hogy az adott személy által az ellenőrzési ponton való ellenőrzésre várakozva tanúsított viselkedés elegendő okot szolgáltatott-e arra, hogy elkülönített helyen történő ellenőrzésre küldjék.

Az igazoltatás és átvizsgálás esetétől eltérően a határátkelőhelyeken az utasok nagyban számítanak a videokamerás megfigyelésre, tekintettel azok nyilvános jellegére és a biztonsági megfontolásokra. Ezzel együtt ezen eszközök használatának összhangban kell állnia a magánélethez való joggal és az alkalmazandó adatvédelmi szabályokkal.

10. ábra: A belső ellenőrzés elemei



Forrás: FRA, 2018

A nyilvántartások vezetése rövid és hosszú távon is előnyökkel jár. Az igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványok példája azt mutatja, hogy:

- **Rövid távon** az igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványok biztosíthatják a helyszíni elszámoltathatóságot. Az Egyesült Királyságban minden igazoltatottnak átadnak egy jegyzőkönyvet az igazoltatási nyomtatványról, vagy egy elismervényt, amely meghatározza, hol juthatnak hozzá annak másolatához. Ebben szerepelnek az igazoltatás okával kapcsolatos részletek, valamint információ arról, hogy hol és miként lehet panaszt tenni. Ez lehetővé teszi, hogy az adott személy megértse az okot, és kifogást emeljen, ha azt méltánytalannak találja.
- **Hosszú távon** a nyilvántartások elemzése lehetővé teszi a rendőrség számára annak meghatározását, hogy az igazoltatási és átvizsgálási jogkörök aránytalanul irányulnak-e kisebbségi csoportok tagjaira, valamint lehetővé teszi a tisztviselők számára adott iránymutatás ennek megfelelő kiigazítását. Ezek a nyilvántartások nyilvánosságra hozhatók annak érdekében, hogy erősödjön az átláthatóság és a lakosság nagyobb bizalommal legyen az igazoltatási és átvizsgálási jogkörök alkalmazása iránt.

Nyilvántartás vezetése: Mit mond a jogszabály?

Az adatkezelés jogszerűségének biztosítása érdekében a rendőrségi irányelv előírja a bűnüldöző hatóságok számára, hogy nyilvántartást vezessenek a felelősségükbe tartozóan végzett adatkezelési tevékenységek valamennyi kategóriájáról. Ezenkívül az automatizált adatkezelési rendszerek esetében naplózniuk kell annak érdekében, hogy ismert legyen, ki tekintett be a személyes adatokba, ki közölte azokat, mikor került erre sor, ki kapta meg az adatokat, valamint hogy milyen indok áll az adatkezelés mögött (lásd a [3.1.3. szakaszt](#)).

A rendőrségi irányelv 24. és 25. cikke.

Esettanulmány

A nyilvántartások felhasználása az igazoltatások és az átvizsgálások tekintetében fennálló aránytalanságok felderítéséhez (Egyesült Királyság)

Az egyesült királyságbeli Angliában és Walesben kidolgozott, a rendőrségről és a bűnügyi bizonyítékokról szóló törvényhez készült gyakorlati kódex a rendőrség jogszabályi kötelezettségévé teszi az igazoltatási és átvizsgálási jogkörök alkalmazásának nyomon követését annak felderítése érdekében, hogy azokat „sztereotip elképzelések vagy helytelen általánosítások alapján” gyakorolják-e. A jogkörök konkrét tisztviselők vagy tisztviselői csoportok általi, vagy a közösség konkrét szegmenseivel kapcsolatos, nyilvánvalóan aránytalan alkalmazását azonosítani kell és ki kell vizsgálni, valamint megfelelő intézkedéseket kell hozni annak kezelésére. Ezenkívül a rendőrségnek rendelkeznie kell arról, hogy a nyilvántartásokat a közösség képviselői ellenőrizzék, valamint hogy az igazoltatási és átvizsgálási jogkörök alkalmazását helyi szinten el kell magyarázni.

További információk: Egyesült Királyság, Belügyminisztérium (2014a).

Az Egyesült Királyság rendőrsége több olyan eszközt is kifejlesztett, amely arra szolgál, hogy az igazoltatásokra és átvizsgálásokra vonatkozó adatok könnyen hozzáférhetővé tételével növelje az átláthatóságot. A <https://www.police.uk/> weboldalon a felhasználók irányítószámuk megadásával részletes információkat láthatnak arról, hogy hány és milyen jellegű igazoltatás történt a környékükön. A közzétett információk a kitöltött igazoltatási és átvizsgálási nyomtatványokon alapulnak. Emellett a londoni rendőrség [igazoltatási és átvizsgálási eredménytáblája](#) adatokkal szolgál valamennyi londoni igazoltatással és átvizsgálással kapcsolatban, beleértve azt, hogy milyen arányban igazoltattak etnikai kisebbségi háttérű személyeket a teljes lakossághoz képest. A felhasználók többféle módon férhetnek hozzá részletes adatokhoz az interneten, például:



- egy térkép havonta mutatja az adott környéken végrehajtott igazoltatások és átvizsgálások pontos helyét. Az eszköz emellett részletes információkkal szolgál az igazoltatásról és átvizsgálásról (tárgy, típus, eredmény, rendészeti művelet részét képezte-e az igazoltatás és átvizsgálás), a személyről (nem, korosztály, önmeghatározás szerinti etnikai hovatartozás, a tisztviselő által meghatározott

etnikai hovatartozás), valamint az igazoltatás és átvizsgálás jogszerűségét alátámasztó jogszabályról (lásd a 11. ábrát); valamint

- egy statisztikából és ábrából álló áttekintés bemutatja a rendőrség igazoltatási és átvizsgálási tevékenységeit. Ez lehetővé teszi az információk összesítését és letöltését.

Bár ez a gyakorlat erősíti az átláthatóságot és a bizalmat, hatással lehet az érintett személyek magánélethez és adatvédelemhez való jogára. Előfordulhat, hogy egy adott személy kiléte levezethető az ebben és más online eszközökben elérhető adatok kombinációjából. Az ilyen kockázatokat értékelni és adott esetben kezelni kell.

11. ábra: A Londonban végzett igazoltatások és átvizsgálások részleteit bemutató online eszköz

POLICE.UK Find your neighbourhood  Share this page 

[Home](#) > [Metropolitan Police Service](#) > [London Fields](#) > [Stop and search](#) >

Stop and search map

In this neighbourhoo

- [Overview](#)
- [Crime map](#)
- [Stop and search](#)
- [Policing team](#)
- [News and events](#)
- [Performance](#)
- [Community Payback](#)


Next steps

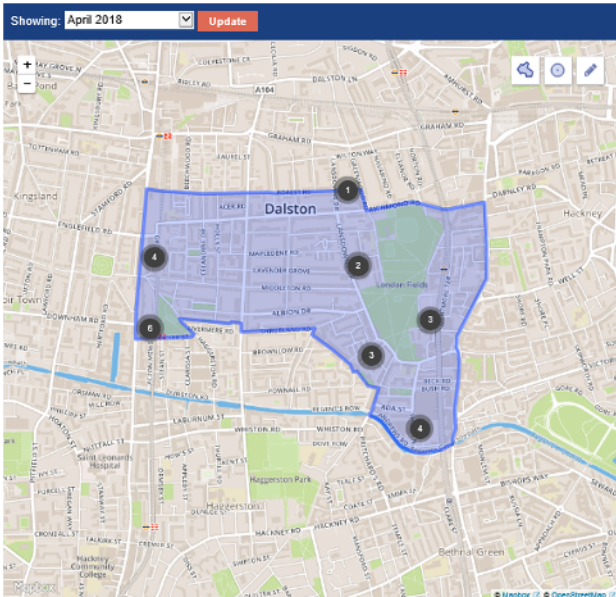
- [Stop and search overview](#)
- [Metropolitan Police Service](#)

Related links

- [Stop and search FAQs](#)

Click on the dots on the map for information about individual stop and searches.

Showing: **April 2018**  **Update**



[View A-Z list of stop and search locations](#)

[View the crime map for London Fields](#)

1076 stop and searches were carried out by Metropolitan Police Service this month that could not be mapped to a location.

The British Transport Police are responsible for policing railways in the Metropolitan Police Service area. [View summary information for stop and searches conducted by the British Transport Police.](#)

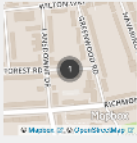
Location anonymisation is accurate to 2012 population and housing developments. [Learn more](#)

Please [contact us](#) about any privacy concerns, or feedback about how useful and useable you find this stop and search information.

Forrás: Egyesült Királyság, Belügyminisztérium, weboldal az igazoltatási és átvizsgálási térképről

POLICE.UK Find your neighbourhood Share this page Menu

[Home](#) > [Metropolitan Police Service](#) > [London Fields](#) > [Stop and search](#) > [Map](#)



Stop and searches on or near Forest Road in April 2018

In this neighbourhood

- [Overview](#)
- [Crime map](#)
- [Stop and search](#)
- [Policing team](#)
- [News and events](#)
- [Performance](#)
- [Community Feedback](#)

Stop and search at 29 April 2018, 12:20 p.m.

<p>Object of search: Articles for use in criminal damage</p> <p>Type of search: Person search</p> <p>Outcome: A no further action disposal</p> <p>Part of a policing operation: No</p> <p>Gender: Male</p> <p>Age range: over 34</p>	<p>Self-defined ethnicity: Black/African/Caribbean/Black British - Any other Black/African/Caribbean background</p> <p>Officer-defined ethnicity: Black</p> <p>Removal of more than just outer clothing: Unknown</p> <p>Legislation: Police and Criminal Evidence Act 1994 (section 1)</p> <p>Outcome linked to object of search: Unknown</p>
--	--

Next steps

- [View stop and search overview for Metropolitan Police Service](#)
- [Contact us regarding a privacy request or to provide stop and search feedback](#)
- [Contact your local policing team](#)
- [Attend your next best meeting](#)

Related links

- [Stop and search FAQs](#)

Forrás: Egyesült Királyság, Belügyminisztérium, [weboldal a konkrét átvizsgálásokról](#)

2.3.2. Testkamerák

A rendőrök egyre gyakrabban használják testkamerákat. Ezeknek szerepük lehet az elszámoltathatóság biztosításában, az egyes találkozások minőségének javításában, valamint az elfogult viselkedés mintáztatának módosításában. Emellett segíthetnek a veszélyes helyzetek enyhítésében. A rendőrség által készített videofelvételek mellett az egyes emberek is egyre gyakrabban filmezik le az igazoltatásokat és a rendőrséggel való egyéb interakciókat. Ez szintén felhasználható a rendőrségi gyakorlat felülvizsgálatához.

Esettanulmány

A testkamerák hatékonysága

Az Egyesült Királyságban 2015-ben készült egy felmérés 500 kamera 814 londoni rendőr általi használatáról; ez azt mutatta, hogy a testkamera „nem

gyakorol átfogó hatást az elvégzett igazoltatások és átvizsgálások típusára; nincs kihatással az erőszakos bűncselekmények miatti elfogások arányára; és nincs bizonyíték arra, hogy a kamerák nyomán változott annak módja, ahogyan a tisztviselők az áldozatokat vagy a gyanúsítottakat kezelték”. A más rendőrségek által végrehajtott hasonló kísérletek hatását értékelő jelentések szerint nincs bizonyíték vagy kevés bizonyíték van arra, hogy a testkamerák kedvező hatással voltak a bűncselekmények visszaszorítása, a tisztviselőkkel szembeni panaszok, vagy az erőszak alkalmazása tekintetében.

További információ: Big Brother Watch (2017).

Franciaországban egy kétéves kísérleti időszakra 300 településen alkalmaztak testkamerákat. 2018 júniusában egy belügyminisztériumi felülvizsgálat rámutatott a kísérlet kedvező hatásaira és eredményeire. A jelentés rámutatott különösen arra, hogy a testkamerák viselése elrettenti az igazoltatott személyeket a rendőrök bántalmazásától vagy sértegetésétől. A települések által készített jelentések szerint az egyedi kamerák alkalmazása nyomán csökkent a rendőrökkel szembeni agresszivitás és sértő magatartás. Egyes települések kiemelték, hogy a testkamerák használata a jelek szerint enyhített olyan helyzeteken, amelyek egyébként a rendőrökkel szembeni támadáshoz vezethettek volna. Miközben ezek a jelentések arra utalnak, hogy a testkamerák különösen azért hasznosak, mert viselésük elrettentő hatást fejt ki, egyes felvételeket bizonyítékként felhasználtak bírósági eljárások során az elkövetők azonosításához. Végezetül több település hangsúlyozta az eszköz oktatási hasznát, mivel néhány rendőrt a fellépések alatt készített felvételek megtekintésével képezték ki a fellépésekkel kapcsolatos eljárásokra és technikákra. A kísérleti projekt nyomán jogszabálytervezetet terjesztettek a francia parlament elé annak céljából, hogy valamennyi rendőrségen átívelően harmonizálják a testkamerák használatát, és kiterjesszék azok alkalmazását a tűzoltókra és a büntetés-végrehajtási állomány tagjaira.

További információk: Franciaország, Belügyminisztérium (2018).

A testkamerákkal kapcsolatban 2012–2013-ban az egyesült államokbeli Rialtóban végrehajtott nagyszabású, 12 hónapos kísérleti projekt azt vizsgálta, hogy társadalmilag kívánatos viselkedésmóddhoz vezetnek-e a testkamerák az azokkal felszerelt tisztviselők körében. Az eredmények

azt mutatják, hogy 2011-hez képest a 12 hónapos kísérleti időszak alatt az erőszak alkalmazása visszaesett (60 helyett 25 eset), a rendőrséggel szembeni panaszok száma pedig 28-ról 3-ra csökkent.

Bővebb információ: Farrar, T. (2018).

Ugyanakkor a testkamerák rendőrség általi alkalmazása felvet néhány fontos alapjogi és operatív aggályt. Használatukkal kapcsolatban egyértelmű biztosítékokra és szabályzatokra van szükség, hogy kezelni lehessen a következő problémákat:

- Nem egyértelmű a **testkamerák szerepe a jogellenes profilalkotás felderítésében és az attól való elrettentésben**. A kamerák egyedi incidenseket vesznek fel, és nem teszik lehetővé olyan statisztikai adatok gyűjtését, amelyeket fel lehetne használni annak meghatározásához, hogy diszkriminatívak-e az igazoltatási és átvizsgálási műveletek. Ehelyett egyedi találkozások felülvizsgálatára és megvitatására használhatók fel, segítve azok minőségének javítását.
- A testkamerák használatának **kedvezőtlen hatásai lehetnek a kisebbségi közösségekkel fennálló kapcsolatokra nézve**, amennyiben úgy érzik, kifejezetten őket veszik célba. A biztosítékok és szabályzatok helyi közösségekkel egyeztetve történő kidolgozása segíthet annak előmozdításában, hogy a testkamerákra az elszámoltathatóság javítására szolgáló eszközként tekintsenek, ne pedig kisebbségi csoportok megbélyegzésének eszközeként.
- A testkamerák használata **következményekkel jár a magánélethez és az adatvédelemhez való jogra**, valamint egyéb alapvető emberi jogokra nézve. Így például érintheti a békés gyülekezés szabadságát, amennyiben lakossági demonstrációk megfigyelésére használják. Gyakran nem egyértelmű, hogy mikor kell be-, illetve kikapcsolni a kamerákat, és mi történik, ha egy tisztviselő elfelejti, vagy úgy dönt, hogy nem kapcsolja be a kamerát: ezzel kapcsolatban világos iránymutatásra van szükség. Az e szolgáltatást nyújtó magánvállalatok számára világossá kell tenni, hogy a felvételt nem kezelhetik saját céljaikra. A testkamerák használatát jogszabályban kell szabályozni, biztosítandó, hogy az összhangban álljon az alapvető jogokkal.

A testkamerák hatékony használata

Három fontos elv betartása segíthet biztosítani, hogy a testkamerákat hatékonyan használják:

- **Hitelesség:** a képeket egyértelműen hozzá kell kapcsolni az eseményhez. Rögzíteni kell az esemény dátumát és időpontját (például időbélyegzéssel), valamint pontos helyszínét (például GPS használatával).
- **Megbízhatóság:** a képeket szigorú, biztonságos és bizalmas módon kell feltölteni a központi rendszerbe. Ezeknek a képeknek meg kell felelniük az adatvédelmi elveknek, és tiszteletben kell tartaniuk a magánéletet, és ezért nem őrizhetők meg hosszabb ideig annál, mint amit a jogszabály előír.
- **Elfogadhatóság:** ahhoz, hogy büntetőeljárások során fel lehessen használni, a felvételnek elfogadhatónak kell lennie a bíróságokon. Ez a következőket foglalhatja magában:
 - A folyamatos videofelvétel kerülése, mivel az elfogadhatatlan beavatkozást jelent a rendőrök és a filmezett személyek magánélethez való jogába.
 - Azok tájékoztatása, akiről felvétel készülhet, és (szükség esetén) beleegyezésük megszerzése.
 - A felvételek megfelelő szintű biztonság mellett történő tárolása és a felvételekhez való – rendőrök és polgárok általi – hozzáférés nyilvántartása.

További információk: Coudert et al. (2015), 8. o.

A további technológiai fejlemények új biztosítékok kidolgozását fogják szükségessé tenni annak biztosítása érdekében, hogy a testkamerákat jogszerűen használják. Így például azok a kamerák, amelyek képesek automatikusan felismerni egy adott személy arcát, összevetve és megfigyelve azt egy meglévő adatbázisban foglalt korábbi bejegyzésekkel, új kihívásokat jelentenek a magánélethez és az adatvédelemhez való jog tekintetében.

Esettanulmány

Rendőrségi testkamerák: Szakpolitikai eredménytábla (USA)

A testkamerák átláthatóságának és elszámoltathatóságának fokozása érdekében az egyesült államokbeli „Leadership Conference on Civil and Human Rights” (polgári és emberi jogokkal foglalkozó vezetői konferencia) és az Upturn kifejlesztett egy eszközt, amely a testkamerák által készített feltételekből kinyerhető információk értékelésére és strukturálására szolgál. Az eszköz nyolc kritériumot javasol a felvételek értékeléséhez:

1. Közreadta-e és könnyen elérhetővé tette-e a rendőrség a felvételt.
2. Egyértelműen felfedték-e a tisztviselők azzal kapcsolatos mérlegelési jogkörét, hogy mikor készítenek felvételt.
3. Kezelték-e a magánélettel kapcsolatos aggályokat.
4. Felül kell-e vizsgálniuk a tisztviselőknek a felvételt, mielőtt elkészítenék első írásbeli jelentésük tervezetét.
5. Törölni kell-e egy előre meghatározott időszakon belül azokat a felvételeket, amelyeket nem jelöltek meg.
6. Védve van-e a felvétel a manipulálással és a visszaélésekkel szemben.
7. A panaszt benyújtó személyek rendelkezésére bocsátják-e a felvételeket.
8. Korlátozzák-e vagy sem a biometrikus technológiák alkalmazását a felvételen szereplő egyének azonosításához.

Az efféle kezdeményezések segíthetnek erősíteni az elszámoltathatóságot azáltal, hogy szabványokat határoznak meg és ösztönzik olyan mechanizmusok alkalmazását, amelyekkel értékelni lehet, megfelelően gyűjtik-e be és használják-e a felvételeket.

További információk: Leadership Conference on Civil and Human Rights és Upturn, [a szakpolitikai eredménytábla weboldala](#).

2.3.3. Panaszkezelési mechanizmusok

A hathatós panaszkezelési mechanizmusok egyrészt elrettenthetnek a hatáskörrel való visszaéléstől, másrészt segíthetnek biztosítani és helyreállítani a rendőrség és a határigazgatási hatóságok műveletei iránti közbizalmat. Rendszerint olyan hivatalos jogi utak mellett léteznek, amelyek lehetővé teszik egy közszférabeli hatóság intézkedésének vagy határozatának valamely független és pártatlan bíróság előtti megtámadását.

Ahhoz, hogy a mechanizmusok hatékonyak legyenek, elengedhetetlen, hogy:

- **az egyének könnyen hozzáférhessenek a panaszkezelési mechanizmusokhoz:** bizonyítékok következetesen azt mutatják, hogy az emberek vonakodnak panaszt tenni, például mivel a folyamat hosszú vagy költséges, vagy mert félnek a negatív következményektől. Ha a panaszkezelési mechanizmusokat online platformok – például weboldalak vagy alkalmazások – segítségével könnyen hozzáférhetővé teszik, az ösztönözheti az embereket az igénybevételre. Ezenkívül szervezetek is segíthetik az embereket a panasztételben – vagy a panasz nevükben történő benyújtásával, vagy a GDPR 80. cikkének (2) bekezdésében előírt kollektív jogorvoslati mechanizmusok révén.
- **a panaszokat átláthatóan kezeljék:** ez segít növelni a panaszkezelési mechanizmusok iránti bizalmat.
- **a panaszkezelő szervek függetlenek legyenek** attól a szervezettől vagy a szervezet azon részétől, amellyel szemben a panaszt benyújtják.

Számos különféle mechanizmus létezik, amelyek különböző típusú panaszokat kezelnek. A 12. ábra áttekintést ad néhány, az uniós tagállamokban és uniós szinten elérhető panaszkezelési mechanizmusról.

12. ábra: Az uniós tagállamok panaszkezelési mechanizmusainak áttekintése



Forrás: FRA, 2018

Az olyan mechanizmusok, amelyek esetében a rendőrök találkoznak lakosokkal, hogy meghallgassák panaszukat, megvitassák a profilalkotást, valamint visszajelzést kapjanak műveleteikről, lehetőséget kínálnak fontos tanulságok levonására a profilalkotást szabályozó folyamatok javítása érdekében. Emellett eszközt biztosítanak a nyilvánosság bűnüldözési tevékenységekre való bevonásához (lásd az esettanulmányt).

Esettanulmány

Nyilvános panaszkezelési mechanizmusok a bűnüldözési ágazatban

Nyilvános ellenőrzési testületek (West Midlands-i Rendőrség – Egyesült Királyság)

A West Midlands-i Rendőrség (WMP) nyolc rendőrségi körzetének mindegyike kéthavonta tart egy, az igazoltatások és átvizsgálások ellenőrzésére irányuló testületi ülést, a nyilvánosság tagjainak elnökletével. Ezeken az üléseken értékeli az igazoltatási és átvizsgálási jegyzőkönyveket, megbizonyosodnak arról, hogy a WMP tiszteletben tartja-e a jogszabályokat, és fórumot kínálnak a közösségek számára panaszuk közléséhez és az aggályra okot adó kérdések felvetéséhez. Az ülések napirendjét és jegyzőkönyvét közzéteszik az interneten. A WMP további gyakorlatokat is bevezetett a közösségek bevonásával kapcsolatban, törekedve arra, hogy méltányosabbá és célzottabbá tegye az utcai igazoltatásokat, és elszámoltathatóbbá a rendőröket.

További információk: West Midlands-i Rendőrség, [honlap az igazoltatásokról és az átvizsgálásokról](#), valamint a brit rendfenntartó szervek felügyeletéért felelős ügynökség (HMIC) (2016).

Az észszerű okokkal foglalkozó testületek (Northamptonshire-i Rendőrség – Egyesült Királyság)

A Northamptonshire-i Rendőrség észszerű okokkal foglalkozó testületeket állított fel, hogy bevonja a nyilvánosság tagjait az igazoltatási és átvizsgálási műveletek javításába. Ezek a testületek fórumot kínálnak arra, hogy megvitassák az igazoltatási és átvizsgálási hatáskörök érvényesítését és azok közösségekre gyakorolt hatását. A testületeket a főfelügyelő elnöklí,

és egy első vonalban dolgozó tisztviselő, valamint a közösség két tagja alkotja, akik között lehetnek elkövetők vagy korábbi elkövetők. A rendőrség és a lakosság közötti kommunikáció javítása mellett a testület hatásköröket vonhat el tisztviselőktől, és további képzésre küldheti őket igazoltatási és átvizsgálási műveleteik tökéletesítése érdekében.

További információk: a Northamptonshire-i Rendőrség [testületről szóló weboldala](#) és Nyílt Társadalom Igazságügyi Kezdeményezés (2018a).

Rendőrségi panaszkezelési mechanizmusok informális hálózata

A Független Rendészeti Panasztestületek Hálózata (IPCAN) a biztonsági erők külső ellenőrzéséért felelős független struktúrák közötti információcserére és együttműködésre szolgáló informális hálózat. 2013-ban jött létre, és mintegy 20 ország panaszkezelési hatóságait tömöríti. Ezek a – többségében uniós tagállamokban működő – testületek fogadják és feldolgozzák az állami (illetve egyes esetekben a magán) biztonsági erőkkel szembeni panaszokat.

További információk az IPCAN [honlapján](#) találhatók.

A határigazgatás területén a nyilvános panaszkezelési mechanizmusok alkalmazhatók a helyszínen, vagy utólagos panasztételi lehetőségek révén. Az ilyen mechanizmusokhoz való hozzáférés lehetősége növeli az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot, valamint előmozdítja a határőrök és a nyilvánosság közötti kölcsönös tiszteletet és jó kapcsolatokat. Az, hogy egy felettes szervnél utólag is lehet panaszt tenni, nem pedig (kizárólag) közvetlenül a határátkelőhelyen, bizonyos fokú felügyeletet eredményez, és kedvezően befolyásolhatja az utasok esetleges incidensek jelentésére való hajlandóságát³⁶.

36 FRA (2014b).

Esettanulmány

Nyilvános panaszkezelési mechanizmusok a határigazgatás területén

Belső panaszkezelési mechanizmus a manchesteri repülőtéren (Egyesült Királyság)

A manchesteri repülőtéren a „központi elosztópont” (Central Allocation Hub) központi kapcsolattartó pontként szolgál valamennyi utas számára, akik panaszt kívánnak tenni. A panaszokat be lehet nyújtani e-mailben, levélben, telefonon vagy faxüzenetben, továbbá személyesen, angolul vagy walesi nyelven. Az Egyesült Királyság határőrségének iránymutatása felvázolja a panaszok megoldásának lehetséges módjait. A kisebb kötelességszegéseket – például a durvaságot, a gorombaságot, illetve a rossz hozzáállást – rendszerint helyben meg lehet oldani. A lehetőségek között szerepel a probléma tisztázása az ügyféllel, a műveleti eljárások elmagyarázása, valamely további lépésben való megegyezés, vagy adott esetben a bocsánatkérés. A súlyos kötelességszegéssel kapcsolatos panaszokat általában a szakmai normákért felelős egységhez utalják. A határőrségi iránymutatás tartalmaz egy tesztet a súlyos kötelességszegésnek minősülő, lehetséges diszkrimináció jeleinek megállapításához. Amennyiben erőteljes kiinduló bizonyíték van arra, hogy az utassal való bánásmód magyarázható a fajtól eltérő egyéb tényezőkkel, az ügyet rendszerint helyi szinten kell rendezni.

További információk: FRA (2014a), 74. o.

A Frontex egyedi panaszkezelési mechanizmusa (EU)

Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökségről (Frontex) szóló új rendelet 2016. évi elfogadását követően a Frontex egyedi panaszkezelési mechanizmust alakított ki annak érdekében, hogy nyomon kövesse az alapvető jogok érvényesülését az ügynökség tevékenységeiben. Ez magában foglal kísérleti projekteket, visszaküldési műveleteket, közös műveleteket, gyorsreagálású határvédelmi intervenciókat, a migrációkezelést támogató csapat bevetését, illetve visszaküldési intervenciókat. Bárki, akinek jogait közvetlenül érintette a Frontex ilyen típusú tevékenységekben részt vevő személyzetének fellépése, beleértve a tagállami hatóságok személyzetének fellépéseit is, panaszt nyújthat be a Frontex alapjogi tisztviselőjéhez.

Ő dönt annak elfogadhatóságáról, majd megküldi a Frontex ügyvezető igazgatójának, valamint az érintett tagállam hatóságainak, amennyiben az állítólagos jogsértésben érintettek voltak nemzeti alkalmazottak. A panasz bármilyen nyelven benyújtható e-mailben, levélben vagy a Frontex honlapján elérhető online panasztételi űrlapon: <http://frontex.europa.eu/complaints/>.

A bűnüldöző szervek tagjainak jogai

A rendőröket ugyanolyan jogok és szabadságok illetik meg, mint a többi személyt, és a munkájuk ellátása során ugyanúgy védik őket az emberi jogi normák. Ugyanúgy hivatkozhatnak a különböző nemzetközi emberi jogi dokumentumokban, például az emberi jogok európai egyezményében (EJEE) vagy a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában (ICCPR) megállapított jogaikra. Az Európai Rendőretikai Kódex kimondja, hogy „[a] rendőröket főszabály szerint ugyanazok a polgári és politikai jogok illetik meg, mint más állampolgárokat. E jogokat csak akkor lehet korlátozni, ha erre a rendőrségi funkciók demokratikus társadalomban való gyakorlásához szükség van, a jognak megfelelően és az emberi jogok európai egyezményével összhangban.” Egy kivétel található az EJEE 11. cikkében, amely a gyülekezés és az egyesülés szabadságáról szól.

A rendőri funkciók ellátása közben, különösen a rendőri hatalom gyakorlása közben a rendőr nem magánemberként jár el, hanem állami szervként. Az emberi jogok tiszteletben tartására és védelmére vonatkozó állami kötelezettség ezért közvetlenül kihat arra, hogy a rendőrnek milyen lehetőségei vannak az agresszióra válaszul. A feladataik teljesítése során a testi épségüket vagy az életüket kockáztató rendőrök jogait ezért ugyanúgy tiszteletben kell tartani és meg kell védeni, például megfelelő védőfelszerelés biztosításával, a rendőri műveletek gondos megtervezésével vagy megelőző intézkedések meghozatalával. A jogok korlátozása szükséges lehet a rendőri funkciók gyakorlásához, de minden ilyen korlátozásnak tükröznie kell az arányosság elvét. Az állami szervként betöltött sajátos szerepük folytán a rendőröknek olykor a jogaik nagyobb fokú korlátozásával kell szembenézniük, mint a „rendes polgároknak”. Az erőszakba forduló tüntetések példáját tekintve, egy „rendes polgár” talán elfutna vagy segítséget kérne, egy rendőr viszont köteles védeni mások emberi jogait, és helyreállítani a közrendet.

Bővebb információ: FRA (2013).

3

Algoritmusokon alapuló profilalkotás



Az algoritmusokon alapuló profilalkotás lépésről lépésre haladó számítógépes technikákat foglal magában, amelyek elemzik az adatokat a tendenciák, mintázatok, illetve összefüggések azonosítása érdekében³⁷. A profilalkotás révén az egyént „a másokkal fennálló, az algoritmusok által azonosított kapcsolatok alapján” választják ki, „nem pedig tényleges viselkedése alapján”, és „az egyének döntéseit a csoportra vonatkozó információk szerint strukturálják”, nem pedig saját személyes döntéseiknek megfelelően³⁸.

Az algoritmusokon alapuló profilalkotás hatékony módszer lehet a határigazgatási és a bűnüldöző szervezetek számára ahhoz, hogy az adatokat felhasználják a bűncselekmények megelőzése, felderítése és kivizsgálása érdekében. A nagy adatállományok gyűjtése és kezelése azonban számos alapjogi aggályt vet fel. A megkülönböztetés elkerülésének fontossága mellett az algoritmusokon alapuló profilalkotás új kockázatokat hoz be, különös tekintettel a magánélethez és az adatvédelemhez való jogra. Ez a szakasz először ezeket az új kockázatokat járja körül. Ezt követően bemutatja, milyen alapjogi kihívások rejlenek az algoritmusokon alapuló profilalkotás alkalmazásában a határigazgatási és biztonsági célokat szolgáló nagy méretű adatbázisok tekintetében, és javaslatot tesz néhány módszerre e kockázatok minimalisra csökkentése érdekében.

37 Az algoritmusok mibenlétével kapcsolatban további információk itt találhatóak: FRA (2018b), 4. o.

38 Mittelstadt, BD, Allo, P., Taddeo, M., Wachter, S. és Floridi, L. (2016).

Prediktív rendészet

A bűnüldöző szervek számos szoftveralkalmazást használnak annak előrejelzéséhez, hogy mikor és hol fognak bűncselekményt elkövetni. Néhány példa: a PredPol az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban, a „Criminality Awareness System” (CAS) Hollandiában, valamint a Precobs Németországban és Svájcban. Mindeddig azonban nem értékelték megfelelően, mennyire eredményesek ezek az előrejelzési módszerek a bűnmegelőzés szempontjából. Az eddigi bizonyítékok alapján tett megállapítások ellentmondásosak, amint azt az alábbi példák mutatják.

Prediktív rendészeti helyszíni teszt Kentben (Egyesült Királyság) és Los Angelesben (USA)

Az Egyesült Királyság és az USA rendőrsége arra irányuló kísérletet végzett, hogy a hagyományosabb megközelítéssel összevessen egy teljes mértékben automatizált algoritmust, amelynek célja a bűncselekmények szempontjából problémás helyek azonosítása és a rendőri járőrözés ennek nyomán történő megtervezése.

A megállapítások szerint az automatizált algoritmus jobban azonosította a jövőbeni bűncselekményeket. 1,4-2,2-szer több bűncselekményt jelzett előre, mint egy hagyományos bűnügyi hírszerzést és bűncselekmény-feltérképezéseket alkalmazó bűnügyi elemző. Emellett a prediktív eszközökön alapuló járőrözések eredményesebbek, és a bűncselekmények átlagosan 7,4%-os csökkenéséhez vezetnek.

További információk: Mohler, G.O. et al. (2016).

PILOT (Predictive Intelligence Led Operational Targeting, prediktív hírszerzésen alapuló operatív célmeghatározás) program Shreveportban (USA)

Ez a program prediktív modellt alkalmaz azon kisebb környékek azonosításához, ahol fokozottan fennáll a vagyoni elleni bűncselekmények kockázata, és beavatkozási modellt hajt végre ezeken a környékeken a vagyoni elleni bűncselekmények megelőzése céljából. Három, PILOT programot alkalmazó körzet eredményeit összehasonlították három olyan körzettel, ahol hagyományos rendészet folyt. Nem volt statisztikai bizonyíték

arra, hogy a PILOT program három vizsgált körzetében nagyobb mértékben csökkent volna a vagyoni elleni bűncselekmények száma.

További információk: Hunt, P. et al (2014).

Beware szoftver (USA)

A „Beware” színkódokon alapuló pontrendszert biztosít a segélyhívásokra válaszoló tisztviselők számára (piros, sárga, illetve zöld), amely az érintett személy vagy helyszín fenyegetettségének szintjét jelzi. A szoftver adatbázisokban keres, ideértve az elfogási jelentéseket, vagyonyilvántartásokat, kereskedelmi adatbázisokat, a mélyreható internetes kereséseket, a közösségi médiában található bejegyzéseket, valamint egyéb nyilvánosan elérhető adatbázisokat.

A rendszer erősségeit és gyenge pontjait eddig még nem értékelték. A döntéshozatali folyamat felügyeletének hiánya és az üzleti titkokkal védett algoritmus titkos jellege azonban aggályokat vetett fel az elszámoltathatóság tekintetében. Ezenkívül az összegyűjtött adatok és/vagy az elemzésből levezetett információk lehetséges pontatlansága csökkentheti az eszköz általános eredményességét.

További információk: Amerikai Polgári Szabadságjogok Uniója (2016).

Esettanulmány

A prediktív rendészet hatásainak és kockázatainak értékelése – az ALGO-CARE értékelési eszköz

A prediktív rendészet alkalmazásának lehetséges negatív hatásait figyelembe kell venni annak érdekében, hogy kiegyensúlyozott és átlátható képet lehessen adni társadalmi hatásáról. Egy tudósokból és rendőrökből álló csoport készített egy elemzést, amely megállapította, hogy mivel a prediktív rendészet egyelőre kísérleti szakaszban van az Egyesült Királyságban, részletesen értékelni kell a társadalomra és az egyénekre gyakorolt hatását. A kutatás rámutat arra, hogy vannak bizonyos döntések, amelyek túl nagy hatással lehetnek a társadalomra és az egyénekre ahhoz, hogy azokat egy

kialakulóban lévő technológia befolyásolja; ezeket az eseteket ki kellene vonni az algoritmusokon alapuló döntéshozatal befolyási köréből.

A csoport kidolgozott egy ALGO-CARE elnevezésű döntéshozatali keretrendszert az algoritmusokon alapuló értékelési eszközök rendszeti összefüggésben történő alkalmazásához. A keretrendszer célja, hogy útmutatással szolgáljon a rendőrök számára a prediktív rendészet alkalmazásához kapcsolódó lehetséges kockázatok értékelésénél. Emellett igyekszik olyan gyakorlati szempontokba és iránymutatásokba átültetni a legfontosabb közjogi és emberi jogi alapelveket, amelyek tekintetében a közjogi szervek eljárhatnak.

Az értékelési eszköz ösztönzi a rendőröket, hogy nyolc egymást kiegészítő lépcsően keresztül értékeljék a prediktív rendészet alkalmazását:

- **Tanácsadás (Advisory):** az emberi beavatkozás mértékének értékelése.
- **Jogszerűség (Lawful):** az algoritmus használatát alátámasztó jogi indokolás értékelése.
- **Részletesség (Granularity):** annak értékelése, hogy az algoritmus kellő részletességgel tud-e belemenni egy adott ügybe.
- **Felelősségvállalás (Ownership):** annak biztosítása, hogy a rendőrség jogi felelősséget viseljen és technikai kapacitással rendelkezzen a forráskódhoz való rendszeres hozzáféréshez, annak karbantartásához, frissítéséhez és javításához.
- **Megtámadhatóság (Challengeable):** annak biztosítása, hogy létezzenek felügyeleti és ellenőrzési mechanizmusok.
- **Pontosság (Accuracy):** annak értékelése, hogy az algoritmus illeszkedik-e a rendszeti célhoz, rendszeresen validálható-e, valamint hogy elfogadható kockázatot jelent-e a pontatlanság valószínűsége és hatása.
- **Felelősség (Responsible):** az algoritmus méltányosságának, elszámoltathatóságának és átláthatóságának értékelése.
- **Megmagyarázhatóság (Explainable):** az információ hozzáférhetőségének értékelése egyrészt a döntéshozatali szabályok, másrészt az egyes tényezők végső kimenetelre gyakorolt hatása tekintetében.

További információk: Oswald, M. et al. (2017).

3.1. Az algoritmusokon alapuló profilalkotásra irányadó adatvédelmi keretrendszer

Az új technológiák fejlődése és fokozott alkalmazása – beleértve a nagy adatállományok egyre gyakoribb használatát a döntéshozatal támogatásához – arra indította az Európai Uniót, hogy 2016-ban átfogóan felülvizsgálja a személyes adatok kezelésére irányadó szabályait. A két új eszköz – az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) és a rendőrségi irányelv – fontos alapelveket és előírásokat rögzít minden olyan döntésre vonatkozóan, amely számítógépes döntéshozatali folyamatokon alapul, ideértve az algoritmusokon alapuló profilalkotást.

A GDPR és a rendőrségi irányelv 2018 májusában lépett hatályba, ami miatt ezen útmutató elkészítésének idején kevés gyakorlati példa áll rendelkezésre a végrehajtással kapcsolatban. Az [1.2.2. szakasz](#) leírja a magánélethez és az adatvédelemhez való jogra irányadó jogi előírásokat, valamint bemutat néhány főbb különbséget a GDPR és a rendőrségi irányelv között (lásd a [2. táblázatot](#)). Ez a fejezet ezekre az információkra épít, amikor leírja és ismerteti az algoritmusokon alapuló profilalkotásra vonatkozóan a GDPR és a rendőrségi irányelv által bevezetett jogi követelményeket. Ezek közé tartoznak a következők:

- Az adatokat konkrét jogalapon alapuló konkrét céllal kell kezelni.
- Az egyéneket tájékoztatni kell arról, ha személyes adataikat kezelik.
- Az adatokat biztonságban kell tartani.
- A jogellenes adatkezelést fel kell deríteni és meg kell előzni.

Az e fejezetben leírt jogi követelményekkel kapcsolatban a rendőrök és a határőrök további információkért szervezeteik adatvédelmi tisztviselőjéhez fordulhatnak. Emellett az FRA, az európai adatvédelmi biztos és az Európa Tanács által kidolgozott *Európai adatvédelmi jogi kézikönyv* további iránymutatással szolgál a rendőrségi irányelv és a GDPR alkalmazásával kapcsolatban³⁹.

39 FRA, EDPS és Európa Tanács (2018).

Főbb pontok

- Az algoritmusokon alapuló profilalkotásnak **jogszerűnek, szükségesnek és arányosnak** kell lennie.
- Adatok nem kezelhetők **konkrét jogalapon alapuló konkrét cél** nélkül.
- Az egyénetet megilletik a GDPR és a rendőrségi irányelv rendelkezéseiben részletezett konkrét jogok, ideértve a következőket:
 - **a tájékoztatáshoz való jog**, beleértve az algoritmusban alkalmazott logikával kapcsolatos érdemi információkhoz való hozzájutást;
 - **a személyes adatokhoz való hozzáférés** joga;
 - a felügyeleti hatósághoz címzett **panasz benyújtásának** joga;
 - **a hatékony bírósági jogorvoslathoz** való jog.
- Az adatokat **biztonságosan** kell gyűjteni, kezelni és tárolni.
- A jogellenes adatkezelést **meg kell előzni és fel kell deríteni**.

3.1.1. Az adatokat konkrét célból kell kezelni

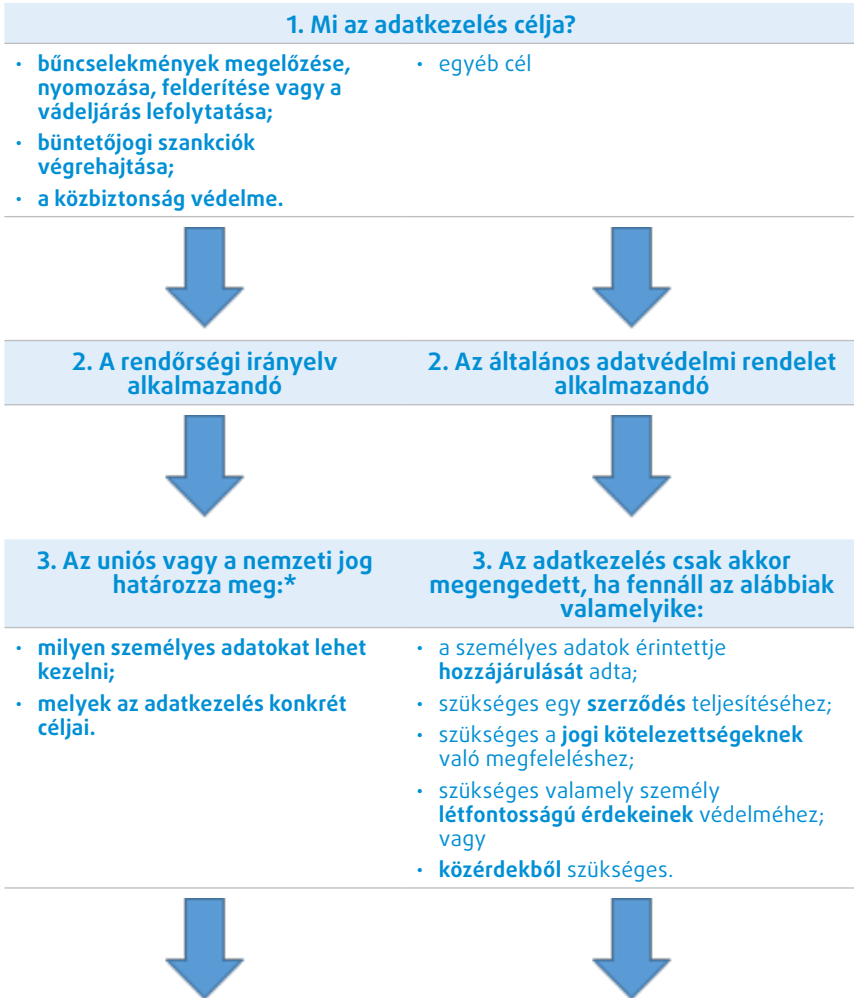
A személyes adatok kezelésének jogalappal kell rendelkeznie. Ez azt jelenti, hogy az adatkezelést a jogszabályban meghatározott **konkrét cél** elérése érdekében kell végezni.

Az adatkezelés megkezdése előtt egy tisztviselőnek ismernie kell annak célját. Ezek közé tartozhatnak többek között a következők:

- Bűncselekmény felderítéséhez kezelik az adatokat?
- A közbiztonság fenntartása érdekében kezelik az adatokat?
- A terrorizmus elleni küzdelem érdekében kezelik az adatokat?

Mihelyt a cél helyesen meg van határozva, a tisztviselők tudni fogják, melyik jogi keret alkalmazandó, és melyek a vonatkozó jogi kötelezettségek. A [4. táblázat](#) bemutatja, miként határozható meg, hogy mely jogi keret alkalmazandó.

4. táblázat: A helyes jogi keret meghatározása az adatkezelés céljától függően



4. Mentésül-e a profilalkotás célja a rendőrségi irányelv alól?	4. Mentésül-e a profilalkotás célja a GDPR alól?
<p>A tájékoztatáshoz, a személyes adatokhoz való hozzáféréshez, valamint az adatok módosításának vagy törlésének kérelmezéséhez való jog az alábbi esetekben korlátozható (részben vagy teljes egészében):</p> <ul style="list-style-type: none">• hivatalos vagy jogi vizsgálatok, nyomozások vagy eljárások akadályozásának elkerülése;• annak elkerülése, hogy a bűncselekmények megelőzése, felderítése, nyomozása, a vádeljárás lefolytatása vagy a büntetőjogi szankciók végrehajtása sérelmet szenvedjen;• a közbiztonság védelme;• a nemzetbiztonság védelme;• mások jogainak és szabadságainak védelme.	<p>A GDPR-ben meghatározott kötelezettségeket (átláthatóság, tájékoztatás és az adatvédelmi incidensekről történő értesítés) és jogokat (hozzáféréshez, helyesbítéshez, törléshez és tiltakozáshoz való jog, valamint hogy az érintettet ne érintse automatizált döntéshozatal) nemzeti vagy uniós jogszabályok korlátozhatják, biztosítandó a következőket:</p> <ul style="list-style-type: none">• nemzetbiztonság, védelem vagy közbiztonság;• bűncselekmények megelőzése, kivizsgálása, felderítése vagy vádeljárás lefolytatása, illetve büntetőjogi szankciók végrehajtása, beleértve a közbiztonságot fenyegető veszélyekkel szembeni védelmet és e veszélyek megelőzését;• az Unió vagy valamely tagállam egyéb fontos, általános közérdekű célkitűzései, különösen az Unió vagy valamely tagállam fontos gazdasági vagy pénzügyi érdeke, beleértve a monetáris, a költségvetési és az adózási kérdéseket, a népegészségügyet és a szociális biztonságot;• a bírói függetlenség és a bírósági eljárások védelme;• a szabályozott foglalkozások esetében az etikai vétségek megelőzése, kivizsgálása, felderítése és az ezekkel kapcsolatos eljárások lefolytatása;• a konkrét esetekben – akár alkalmanként – a közhatalmi feladatok ellátásához kapcsolódó ellenőrzési, vizsgálati vagy szabályozási tevékenység;• az érintett védelme vagy mások jogainak és szabadságainak védelme;• polgári jogi követelések érvényesítése.

Megjegyzés: *A rendőrségi irányelvet átültető nemzeti aktusok elérhetők az [Eur-Lex weboldalon](#).

Forrás: FRA, 2018

3.1.2. Az egyéneket tájékoztatni kell

A rendőrségi irányelv 13. cikke, valamint a GDPR 13. és 14. cikke előírja, hogy az egyéneket tájékoztatni kell arról, ha személyes adataikat kezelik. Az 5. táblázat leírja, hogyan és mikor kell közölni az információkat azzal a személlyel, akinek adatait kezelik.

5. táblázat: A profilalkotással kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség: az adatok típusa, az értesítés módja és kivételek

Értesítési kötelezettség – Ellenőrző lista	
Kit?	Azt a személyt, akinek az adatait kezelik
Hogyan?	<ul style="list-style-type: none"> • egyértelmű és közérthető nyelven • könnyen hozzáférhető formában • a kérelemmel azonos formában – az <i>elektronikus út előnyben részesítése</i>
Mit?	<p>Az adatkezelésről:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hatóságának neve és elérhetőségei • az adatvédelmi tisztviselő elérhetőségei • az adatkezelés céljai • az adatkezelés jogalapja • az adatok megőrzésének maximális időtartama • azon személyek/szervezetek típusa, akik/amelyek megkapják az adatokat <p>Az egyén jogairól:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a felügyeleti hatóságnál történő panasztételhez való jog és a felügyeleti hatóság elérhetőségei • a saját adatokhoz való hozzáférés kérelmezéséhez való jog • a személyes adatok helyesbítéséhez és/vagy törléséhez való jog • az adatkezelés korlátozásának kérelmezéséhez való jog
Kivételek	<ul style="list-style-type: none"> • Aránytalan (azaz ismétlődő) vagy nyilvánvalóan megalapozatlan kérelmek • Ha a kérelmező személyazonossága nem erősíthető meg egyértelműen • Ha az információk közlése gátolná a nyomozást • Ha az információk közlése hátrányosan érintené a bűncselekmények megelőzését/nyomozását • A közbiztonság vagy a nemzetbiztonság védelme • Más érintettek jogainak védelme

Forrás: FRA, 2018

A „magyarázathoz való jog”

A profilalkotásra vonatkozóan a GDPR előírja, hogy „érthető” információkkal kell szolgálni „az alkalmazott logikára és arra vonatkozóan [...], hogy az ilyen adatkezelés milyen jelentőséggel, és az érintettre nézve milyen várható következményekkel bír”. Ezt akkor is biztosítani kell, ha adatgyűjtésre kerül sor (értesítés), és akkor is, ha az egyén további információkat kér (hozzáférési jog). Ezt a jogot a rendőrségi irányelv nem említi kifejezetten. A (38) preambulumbekzdés azonban rögzíti, hogy „[automatizált] adatkezelésre minden esetben csakis megfelelő garanciák mellett kerülhet sor, ideértve az érintett külön tájékoztatás[ának] biztosítását és [...] ahhoz való jogát, hogy magyarázatot kapjon az effajta értékelés alapján hozott döntésről, és hogy megtámadja a döntést”.

A „magyarázathoz való jog” alkalmazása a gyakorlatban nehézségeket okozhat. Egyes emberek rendelkezhetnek olyan digitális jártassággal, hogy megértsék egy algoritmus kódját, mások számára azonban elegendő egy leegyszerűsített tájékoztatás az adatkezelés céljáról és a felhasznált adatok közötti kapcsolódásokról. A nyújtott magyarázat érdemi voltának értékelése szempontjából a legfontosabb tényező a magyarázat célja. Az egyénnek elegendő információt kell kapnia ahhoz, hogy megértse a döntéshozatalhoz vezető célt, logikát, valamint kritériumokat.

A magyarázathoz való jog nem abszolút (lásd a 4. táblázat 4. lépését). A tagállamok ezt a jogot jogszabályaikban számos esetben korlátozhatják, ideértve a következőket: nemzetbiztonság; védelem; közbiztonság; bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése vagy a vádeljárás lefolytatása; büntetőjogi szankciók végrehajtása; az érintett védelme vagy mások jogainak és szabadságainak védelme; vagy polgári jogi követelések érvényesítése.

Mindezzel együtt ajánlott helyes gyakorlat, hogy észszerű információkat nyújtsanak az adatkezelés céljáról és várható következményeiről. Ha egyszerű módokat dolgoznak ki a vonatkozó logika és a döntéshozatalhoz alkalmazott kritériumok elmagyarázására, az végső soron fokozni fogja az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot.

További információk: GDPR, 13–15. cikk (a tájékoztatáshoz való jog és hozzáférési jog), 22. cikk (automatizált döntéshozatal egyedi ügyekben,

beleértve a profilalkotást), valamint 23. cikk (korlátozások); továbbá rendőrségi irányelv, 11. cikk (automatizált döntéshozatal egyedi ügyekben, beleértve a profilalkotást), valamint 13–15. cikk (a tájékoztatáshoz való jog és hozzáférési jog).

Lásd még: A 29. cikk alapján létrehozott adatvédelmi munkacsoport (2018a).

3.1.3. Az adatok biztonságban tartása: nyilvántartások, naplók és tárolási szabályok

A profilalkotás céljából személyes adatokat gyűjtő és kezelő hatóságoknak nemcsak jogszerűen kell kezelniük az adatokat, hanem azt is biztosítaniuk kell, hogy:

- illetéktelen személyek ne férhessenek hozzá az adatokhoz,
- az adatokat ne használják az eredeti céltól eltérő célokra, illetve
- az adatokat ne tárolják a szükségesnél hosszabb ideig.

Ennek érdekében a bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjainak gondoskodniuk kell arról, hogy megfelelő intézkedéseket alkalmazzanak az adatok integritásának és biztonságának védelmében. Nyomon kell követniük az adatokhoz való bármilyen hozzáférést és az adatok felhasználását, nyilvántartásokat hozva létre és tartva fenn valamennyi adatkezelési tevékenységről, illetve az adatkezelési tevékenységek kategóriáiról (a GDPR 30. cikke és a rendőrségi irányelv 24. cikke). A nyilvántartásoknak tartalmazniuk kell a következőket:

- a hatóságok és az adatvédelmi tisztviselő **neve és elérhetőségei**;
- az adatkezelés **célja**;
- azon **címzettek kategóriái**, akikkel a személyes adatokat közlik vagy közölni fogják;
- az érintettek kategóriáinak, valamint a személyes adatok kategóriáinak ismertetése;
- a **profilalkotás alkalmazása**;

- az adatkezelési művelet **jogalapjának** megjelölése;
- ha lehetséges, a személyes adatok különböző kategóriáinak törlésére előírányzott **határidők**;
- ha lehetséges, a GDPR 32. cikkének (1) bekezdésében, illetve a rendőrségi irányelv 29. cikkének (1) bekezdésében említett, biztonságot szolgáló technikai és szervezési intézkedések általános leírása.

Ezenkívül, amennyiben a rendőrségi irányelv által lefedett célokból számítógépes profilalkotáshoz kerül sor (lásd a **3.2. szakaszt**), a hatóságoknak naplót kell vezetniük a következő műveletek nyilvántartása céljából: az adatok gyűjtése, megváltoztatása, az adatokba való betekintés, az adatok közlése (beleértve a továbbítást), az adatok összekapcsolása és törlése.

Ezek a nyilvántartások és naplók segítik a tisztviselőket abban, hogy belső és külső ellenőrzés során bizonyítsák a jogi követelményeknek való megfelelést. Amennyiben például valaki panaszt nyújt be, a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságokat felszólítják, hogy bocsássák a nemzeti adatvédelmi hatóságok rendelkezésére a nyilvántartásokat és a naplókat.

A személyes adatok nem tárolhatók hosszabb ideig annál, mint ami a meghatározott jogszerű cél eléréséhez szükséges. A hosszabb ideig történő adattárolást megfelelően indokolni kell. Ilyen esetekben a hatóságoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az adattárolást rendszeresen felülvizsgálják, szavatolva az adatok integritását és biztonságát.

3.1.4. A jogellenes adatkezelést fel kell deríteni és meg kell előzni

A személyes adatok jogellenes kezelésének felderítése és megelőzése kihívást jelentő feladat. A bonyolult algoritmusok és nagy adatbázisok megértéséhez szükséges szakértelem megnehezíti a megfelelő ellenőrzések biztosítását.

Ennek kezelése érdekében a GDPR és a rendőrségi irányelv biztosítékokat tartalmaz, amelyek útmutatásként szolgálnak a bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjai számára az adatkezelés előtt, alatt és után. Ezek az alábbiakra vonatkoznak:

- adatvédelmi hatásvizsgálatok, valamint
- beépített és alapértelmezett adatvédelem.

Hatásvizsgálatok

Az uniós jogi keret előírja, hogy a rendőrségnek és a határigazgatási hatóságoknak hatásvizsgálatokat kell végezniük minden olyan adatkezelés előtt, amely valószínűsíthetően magas kockázattal jár a természetes személyek jogaira nézve (a GDPR 35. cikke és a rendőrségi irányelv 27. cikke). Ez azt jelenti, hogy nemcsak akkor kell hatásvizsgálatot végezni, ha az adatkezelés eredménye sértheti az adatvédelmi vagy a magánéletre vonatkozó előírásokat, hanem minden olyan helyzetben, amely *bármely alapvető jog* megsértéséhez vezethet. Ebbe beletartozhatnak az alábbiakhoz fűződő jogok: egyenlőség és megkülönböztetésmentesség; a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága; gondolat szabadság, a vallás vagy meggyőződés szabadsága; oktatás; egészségügy; menekültügy; valamint védelem a kitoloncolással, a kiutasítással és a kiadatással szemben.

Különösen fontos a hatásvizsgálat akkor, ha a profilalkotás jogi következményekkel járhat az egyénekre nézve. Ilyen esetekben a GDPR és a rendőrségi irányelv előírja a hatásvizsgálat elvégzését.

A hatásvizsgálatokat az automatizált adatkezelés előtt kell elvégezni. Ugyanakkor ezek a hatásvizsgálatok kettős célt szolgálnak:

- *a priori*: az adatkezelés előtt az adatok és/vagy az adatkezelés mögötti algoritmus minőségére vonatkozó hatásvizsgálat segíti a potenciális alapjogi jogsértések felderítését és adott esetben orvoslását.
- *a posteriori*: az adatkezelést követően a tisztviselőt felkérhetik annak bizonyítására, hogy jogszerűen járt el. A hatásvizsgálat támogathatja őt annak igazolásában, hogy minden szükséges intézkedésre sor került a jogszabályoknak való megfelelés biztosítása érdekében.

A hatásvizsgálatok emellett segítik a tisztviselőket azon rejtett elfogultságok felderítésében, amelyek sérthetik az adatvédelemhez és a megkülönböztetésmentességhez való jogot, és hatással vannak a profilalkotás minőségére (lásd: 1.3.2. szakasz).

A „dinamikus algoritmusok” alkalmazásának kockázatai

A „dinamikus algoritmusok” olyan algoritmusok, amelyeket „visszacsatolási spirálok” alapján folyamatosan finomítanak és „fejlesztnek”. Ezeket a visszacsatolási spirálokat maguk az algoritmusokon alapuló rendszerek hozzák létre, és nem lehet őket megfelelően átlátni vagy akár egyszerű nyelvezettel kifejezni (lásd a GDPR 35. cikkét és a rendőrségi irányelv 27. cikkét). Az előre meghatározott kritériumokon alapuló „statikus algoritmusokkal” szemben a „dinamikus algoritmusok” **új összefüggéseket** alakítanak ki saját maguk folyamatos újradefiniálása révén.

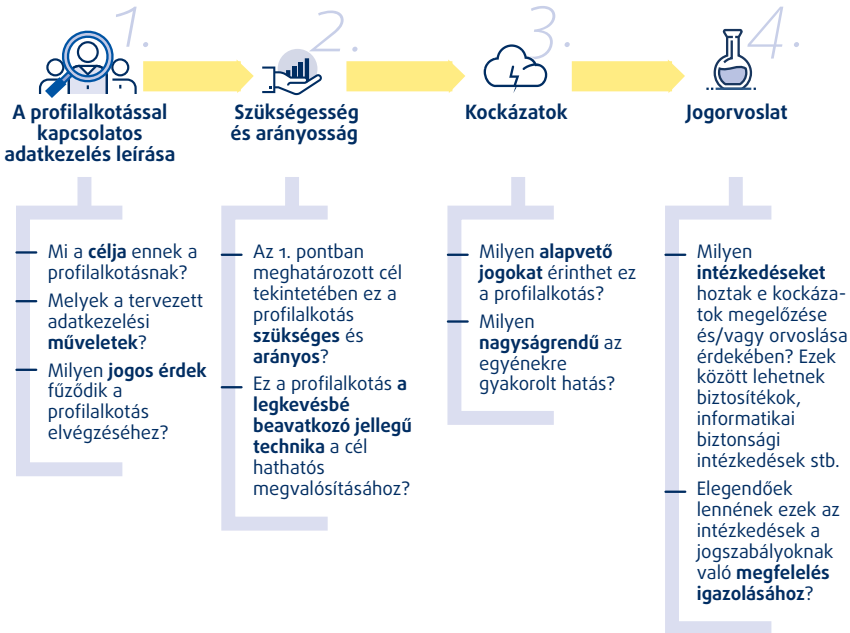
A dinamikus algoritmusok azzal a kockázattal járnak, hogy a programozók egy adott ponton már nem fogják ismerni az algoritmus mögött meghúzódó logikát. Ebből jelentős **kockázat** fakad **a meglévő előítéletek önkéntelen újratermelése**, valamint a társadalmi egyenlőtlenségek és bizonyos csoportok megbélyegzésének állandósulása tekintetében. Ilyen esetekben nagyon nehézé válik az elszámoltathatóság és a jogorvoslat biztosítása az érintett személyek számára.

A „dinamikus algoritmusok” alkalmazását ezért **kerülni vagy csökkenteni** kell, minimalizálva annak kockázatát, hogy többé nem lehet követni az értékelési kritériumokat. Ez lehetővé teszi a belső és a külső ellenőrök számára az algoritmusok értékelését és azok módosítását, amennyiben jogellenesnek bizonyulnának. Amennyiben indokolt a dinamikus algoritmusok alkalmazása, felül kell vizsgálni és tesztelni kell a kockázati mutatókat, biztosítva, hogy azok ne vezessenek jogellenes profilalkotáshoz.

További információk: Gandy, O. (2010) és Korff, D. (2015).

A hatásvizsgálatok a kezelt személyes adatok típusától és mennyiségétől, valamint az adatkezelés típusától és céljától függően jelentős különbségeket mutathatnak. Magukban foglalhatják az adatok minőségének ellenőrzését, az adatokat kezelő algoritmus(ok) technikai ellenőrzését és/vagy az adatkezelés céljainak teljes körű felülvizsgálatát stb. A 13. ábra ismerteti az értékelendő minimális követelményeket.

13. ábra: A hatásvizsgálatokra vonatkozó minimumkövetelmények



Forrás: FRA, 2018

Az uniós tagállamok nemzeti adatvédelmi hatóságait tömörítő, a 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport (amelynek helyébe az [Európai Adatvédelmi Testület](#) lépett) iránymutatásokat dolgozott ki, további információkkal szolgálva az adatvédelmi hatásvizsgálatokkal kapcsolatban. Ezek az iránymutatások részletesen feltérképezik, milyen kritériumokat kell alkalmazni a hatásvizsgálatok elvégzésekor⁴⁰.

A jogszerűség „beépített” és „alapértelmezett” biztosítása

Függetlenül attól, hogy felderített-e a hatásvizsgálat potenciális alapjogi jogsértést, intézkedéseket lehet végrehajtani a jogszerűtlenség kockázatának további megelőzése érdekében. Ezek „beépített adatvédelem” és „alapértelmezett adatvédelem” néven ismertek (a GDPR 25. cikke és a rendőrségi irányelv 20. cikke).

40 A 29. cikk szerinti munkacsoport (2017a).

A beépített adatvédelem azt hivatott biztosítani, hogy az adatkezelés *előtt* és *alatt* egyaránt sor kerüljön technikai és szervezési intézkedésekre az adatvédelmi elvek biztosítása érdekében. Így például amennyiben lehetséges, a személyes adatok „álnevesíthetők”. Az álnevesítés olyan intézkedés, amelynek révén a személyes adatok az elkülönítve tartott további információk nélkül nem kapcsolhatók valamely személyhez. Az adott személy ismételt azonosítását lehetővé tevő „kulcsot” elkülönítve és biztonságos helyen kell tárolni⁴¹. Az anonimizált adatokkal szemben az álnevesített adatok továbbra is személyes adatoknak minősülnek, és ezért meg kell felelniük az adatvédelmi szabályoknak és elveknek.

Az alapértelmezett adatvédelem azt biztosítja, hogy „kizárólag olyan személyes adatok kezelésére kerüljön sor, amelyek az adott konkrét adatkezelési cél szempontjából szükségesek”⁴². Ez kihat a következőkre:

- a gyűjtött és tárolt személyes adatok mennyisége;
- az adatkezelés azon típusai, amelyek személyes adatokat érinthetnek;
- az adattárolás maximális időtartama;
- az ilyen személyes adatokhoz való hozzáférésre jogosult személyek száma.

Elszámoltathatóság

A beépített adatvédelem és az alapértelmezett adatvédelem elsődleges célja a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságok és tisztviselők támogatása az olyan, algoritmusokon alapuló profilalkotási programok megtervezésében, amelyek megfelelnek az alapjogi követelményeknek, különösen a **jogszerűség**, az **átláthatóság** és a **biztonság** elvének.

Ezek az intézkedések azonban azt is igazolhatják, hogy miként felelnek meg a hatóságok az **elszámoltathatóság** jogi követelményének. A jogszabályok szerint elvárás, hogy az adatkezelő hatóságok „megfelelő technikai és szervezési intézkedéseket” hajtsanak végre az uniós jognak való megfelelés igazolására. Így például, ha egy személy panaszt nyújt be, a nemzeti

41 FRA, EDPS és Európa Tanács (2018), 83. o.

42 Általános adatvédelmi rendelet (GDPR), 25. cikk.

igazságügyi és adatvédelmi hatóságok felkérhetik a hatóságokat, hogy igazolják az alábbi pontok mindegyikét:

- A számítógépes profilalkotás jogszerűsége, szükségessége és arányossága.
- A cél jogszerűsége.
- Az egyéneknek nyújtott tájékoztatás.
- Az adatok integritása és biztonsága.
- A profilalkotási műveletek előtt és alatt végrehajtott minőségbiztosítási intézkedések és ellenőrzések.

3.2. Határigazgatási és biztonsági célokat szolgáló nagy méretű adatbázisok

Az EU több nagy méretű informatikai rendszert, illetve mechanizmust fejlesztett ki olyan adatok gyűjtése és kezelése céljából, amelyek felhasználhatóak a határigazgatás és a migrációkezelés területén, valamint bizonyos mértékben bűnüldözési célokra is. Ezek példaként szolgálnak az algoritmusokon alapuló profilalkotással kapcsolatos néhány jellemző kihívás és a lehetséges biztosítékok szemléltetéséhez.

A 6. táblázat röviden bemutatja ezeket az uniós informatikai rendszereket és mechanizmusokat. A melléklet részletes áttekintést ad a meglévő és a tervezett nagy méretű uniós informatikai rendszerekről, a 2018. márciusi állapot szerint.

6. táblázat: Nagy mennyiségű adat kezelésével járó uniós eszközök a határigazgatás és a bűnüldözés területén

Adatbázis	Rövidítés	Fő cél
Schengeni Információs Rendszer	SIS II	Körözött vagy eltűnt személyekre vonatkozó figyelmeztető jelzések bevétele és kezelése a biztonság megőrzése érdekében, harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozó figyelmeztető jelzések bevétele és kezelése a belépés vagy a tartózkodás megtagadásának céljából, valamint kiutasítási határozat hatálya alá tartozó harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozó figyelmeztető jelzések bevétele és kezelése.
Vízuminformációs Rendszer	VIS	A vízumkérelmekkel kapcsolatos adatszer megkönnyítése a schengeni tagállamok között.
Európai ujjnyomat-azonosító rendszer	EURODAC	Annak meghatározása, hogy mely tagállam felelős egy nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért, valamint támogatás nyújtása az irreguláris bevándorlás és a szabálytalan továbbutazás ellenőrzéséhez.
Határregisztrációs rendszer	EES	Harmadik országbeli állampolgárok engedélyezett tartózkodási időtartamának kiszámítása és nyomon követése, valamint a túltartózkodók azonosítása.
Utasnyilvántartási adatállomány	PNR	Harmadik országokból érkező, EU-n kívüli légi járatok utasaira vonatkozó adatok gyűjtése, kezelése és cseréje.* Szigorúan véve csak bűnüldözési célokra használatos.
Előzetes utasinformáció	API	Harmadik országokból érkező, EU-n kívüli légi járatok utasaira vonatkozó adatok gyűjtése és kezelése határigazgatási és bűnüldözési célokból.
Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer	ETIAS	Annak értékelése, hogy egy vízummentességet élvező harmadik országbeli állampolgár kockázatot jelent-e a biztonság, az irreguláris migráció vagy a közegészségügy szempontjából.
Harmadik Országbeli Állampolgárok Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszere	ECRIS-TCN	Információk megosztása a harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozó korábbi ítéletekről.

Megjegyzés: * Emellett az (EU) 2016/681 irányelv 2. cikke lehetővé teszi a tagállamok számára az EU-n belüli légi járatokról származó adatok kezelését.

Forrás: FRA, 2018

Az EU nagy méretű informatikai rendszereit számos, migrációval kapcsolatos folyamat során használják, ideértve a következőket: érkezés előtti kockázatértékelési folyamat, menekültügyi eljárás, a vízumkérelem eljárása, határforgalom-ellenőrzések, tartózkodási engedélyek kiadása, rendezetlen jogállású migránsok előállítás, visszaküldési eljárások, valamint beutazási tilalmak kiadása. Az EU által felállított informatikai rendszerek – köztük azok, amelyeket eredetileg menekültügyi és migrációkezelési célokra hoztak létre – egyre inkább használatosak a belső biztonság összefüggésében is, például rendőrségi ellenőrzések vonatkozásában, valamint a súlyos bűncselekmények és a terrorizmus elleni küzdelemben.

Az uniós jog keretében létrehozott rendszerek többsége egy konkrét személy azonosítására irányul azáltal, hogy összeveti az alfanumerikus vagy biometrikus adatokat (jelenleg ujjnyomatokat) a rendszerben már meglévő információkkal. Néhány jelentős kivételtől eltekintve (lásd: „Az algoritmusokon alapuló profilalkotás az uniós eszközökben”) nem tartalmaznak olyan algoritmust, amely lehetővé tenné egy adott személy valamely profilnak történő megfeleltetését. Ugyanakkor felhasználhatók anonimizált statisztikák készítéséhez, többek között olyan tulajdonságokra vonatkozóan, amelyek védett okoknak minősülnek, mint például a nem vagy az életkor (lásd az 1.2.1. szakaszt).

Ezek a statisztikák felhasználhatók a jövőbeni határigazgatási vagy rendészeti döntéshozatal során alkalmazott kockázati profilok meghatározásához. Az uniós informatikai rendszerek interoperabilitására irányuló tágabb rendszer részeként a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség nagyméretű IT-rendszereinek üzemeltetési igazgatását végző európai uniós ügynökség (eu-LISA) fog felelni a jelentések és statisztikák központi adattárának kezeléséért. Ez az adattár meglévő uniós adatbázisokra fog támaszkodni (határregisztrációs rendszer, ETIAS, Schengeni Információs Rendszer és Vízuminformációs Rendszer), hogy statisztikákat és elemző jelentéseket készítsen az uniós és a nemzeti szervek számára⁴³.

43 Európai Bizottság (2017): *Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek megállapításáról (határok és vízumügy), valamint a 2004/512/EK tanácsi határozat, a 767/2008/EK rendelet, a 2008/633/IB tanácsi határozat, az (EU) 2016/399 rendelet és az (EU) 2017/2226 rendelet módosításáról*, COM(2017) 793 final, Strasbourg, 2017. december 12; Európai Bizottság (2017): *Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek megállapításáról (rendőrségi és igazságügyi együttműködés, menekültügy és migráció)*, COM(2017) 794 final, Brüsszel, 2017. december 12.

Az algoritmusokon alapuló profilalkotás az uniós eszközökben

Néhány meglévő uniós eszköz előírja, hogy az adataiból származó statisztikákat felhasználhatják kockázati profilok előállításához. Amellett, hogy ezek lehetővé teszik „ismert” konkrét gyanúsítottak felderítését, algoritmusokon alapuló profilalkotási funkciót is tartalmaznak, amely azonosítja azokat az „ismeretlen” egyéneket, akik fontosak lehetnek a bűnüldöző és a határigazgatási hatóságok számára.

A 2018 szeptemberében elfogadott, de ezen útmutató véglegesítésének idején még nem működő **Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS)**⁴⁴ az utazási engedély megadása előtt értékelni fogja, hogy a vízummentességet élvező harmadik országbeli állampolgárok kockázatot jelentenek-e az irreguláris migráció, a biztonság vagy a közegészségügy szempontjából. Az utazók által a kérelmezési folyamat során szolgáltatott információkat automatikusan összevetik a vonatkozó uniós és nemzetközi adatbázisokkal, valamint a magában az ETIAS rendszerben megtalálható kockázati mutatókkal („vizsgálati szabályok”). Egy, a Frontex által kifejlesztett algoritmus össze fogja vetni ezekkel a kockázati mutatókkal az utazó egyéni profilját (olyan mutatók alapján, mint az életkor, a nem, az állampolgárság, a tartózkodási hely, az iskolai végzettség és a foglalkozás), meghatározva, hogy manuális felülvizsgálatra kell-e utalni a kérelmet.

Az **utasnyilvántartási adatállomány (PNR) adatait** a légi fuvarozók gyűjtik össze az utasok által a járatfoglalási rendszerekben megadott információkból, úgymint az utazás időpontjai és az útvonal, elérhetőségek és fizetési adatok, a poggyással kapcsolatos információk, valamint egyéb „általános megjegyzések”, például étrendi preferenciák. Nincs olyan központi uniós adatbázis, amely ezeket az adatokat gyűjtené, de az uniós PNR-irányelv⁴⁵ előírja a légi fuvarozók számára, hogy az adatokat a nemzeti utasadat-információs egységek (PIU-k) rendelkezésére bocsássák, amelyek azután

44 Európai Bizottság (2018): *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1240 rendelete (2018. szeptember 12.) az Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS) létrehozásáról, valamint az 1077/2011/EU rendelet, az 515/2014/EU rendelet, az (EU) 2016/399 rendelet, az (EU) 2016/1624 rendelet és az (EU) 2017/2226 rendelet módosításáról*, COM(2016) 731 final, Brüsszel, 2016. november 16., 33. cikk, (5) bekezdés.

45 *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/681 irányelve (2016. április 27.) az utas-nyilvántartási adatállománynak (PNR) a terrorista bűncselekmények és súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése, nyomozása és a vádeljárás lefolytatása érdekében történő felhasználásáról*, HL L 119., 6. cikk, (4) bekezdés.

elemzik az információkat a terrorizmus és a súlyos bűncselekmények elleni küzdelem céljából. Az ismert személyek határokon keresztül mozgásának felderítése mellett ezek az adatok felhasználhatók még ismeretlen fenyegetések azonosításához azáltal, hogy az utasok adatait összevetik bizonyos konkrét kockázati mutatókkal („előzetesen meghatározott kritériumok”). Ezeket a kritériumokat az utasadat-információs egységek határozzák meg, és a rendszerben rendelkezésre álló új adatok és mintázatok alapján frissítik.

3.2.1. A nagy méretű adatbázisokban végzett adatkezelés alapjogi kockázatainak minimalizálása

Az utazókra vonatkozó átfogó adatokat – például állampolgárság, nem és életkor – olyan nagyságrendben fogják felhasználni a profilalkotásra és azon belül az algoritmusokon alapuló profilalkotásra, ami korábban nem volt lehetséges. Ezen adatok kezelése még akkor sem kockázatmentes, ha anonimizálják őket. A kockázati mutatók kiválasztásakor, az algoritmusok megtervezésekor vagy az eredmények értékelésekor felmerülő tudatos vagy tudattalan elfogultság olyan operatív fellépésekhez vezethet, amelyek bizonyos személykategóriák megkülönböztetését eredményezhetik⁴⁶.

Ez a szakasz e kockázatok némelyikét vizsgálja meg, és javasol néhány módot a kockázatok minimalizálására. A szakasz az FRA *Twelve operational fundamental rights considerations for law enforcement when processing PNR data* (Tizenkét operatív alapjogi szempont a bűnüldöző hatóságok számára a PNR-adatok kezeléséhez) című kiadványára épít (lásd az esettanulmányt). Miközben ezek a szempontok kifejezetten a PNR-adatok kezelésének összefüggésében kerültek kidolgozásra, némelyik általánosabban alkalmazható, és olyan biztosítéknak tekinthető, amelyekkel minimálisra csökkenthetőek az algoritmusokon alapuló profilalkotásból eredő kockázatok.

⁴⁶ További információk: FRA (2017e) és FRA (2018a).

Esettanulmány

Az FRA operatív iránymutatása a nemzeti PNR-rendszerek felállítására vonatkozóan

Az utasnyilvántartási adatállományra (PNR) vonatkozó uniós jogszabály hiányában az Európai Bizottság 2014-ben felkérte az Alapjogi Ügynökséget, hogy biztosítson gyakorlati iránymutatást a PNR-adatok bűnüldözési célú kezelésével kapcsolatban azon tagállamok számára, amelyek saját nemzeti PNR-rendszerük felállítására készülnek. Az iránymutatás középpontjában a magánélet tiszteletben tartásához való jog (az Alapjogi Charta 7. cikke), a személyes adatok védelme (az Alapjogi Charta 8. cikke) és a megkülönböztetés tilalma (az Alapjogi Charta 21. cikke) állt. A javasolt biztosítékok némelyike később bekerült az uniós PNR-irányelvbe.

A PNR kezelésekor a bűnüldöző szervek által szem előtt tartandó tizenkét alapjogi szempont a következő:

- A PNR-adatokat csak a terrorizmus és a súlyos transznacionális bűncselekmények elleni küzdelem céljára használják!
- A PNR-adatbázishoz való hozzáférést egy szakosított egységre korlátozzák!
- Ne kérjenek közvetlen hozzáférést a légitársaságok adatbázisaihoz!
- Töröljék az érzékeny PNR-adatokat!
- Határozzanak meg szigorú biztonsági és nyomonkövethetőségi biztosítékokat a visszaélésekkel szemben!
- Csökkentsék a hamis pozitívok megjelölésének valószínűségét!
- Legyenek átláthatóak az utasok irányában!
- Tegyék lehetővé a személyek számára a PNR-adataikhoz való hozzáférést és az adatok helyesbítését!
- Ne engedjék a szükséges időtartamon túl az érintettek azonosítását vagy az adatok megőrzését!
- A PNR-ből kinyert adatokat kizárólag az illetékes nemzeti hatóságoknak továbbítsák!

- Csak szigorú feltételek mellett továbbítsanak a PNR-ből kinyert adatokat harmadik országok számára!
- Készítsenek objektív és átlátható értékelést a PNR-rendszerről!

Bővebb információ: FRA (2014c).

A védett tulajdonságokat felfedő adatok kezelésének szükségesnek és arányosnak kell lennie

Az algoritmusokon alapuló profilalkotás természetéből fakadóan azt jelenti, hogy a védett okokkal kapcsolatos személyes tulajdonságok használata magában hordozza a megkülönböztetés különösen magas kockázatát⁴⁷. Uniós összefüggésben az ETIAS-ról és a PNR-ről szóló jogszabály is tiltja, hogy a kockázati mutatókat olyan kritériumokra alapozzák, amelyek a megkülönböztetés magas kockázatát vonják maguk után, ideértve a faj, az etnikai hovatartozás, illetve a vallási meggyőződés kritériumát. Ugyanakkor még ilyen adatok hiányában is előfordulhat, hogy más típusú adatok erősen összefüggenek ezekkel a tulajdonságokkal, gyakorlatilag helyettesítve az említett védett tulajdonságokat. Így például a PNR „általános megjegyzések” kategóriája, amely tartalmazhatja az utasok étrendi preferenciáit, felfedhet bizonyos vallási meggyőződéseket.

Ezenkívül az algoritmus által használt adatok adott kombinációja hátrányos helyzetbe hozhatja személyek valamely kategóriáját. Hátrányosan érinthet bizonyos személyeket például etnikai vagy társadalmi hovatartozásuk vagy nemzeti kisebbséghez tartozásuk miatt, amelyek az Alapjogi Charta 21. cikke értelmében védett tulajdonságok. Így például amennyiben egy, az ETIAS-ban foglalt, az irreguláris migráció kockázatára vonatkozó kockázati profil egy bizonyos állampolgárság és foglalkozási csoport kombinációján alapul, azt eredményezheti, hogy valamely etnikai csoportot vagy nemzetiséget vesznek célba, amely egy adott országban jellemzően egy bizonyos gazdasági ágazatban (például az építőiparban vagy a mezőgazdaságban) dolgozik⁴⁸.

- Az Alapjogi Charta 21. cikke által védett tulajdonságokat felfedő adatok kezelését szigorúan a szükséges és arányos mértékre kell korlátozni, és soha nem eredményezhet hátrányos megkülönböztetést. Az illetékes hatóságnak minden adatkezelés előtt értékelnie kell az adatokat, hogy azonosítsa az esetleges

⁴⁷ Európai adatvédelmi biztos (2018).

⁴⁸ Lásd még: FRA (2017a).

védett tulajdonságokat, és eltávolítson minden olyan adatot, amelynek kezelése nem lenne jogszerű. Helyes gyakorlatként ezt célszerű kiegészíteni egy megfeleltetési és eltávolítási program futtatásával, az „érzékeny kifejezések” rendszeresen frissített szójegyzékének segítségével.

A profilalkotás kritériumainak konkrétan és célzottan kell lenniük

További kockázat származik a **tág profilalkotási kritériumok** alkalmazásából. A meglévő uniós eszközök jelentős mérlegelési jogkört engednek a profilalkotási algoritmusok kifejlesztésénél. Az irreguláris migráció kockázatának értékeléséhez az ETIAS a túltartózkodásra és a beléptetés megtagadására vonatkozó uniós és nemzeti statisztikákat tervezi használni. A biztonsági kockázatok tekintetében azonban csak általánosságban hivatkozik bizonyos kockázati mutatókat és fenyegetéseket érintő információkra. A PNR-irányelv általános útmutatásokat kínál az algoritmusok kialakításához, de nem határozza meg, milyen kritériumokat kell alkalmazni a potenciálisan terrorista bűncselekményben vagy súlyos bűncselekményben érintett személyek azonosításához, vagy hogy miként kell súlyozni egy adott kritériumot.

A túlságosan tág kritériumok jelentős számú „hamis pozitív” esethez vezetnek, ami azt jelenti, hogy a személyeket tévesen kapcsolják össze valamely kockázati profillal. E „hamis pozitívok” némelyike természeténél fogva megkülönböztető jellegű is lehet. Így például a „bűnösséget megállapító korábbi ítélet” kritériumának tág meghatározása azt jelenti, hogy az LMBT-személyeknek jelenteniük kellene azokat a büntetett előéletre vonatkozó adatokat, amelyek egyes nem uniós országokban a bűncselekménynek számító szexuális magatartáshoz kapcsolódnak.

- Az értékelési kritériumokat előre meg kell határozni, és azoknak célzottan, konkrétan, arányosnak és tényeken alapulónak kell lenniük. Az értékelési kritériumokat anonimizált mintákon kell tesztelni. Egy belső ellenőrnek rendszeresen felül kell vizsgálnia az értékelési kritériumokat annak megállapítása céljából, hogy továbbra is indoklják-e őket a konkrét céljaik.
- Az automatizált adatkezelésen alapuló figyelmeztető jelzések további intézkedés céljából történő továbbítása előtt az illetékes hatóságnak manuálisan felül kell vizsgálnia az adatokat, más információkkal összefüggésben, meghatározva, hogy az adott személy illeszkedik-e a kockázati profilhoz, és kiiktatva a hamis pozitívokat. Az adatok címzettjeinek visszajelzést kell adniuk a figyelmeztető jelzés alapján meghozott intézkedésről.

A kezelt adatoknak pontosaknak és megbízhatóknak kell lenniük

Az FRA kutatásai megerősítik, hogy a meglévő nagy méretű informatikai rendszerek jelentős mennyiségű pontatlan adatot tartalmaznak⁴⁹. A **pontatlan vagy nem megbízható adatok** többféle negatív hatással is járhatnak a határigazgatási vagy büntetőrendészeti célú, algoritmusokon alapuló profilalkotás összefüggésében. A pontatlan adatok hátrányosan érinthetik az egyéneket, de helytelen összefüggésekhez és torz képhez is vezethetnek, veszélyeztetve a rendőrség és a határigazgatás munkáját.

Különösen releváns ez azokban az esetekben, amikor az adatokat a lakosok viszik be – mint a PNR-adatok és az ETIAS alkalmazás esetében –, mivel ezek a hivatalos nyilvántartásokhoz képest jobban ki vannak téve a hibáknak. Hasonlóképpen a közösségimédia-fiókok szűrése – amelyet egyes, Unión kívüli utazási engedélyezési rendszerek irányoznak elő – nagyban magában hordozza a megbízhatatlan információk profilalkotási folyamatba való bekerülését. Ezenkívül magában hordozza azt a külön kockázatot, hogy az Alapjogi Charta által védett érzékeny személyes adatokat feltáró információk gyűjtésére kerül sor, ideértve a politikai véleményt, illetve a szexuális élettel kapcsolatos információkat.

- Pontos tájékoztatást kell nyújtani az egyes személyek számára adataik gyűjtéséről, tárolásáról és kezeléséről, valamint az alkalmazandó adatvédelmi elvekről. Fel kell hívni figyelmüket a jogaikra, beleértve azt, hogy milyen jogorvoslati mechanizmusok állnak rendelkezésükre.
- Lehetővé kell tenni az egyének számára, hogy kérjék adataik helyesbítését, amennyiben az adatok pontatlanok, és tájékoztatást kell nyújtani számukra arról, hogy helyesbítették-e, illetve törölték-e az adatokat.
- Hatékony közigazgatási és bírósági jogorvoslatot kell biztosítani bármely adatvédelmi jog megsértése esetén, ideértve a hozzáférés megtagadását, illetve azt, ha a pontatlan adatokat nem helyesbítették vagy törölték.

⁴⁹ Lásd: FRA (2018c), 81–98. o.

Következtetés

A profilalkotás jogszerű eszköz, amelyet a bűnüldöző szervek tagjai és a határőrök a bűncselekmények megelőzéséhez, a nyomozáshoz és a büntetőeljárás lefolytatásához, valamint az irreguláris bevándorlás megelőzéséhez és felderítéséhez használnak.

Ahhoz, hogy a profilalkotás jogszerű, tisztességes és hatékony legyen, a jog keretei között kell használni. Így a profilalkotásnak tiszteletben kell tartania különösen az egyenlő bánásmódra és a személyes adatok védelmére vonatkozó követelményeket.

Ez több elem kombinációjával érhető el. Minden profilalkotás során:

- egyformán, tiszteletteljesen és méltósággal kell kezelni az egyes embereket;
- kerülni kell az egyénekről történő, elfogultságon alapuló profilalkotást;
- észszerűnek és objektívnek kell lenni, és a hírszerzésre kell alapozni; valamint
- megfelelően védeni kell az egyének személyes adatait és magánéletét.














Különböző eszközök állnak a rendőrök és a határőrök rendelkezésére annak biztosításához, hogy ezeket az elveket ismerjék, értsék és a gyakorlatban betartsák:




- profilalkotás végzése előtt a tisztviselőknek iránymutatásban és képzésben kell részesülniük;
- a profilalkotás során nyilvántartásba kell venni és meg kell őrizni a tevékenységgel kapcsolatos részleteket;
- a profilalkotás után a tisztviselők intézkedéseit nyomon kell követni és értékelni kell a fejlesztésre szoruló területek azonosítása érdekében.

A jogellenes profilalkotás megelőzése nemcsak azt eredményezi, hogy a bűnüldöző szervek tagjai és a határőrök a jogszabályi keretek között maradnak, hanem azt is biztosítja, hogy intézkedéseiket a lakosság megértse és elfogadja. A bűnüldözés és a határigazgatás iránti bizalom erősítése javítja a rendészet és a határigazgatás eredményességét, és ezáltal a társadalom egészét tekintve hozzájárul a biztonság és a védelem szintjének növeléséhez.

Melléklet

7. táblázat: Meglévő és tervezett nagy méretű uniós IT-rendszerek

Informatikai rendszer	Fő cél	Személyi hatály	Alkalmazási kör	Jogi eszköz/javaslat	Biometrikus azonosítók
Európai ujjnyomat-azonosító rendszer (Eurodac)	A nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározása <i>Támogatás nyújtása az irreguláris bevándorlás és a szabálytalan továbbutazás ellenőrzéséhez</i>	A nemzetközi védelmet kérelmező és a nemzetközi védelemben részesülő személyek <i>Rendezetlen jogállású migránsok</i>	28 EUMS + SAC	603/2013/EU rendelet (Eurodac-rendelet) <i>COM(2016) 272 final (Eurodac-javaslat)</i>	 
Vízuminformációs Rendszer (VIS)	A vízumkérelmekkel kapcsolatos adatcserre megkönnyítése a schengeni tagállamok között	Vízumot kérelmezők és szponzorok	24 EUMS (CY, HR, IE, UK nem) ¹ + SAC	767/2008/EK rendelet (VIS-rendelet)	
Schengeni Információs Rendszer (SIS II) – rendőrség	Az EU és a schengeni tagállamok biztonságának szavatolása	Eltűnt vagy körözött személyek	26 EUMS (CY, IE nem) ² + SAC	2007/533/IB tanácsi határozat (SIS II határozat) <i>COM(2016) 883 final (SIS II rendőrségi javaslat)</i>	   
Schengeni Információs Rendszer (SIS II) – határok	Figyelmeztető jelzések bevitelére és kezelésére a schengeni tagállamokba való belépés vagy ott tartózkodás megtagadása céljából	Rendezetlen jogállású migránsok	25 EUMS (CY, IE, UK nem) ² + SAC	1987/2006/EK rendelet (SIS II rendelet) <i>COM(2016) 882 final (SIS II – határok javaslat)</i>	  
Schengeni Információs Rendszer (SIS II) – visszatérés	<i>Figyelmeztető jelzések bevitelére és kezelésére kiutasítási határozat hatálya alatt álló harmadik országbeli állampolgárok vonatkozásában</i>	<i>Rendezetlen jogállású migránsok</i>	<i>25 EUMS (CY, IE, UK nem)² + SAC</i>	<i>COM(2016) 881 final (SIS II visszatérési javaslat)</i>	  

Határ-regisztrációs rendszer (EES)	Harmadik országbeli állampolgárok engedélyezett tartózkodási időtartamának kiszámítása és nyomon követése, valamint a túltartózkodók azonosítása	Rövid távú tartózkodás céljából érkező utazók	22 EUMS (BG, CY, HR, IE, RO, UK nem) ³ + SAC	(EU) 2017/2226 rendelet (EES-rendelet)	
Európai Utas-információs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS)	Annak értékelése, hogy egy vízummentességet élvező harmadik országbeli állampolgár kockázatot jelent-e a biztonság, az irreguláris migráció vagy a közegészségügy szempontjából	Vízummentességet élvező utazók	26 EUMS (IE, UK nem) ³ + SAC	COM(2016) 731 final (ETIAS-javaslat)	Nincs
Harmadik Országbeli Állampolgárok Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszere (ECRIS-TCN)	Információk megosztása a harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozó korábbi ítéletekről	Büntetett előéletű, harmadik országbeli állampolgárok	27 uniós tagállam (DK nem) ⁴	COM(2017) 344 final (ECRIS-TCN javaslat)	
Interoperabilitás – közös személyazonosító-adattár	Interoperabilitási keretrendszer létrehozása az EES, a VIS, az ETIAS, az Eurodac, a SIS II és az ECRIS-TCN között	Az Eurodac, VIS, SIS II, EES, ETIAS és ECRIS-TCN alá tartozó harmadik országbeli állampolgárok	28 EUMS ⁵ + SAC	COM(2017) 793 final (a határok és a vízumügy területén alkalmazott interoperabilitásra irányuló javaslat) COM(2017) 794 final (a rendőrségi együttműködés, a menekültügy és a migráció területén alkalmazott interoperabilitásra irányuló javaslat)	

Megjegyzés: A tervezett rendszereket és a rendszereken belül tervezett változtatásokat dőlt betű vagy világoskék háttér jelöli.

  : ujjnyomatok;  : tenyérfelrakások;  : arcképmás;  : DNS-profil.

EUMS: uniós tagállamok.

SAC: schengeni társult országok, azaz Izland, Liechtenstein, Norvégia és Svájc.

¹ Írország és az Egyesült Királyság nem vesz részt a VIS rendszerben. Dániára nézve a rendelet nem kötelező, de önkéntesen részt vesz a VIS tekintetében. A VIS még nem alkalmazandó Horvátországra és Ciprusra, és csak részben alkalmazandó Bulgáriára és Romániára a 2017. október 12-i (EU) 2017/1908 tanácsi határozatnak megfelelően.

- ² *Ciprus és Írország még nincs rákapcsolódva a SIS-re. Dániára nézve a rendelet, illetve a tanácsi határozat nem kötelező, de önkéntesen részt vesz a SIS II-ben, és a SIS II-re vonatkozó javaslatok elfogadásakor döntenie kell arról, hogy ismét részt vesz-e. Az Egyesült Királyság részt vesz a SIS-ben, de nem tudja használni, illetve megtekinteni a schengeni térségbe való belépés vagy az ott tartózkodás megtagadására vonatkozó figyelmeztető jelzéseket. Bulgária, Románia és Horvátország nem tud a schengeni térség egészére kiterjedő figyelmeztető jelzéseket kiadni a schengeni térségbe való belépés vagy az ott tartózkodás megtagadására vonatkozóan, mivel még nem részei a schengeni térségnek.*
- ³ *Dánia határozhat úgy, hogy önkéntesen részt vesz az EES-ben és az ETIAS-ban.*
- ⁴ *Az ECRIS-TCN nem alkalmazandó Dániára. Az Egyesült Királyság és Írország határozhat úgy, hogy önkéntesen részt vesz.*
- ⁵ *Dánia, Írország és az Egyesült Királyság részt fog venni, mivel részt vesznek az interoperábilissá tett informatikai rendszerekben.*

Forrás: FRA, a meglévő és javasolt jogi eszközök alapján, 2018

Hivatkozások

A 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport (2014): *Opinion 01/2014 on the application of necessity and proportionality concepts and data protection within the law enforcement sector* (01/2014. sz. vélemény a szükségesség és az arányosság fogalmának, valamint az adatvédelemnek a bűnüldözés területén történő alkalmazásáról), 536/14/EN, WP211, Brüsszel, 2014. február 27.

A 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport (2017a): *Iránymutatás az adatvédelmi hatásvizsgálat elvégzéséhez és annak megállapításához, hogy az adatkezelés az (EU) 2016/679 rendelet alkalmazásában „valószínűsíthetően magas kockázattal jár”-e*, WP248 rev.01, 2017. október 4.

A 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport (2017b): *Vélemény a rendőrségi irányelv ((EU) 2016/680) néhány alapvető kérdéséről*, 2017. december 7.

A 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport (2018a): *Iránymutatás az automatizált döntéshozatallal és a profilalkotással kapcsolatban a 2016/679 rendelet alkalmazásához*, WP251rev.01, 2018. február 6.

A 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport (2018b): *Opinion on Commission proposals on establishing a framework for interoperability* (Vélemény az interoperabilitási keretrendszer létrehozásáról szóló európai bizottsági javaslatokról), WP266, Brüsszel, 2018. április 23.

A nemek közötti egyenlőséggel és a megkülönböztetésmentességgel foglalkozó jogi szakértők európai hálózata (2016): *Links between migration and discrimination - A legal analysis of the situation in EU Member States*, 2016. július.

A Rasszizmus és Idegengyűlölet Európai Megfigyelőközpontja (2016): *Perceptions of discrimination and islamophobia – Voices from members of Muslim communities in the European Union*, 2006.

Akhgar, B., Saathoff, G.B., Arabia, H.R., Hill, R., Staniforth, A. és Bayerl, P. S. (2015): *Application of Big Data for National Security: A Practitioner’s Guide to Emerging Technologies*, Butterworth-Heinemann, 2015.

Amerikai Polgári Szabadságjogok Uniója (American Civil Liberties Union, ACLU) (2016): *Eight Problems With Police “Threat Scores”*, 2016. január 13.

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala (OHCHR) (2014): *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights at International Borders*, 2014. július 23.

Az Európai Unió Tanácsa (2009): *A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus frissített változata*, 2009. március 19.

Belgium, Unia: *Annual Report 2016*, Brüsszel, 2017. szeptember.

Belgium, Unia: *Rapport annuel Convention entre Unia et la police fédérale, Budget 2015*, Brüsszel, 2015.

Big Brother Watch: *Smile you're on body worn camera Part II – Police, The use of body worn cameras by UK police forces*, 2017. augusztus.

Body-Gendrot, S. (2016): *Making sense of French urban disorders in 2005*, in: *European Journal of Criminology*, 13. évf., 5. sz., 556–572. o.

Bovens et al. (2014): Public accountability, in: Bovens, M., Schillermans, T. és Goodlin, R.E. (szerk.): *The Oxford handbook of public accountability*, Oxford, Oxford University Press, 2014.

Brayne, S. (2014): Surveillance and system avoidance: criminal justice contact and institutional attachment, in: *American Sociological Review*, 79. évf., 3. sz., 367–391. o.

Buolamwini, J., Gebru, T. (2018): *Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification*, MIT Media Lab and Microsoft Research, 2018.

Center on Privacy and Technology at Georgetown Law (2016): *The Perpetual Line-up, Unregulated Police Face Recognition in America*, 2016. október 18.

Centre d'analyse stratégique (2006): *Enquête sur les violences urbaines - Comprendre les émeutes de novembre 2005: les exemples de Saint-Denis et d'Aulnay-Sous-Bois*, Párizs, La Documentation française, 2006.

Coudert, F, Butin, D. és Le Metayer, D. (2015): *Body-worn cameras for police accountability: opportunities and risks*, in: *Computer Law and Security Review*, 31. évf., 749–762. o.

De Hert, P. és Lammerant, H. (2016): Predictive profiling and its legal limits: effectiveness gone forever?, in: van der Sloot, B., Broeders, D. és Schrijvers, E. (szerk.): The Netherlands Scientific Council for Government Policy, *Exploring the boundaries of big data*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 145–173. o.

Défenseur des droits (2017): *Enquête sur l'accès aux droits. Volume 1 – relations police/population: le case des contrôles d'identité*, 2017.

Dinant, J.-M., Lazaro, C., Pouillet Y., Lefever, N. és Rouvroy, A. (2008): *Application of Convention 108 to the Profiling Mechanism - Some ideas for the future work of the consultative committee (T-PD)*, T-PD 01. sz. dokumentum, 3. o.

Egyesült Királyság, a brit alsóház belügyi bizottsága (2009): *The Macpherson Report – Ten Years On*, tizenkettedik jelentés a 2008/09-es ülészakról, 2009. július 22.

Egyesült Királyság, a brit rendfenntartó szervek felügyeletéért felelős ügynökség (HMIC) (2013): *Stop and Search Powers: Are the police using them effectively and fairly?*, 2013.

Egyesült Királyság, a brit rendfenntartó szervek felügyeletéért felelős ügynökség (HMIC) (2016): *PEEL: Police legitimacy 2015 – An inspection of West Midlands Police*, 2016. február.

Egyesült Királyság, a rendőrség fejlesztéséért felelős nemzeti hatóság (National Policing Improvement Agency, NPIA) (2012): *Stop and search, the use of intelligence and geographic targeting, Findings from case study research*, 2012.

Egyesült Királyság, Belügyminisztérium (1999): *The Stephen Lawrence Inquiry. Report of An Inquiry by Sir William Macpherson of Cluny*, 1999. február.

Egyesült Királyság, Belügyminisztérium (2014a): *CODE A: Revised code of practice for the exercise by: police officers of statutory powers of stop and search; police officers and police staff of requirements to record public encounters*, Norwich, The Stationery Office (TSO), 2014.

Egyesült Királyság, Belügyminisztérium (2014b): *Best use of stop and search scheme*, 2014.

Egyesült Királyság, Camden and London Prepared (2006): *Major Incident Procedures, What businesses and the voluntary sector need to know*, 2006. április.

Egyesült Királyság, Egyenlőségi és Emberi Jogi Bizottság (2009): *Police and racism: what has been achieved 10 years after the Stephen Lawrence Inquiry report?*, 2009.

Egyesült Királyság, London School of Economics (2011): *Reading the Riots*, 2011. december.

Egyesült Királyság, Lordok Háza (2006): *Opinions of the Lords of appeal for judgment in the cause R (on the application of Gillan (FC) and another (FC)) (Appellants) v. Commissioner of Police for the Metropolis and another (Respondents)*, [2006] UKHL 12, 2006. március 8.

Egyesült Királyság, Northamptonshire-i Rendőrség (2018): *Get Involved – Reasonable Grounds Panel*, hozzáférés időpontja: 2018. április.

Egyesült Királyság, Rendészeti Kollégium (2016): *Stop and Search*, Authorised Professional Practice (Engedélyezett szakmai eljárás mód, APP), 2016. szeptember 29.

Egyesült Királyság, Staffordshire PCC Matthew Ellis, Ethics, Transparency and Audit Panel (2015): *An Independent Report into Stop & Search Encounters by Staffordshire Police*, 2015. január.

Egyesült Királyság, Stop Watch (2011): *“Carry on Recording” Why police stops should still be recorded*, 2011. május.

Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2012): *Stop and Search Policy*, 2012. november.

Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2016): *Stop and Search Recommendations*, 2015. július (utolsó módosítás: 2016. június).

Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2017a): *Stop and Search in the West Midlands: Presentation to Den Hague City Council*, 2017. április.

Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2017b): *New “app” set to speed up Stop & Search process*, 2017. augusztus.

Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség (2018): *Stop and Search Scrutiny Panels*, hozzáférés időpontja: 2018. április.

Egyesült Királyság, West Midlands-i Rendőrség és a bűnügyi biztos (2014): *Stop and Search Action Plan – Outcome of consultation*, 2014. január.

Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) (2007): *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights while countering terrorism*, A/HRC/4/26, 2007. január 29.

Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2001): *Recommendation Rec(2001)10 of the Committee of Ministers to Member States on the European Code of Police Ethics* (A Miniszteri Bizottság Rec(2001)10. sz. ajánlása a tagállamok számára az Európai Rendőretikai Kódexről), 2001. szeptember 19.

Európai adatvédelmi biztos (EDPS) (2015): *Második vélemény az utas-nyilvántartási adatállománynak (PNR) a terrorista bűncselekmények és súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése, kivizsgálása és büntetőeljárás alá vonása érdekében történő felhasználásáról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslatról*, 5/2015. sz. vélemény, Brüsszel, 2015. szeptember 24.

Európai adatvédelmi biztos (EDPS) (2018): *Az európai adatvédelmi biztos 4/2018. számú véleménye a nagy méretű uniós információs rendszerek közötti interoperabilitás kereteinek meghatározásáról szóló kettő rendeleti javaslatról*, Brüsszel, 2018. április 18.

Európai Bizottság (2017a): *Hate crime training for law enforcement and criminal justice authorities*, 2017. február.

Európai Bizottság (2017b): *Improving the recording of hate crime by law enforcement authorities, Key guiding principles*, 2017. december.

Európai Bizottság, a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos adatok nyilvántartásba vételére és gyűjtésére vonatkozó módszertanokkal foglalkozó alcsoport (2017): *Improving the recording of hate crime by law enforcement authorities - Key guiding principles*, Brüsszel, 2017. december.

Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) (2012): *Common core curriculum, EU border guard basic training*, 2012. március.

Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) (2013): *Fundamental rights training for border guards, Trainers' Manual*, 2013.

Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) (2015): *Twelve seconds to decide. In search of excellence: Frontex and the principle of best practice*, 2015.

Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) (2017): *Handbook on risk profiles on Trafficking in Human Beings*, 2017.

Farrar, T. (2018): *Self-awareness to being watched and socially-desirable behavior: A field experiment on the effect of body-worn cameras on police use-of-force*, Police Foundation, 2018.

FRA (2014a): *Alapvető jogok a repülőtereken: határforgalom-ellenőrzés az Európai Unió öt nemzetközi repülőterén*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2014.

FRA (2014b): *Alapvető jogok a szárazföldi határoknál: egyes európai uniós határátelők helyek megállapításai*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2014.

FRA (2014c): *Twelve operational fundamental rights considerations for law enforcement when processing Passenger Name Record (PNR) data*, 2014. február.

FRA (2016): *2016. évi alapjogi jelentés*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2016.

FRA (2017a): *Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on the impact on fundamental rights of the proposed Regulation on the European Travel Information and Authorisation System (ETIAS)*, FRA vélemény – 2/2017 [ETIAS], 2017. június.

FRA (2017b): *Az Európai Unió második felmérése a kisebbségekről és a hátrányos megkülönböztetésről: Főbb eredmények*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2017. december.

FRA (2017c): *2017. évi alapjogi jelentés*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2017. május.

FRA (2017d): *Az Európai Unió második felmérése a kisebbségekről és a hátrányos megkülönböztetésről: Muszlimok – Válogatott megállapítások*, Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2017. szeptember.

FRA (2017e): *Fundamental rights and the interoperability of EU information systems: borders and security*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2017. május.

FRA (2018a): *Interoperability and fundamental rights implications – Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights*, FRA vélemény – 1/2018 [Interoperabilitás], 2018. április.

FRA (2018b): *#BigData: Discrimination in data-supported decision making*, FRA Focus Paper, 2018. május.

FRA (2018c): *Under watchful eyes: biometrics, EU IT systems and fundamental rights*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2018. február.

FRA (2018d): *Hate crime recording and data collection practice across the EU*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2018. június.

FRA (2018e): *2018. évi alapjogi jelentés*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2018. június.

FRA (az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége) (2013): *Alapjogközpontú rendőrségi képzés – Oktatói kézikönyv*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2013. december.

FRA (az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége), európai adatvédelmi biztos (EDPS) és Európa Tanács (2018): *Európai adatvédelmi jogi kézikönyv – 2018. évi kiadás*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2018. május.

FRA és Európa Tanács (2018): *Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról – 2018. évi kiadás*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 2018. február.

Franciaország, Belügyminisztérium (2018): *Rapport d'évaluation sur l'expérimentation de l'emploi des caméras mobiles par les agents de police municipale*, 2018. június 7.

Gandy, O. (2010): Engaging rational discrimination: exploring reasons for placing regulatory constraints on decision support systems in: *Ethics and Information Technology*, 12. évf., 1. sz., 29–42. o., 2010.

Gross, S. R. (2002): *Racial Profiling under Attack*, D. Livingston, társszerző. In: *Columbia Law Review* 102. évf., 5. sz., 1413–1438. o.

Harcourt, B. (2004): Rethinking Racial Profiling: A Critique of the Economics, Civil Liberties, and Constitutional Literature, and of Criminal Profiling More Generally, in: *University of Chicago Law Review*, 71. évf., 2004.

Harris, D. (2002): Flying while Arab: Lessons from the Racial Profiling Controversy, in: *Civil Rights Journal*, 6. évf., 1. sz., 2002. tél.

Harris, D. (2003): *Profiles in Injustice; Why Racial Profiling Cannot Work*, The New Press, 2003.

Hildebrandt, M. és de Vries, K. (2013): *Privacy, due process and the computational turn: the philosophy of law meets the philosophy of technology*, New York, Routledge, 2013.

Hildebrandt, M. és Gutwirth, S. (szerk.) (2008): *Profiling the European Citizen. Cross-Disciplinary Perspectives*, Berlin, Springer, 2008.

Hörnqvist, M. (2016): *Riots in the welfare state: The contours of a modern-day moral economy*, in: *European Journal of Criminology*, 13. évf., 5. sz., 573–589. o.

Hunt, P., Saunders, J. és Hollywood, J. S. (2014): *Evaluation of the Shreveport predictive policing experiment*, RAND Corporation, 2014.

Jobard, F. (2008): The 2005 French urban unrests: data-based interpretations, in: *Sociology Compass*, 2. évf., 4. sz., 1287–1302. o.

Kádár A., Körner J., Moldova Zs. és Tóth B. (2008): *Szigorúan ellenőrzött iratok – A magyar igazoltatási gyakorlat hatékonyságáról és etnikai aspektusairól (kutatási jelentés)*, Budapest, 23. o.

Keskinen, S. et al (2018): *The Stopped – Ethnic Profiling in Finland*, a Helsinki Egyetem Svéd Társadalomtudományi Intézete, 2018. április 3.

Korff, D. (2015): *Passenger Name Records, data mining & data protection: the need for strong safeguards*, T-PD(2015)11, Strasbourg, 2015. június 15.

Miller, J. és Alexandrou, B. (2016): *College of policing stop and search training experiment: Impact evaluation*, College of Policing Limited, 2016.

Mittelstadt, BD., Allo, P., Taddeo, M., Wachter, S. és Floridi, L. (2016): *The ethics of algorithms: Mapping the debate*, in: *Big Data & Society*, 2016. december 1.

Mohler, G.O., Short, M. B., Malinowski, S., Johnson, M., Tita, G. E., Bertozzi, A.L., Brantingham, P.J.: *Randomized Controlled Field Trials of Predictive Policing*, 2016. január 15.

Nisbet, R., Elder, J. és Miner, G. (2009): *Handbook of Statistical Analysis & Data Mining Applications*, Sydney (Kanada), Elsevier, 2009.

Nyílt Társadalom Igazságügyi Kezdeményezés (2018a): *Regulating Police Stop and Search: An Evaluation of the Reasonable Grounds Panel*, 2018. december.

Nyílt Társadalom Igazságügyi Kezdeményezés (2018b): *The Recording of Police Stops: Methods and Issues*, 2018. december.

Oswald, M., Grace, J., Urwin, S. és Barnes, G.: [Algorithmic Risk Assessment Policing Models: Lessons from the Durham HART Model and 'Experimental' Proportionality](#), *Information & Communications Technology Law*, 2017. augusztus 31.

Rassizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI) (2007): [Az ECRI 11. sz. általános ajánlása a rasszizmus és a faji megkülönböztetés ellen a rendfenntartás terén folytatott küzdelemlről, elfogadva 2007. június 29-én](#), Strasbourg, 2007. október 4.

Schauer, F. (2003): *Profiles Probabilities and Stereotypes*, Cambridge (MA), The Belknap Press of Harvard University Press, 2003.

Scheinin, M. (2007), az emberi jogoknak a terrorizmus elleni küzdelem vonatkozásában való előmozdításával és védelmével foglalkozó ENSZ-különmegbízott: *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights while countering terrorism*, A/HRC/4/26. sz. ENSZ-dokumentum, 2007. január 29.

The Guardian (2015): [Northamptonshire police ban stop and search by officers who abuse powers](#), 2015. augusztus 18.

Tóth B.M. és Kádár A. (2011): Ethnic profiling in ID checks by the Hungarian police, *Policing and Society*, 21. évf., 4. sz., 383–394. o.

USA, GAO (kormányzati elszámoltathatósági hivatal) (2000): *U.S. Customs Office: better targeting of airline passengers for personal searches could produce better results*, GAO/GGD-00-38, 2000. március.

Van Brakel, R. (2016): Pre-emptive big data surveillance and its (dis)empowering consequences: the case of predictive policing, in: van der Sloot, B., Broeders, D. és Schrijvers, E. (szerk.), The Netherlands Scientific Council for Government Policy (*Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid*), *Exploring the boundaries of big data*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 117–141. o.

Wrench, J. (2007): *Diversity management and discrimination: immigrants and ethnic minorities in the EU*, Aldershot, Ashgate, 2007.

Zarsky, T.Z. (2011): Governmental Data Mining and its Alternatives, in: *Penn State Law Review*, 11. évf., 2. sz., 285–330. o.

Unió szabályok

Alapvető jogok

[Az Európai Unió Alapjogi Chartája](#) (2012/C 326/02), HL C 326., 2012.10.26., 391. o.

[Magyarázatok az Alapjogi Chartához](#) (2007/C 303/02), HL C 303., 2007.12.14., 17. o.

A megkülönböztetés tilalma

[A Tanács 2000/43/EK irányelve](#) (2000. június 29.) az egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról.

[A Tanács 2000/78/EK irányelve](#) (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról.

Adatvédelem

Az Európai Parlament és a Tanács [\(EU\) 2016/679 rendelete](#) (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet).

Az Európai Parlament és a Tanács [\(EU\) 2016/680 irányelve](#) (2016. április 27.) a személyes adatoknak az illetékes hatóságok által a bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, a vádeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása céljából végzett kezelése tekintetében a természetes személyek védelméről

és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 2008/977/IB tanácsi kerethatározat hatályon kívül helyezéséről.

Határigazgatás

[A Tanács 2007/533/IB határozata](#) (2007. június 12.) a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SIS II) létrehozásáról, működtetéséről és használatáról (HL L 205., 2007.8.7., 63. o.) (*SIS II*).

[Az Európai Parlament és a Tanács \(EU\) 2016/681 irányelve](#) (2016. április 27.) az utas-nyilvántartási adatállománynak (PNR) a terrorista bűncselekmények és súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése, nyomozása és a vádeljárás lefolytatása érdekében történő felhasználásáról (HL L 119., 2016.5.4., 132. o.).

[Az Európai Parlament és a Tanács 1987/2006/EK rendelete](#) (2006. december 20.) a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SIS II) létrehozásáról, működtetéséről és használatáról (HL L 381., 2006.12.28., 4. o.).

[Az Európai Parlament és a Tanács 767/2008/EK rendelete](#) (2008. július 9.) a vízum-információs rendszerről (VIS) és a rövid távú tartózkodásra jogosító vízumokra vonatkozó adatok tagállamok közötti cseréjéről (HL L 218., 2008.8.13., 60. o.) (*VIS-rendelet*).

[Az Európai Parlament és a Tanács 603/2013/EU rendelete](#) (2013. június 26.) a harmadik országbeli állampolgár vagy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról szóló 604/2013/EU rendelet hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítását szolgáló Eurodac létrehozásáról, továbbá a tagállamok bűnüldöző hatóságai és az Europol által az Eurodac-adatokkal való, bűnüldözési célú összehasonlítások kérelmezéséről, valamint a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség nagyméretű IT-rendszereinek üzemeltetési igazgatását végző ügynökség létrehozásáról szóló 1077/2011/EU rendelet módosításáról (HL L 180., 2013.6.29., 1.o.).

[Az Európai Parlament és a Tanács \(EU\) 2016/1624 rendelete](#) (2016. szeptember 14.) az Európai Határ- és Parti Őrségről és az (EU) 2016/399 európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 863/2007/EK európai parlamenti és tanácsi

rendelet, a 2007/2004/EK tanácsi rendelet és a 2005/267/EK tanácsi határozat hatályon kívül helyezéséről (HL L 251., 2016.9.16., 1. o.).

[Az Európai Parlament és a Tanács 1052/2013/EU rendelete](#) (2013. október 22.) az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) létrehozásáról (HL L 295., 2013.11.6., 11. o.).

[Az Európai Parlament és a Tanács \(EU\) 2016/399 rendelete](#) (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex).

Ítélezési gyakorlat

Franciaország, Semmítőszék (*Cour de Cassation*): Décision 1245, 2016. november 9.

Egyesült Királyság, Lordok Háza: *R (on the application of Gillan et al.) v. Commissioner of Police Metropolis et al.*, [2006] UKHL 12, 2006. március 8.

EUB: [Heinz Huber kontra Bundesrepublik Deutschland](#), C-524/06 sz. ügy, 2008. december 16.

EJEB: [B.S. kontra Spanyolország](#), 47159/08. sz. ügy, 2012. július 24.

EJEB: [S. és Marper kontra Egyesült Királyság](#), 30562/04. és 30566/04. sz. egyesített ügyek, 2008. december 4.

EJEB: [Gillan és Quinton kontra Egyesült Királyság](#), 4158/05. sz. ügy, 2010. január 12.

UNHRC: [Rosalind Williams Lecraft kontra Spanyolország](#), Comm. (1493/2006), 2009. július 30.

KAPCSOLATBA SZERETNE LÉPNI AZ EU-VAL?

Személyesen

Az Európai Unió területén több Europe Direct információs központ is működik. Keresse meg az Őnhöz legközelebb eső központot: https://europa.eu/european-union/contact_hu

Telefonon vagy e-mailben

A Europe Direct központok feladata, hogy megválaszolják a polgárok Európai Unióval kapcsolatos kérdéseit. Vegye igénybe a szolgáltatást

- az ingyenesen hívható telefonszámon: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bizonyos szolgáltatók számíthatnak fel díjat a hívásért),
- a rendes díjszabású telefonszámon: (+32 2) 29-99-696, vagy
- e-mailen: https://europa.eu/european-union/contact_hu

INFORMÁCIÓKAT KERES AZ EU-RÓL?

Online

Az EUROPA portál tájékoztatással szolgál az Európai Unióról az EU összes hivatalos nyelvén: https://europa.eu/european-union/index_hu

Unió kiadványok

A következő címen uniós kiadványok tölthetők le/rendelhetők meg díjmentesen/fizetés ellenében: <https://op.europa.eu/hu/publications>. Ha bizonyos ingyenes kiadványokból több példányra van szüksége, rendeljen a Europe Direct központtól vagy hazájának helyi információs központjától (lásd: https://europa.eu/european-union/contact_hu).

Unió jogszabályok és kapcsolódó dokumentumok

Az EUR-Lex portálról bármelyik hivatalos nyelven letölthetők az EU jogi tartalmái és az 1951-től megjelenő jogszabályai: <http://eur-lex.europa.eu>

Az EU által gondozott nyílt hozzáférési adatok

A nyílt hozzáférési adatok európai uniós portálja (<http://data.europa.eu/euodp/hu>) uniós adatkészletekhez biztosít hozzáférést. Az adatok kereskedelmi és nem kereskedelmi célból egyaránt díjmentesen letölthetők és felhasználhatók.

A technológiai fejlődés nyomán számos helyzetben egyre inkább használják a profilalkotást, és az utóbbi időben az uniós tagállamok nagyobb figyelmet fordítottak a profilalkotási eszközök használatára, hogy ezáltal támogassák a bűnüldöző és a határigazgatási szervek tagjainak munkáját. A profilalkotást jogosan használják a bűncselekmények megelőzéséhez, a nyomozáshoz és a büntetőeljárás lefolytatásához, valamint az irreguláris bevándorlás megelőzéséhez és felderítéséhez. A jogellenes profilalkotás azonban alááshatja a hatóságokba vetett bizalmat, és egyes közösségek megbélyegzéséhez vezethet.

Az útmutató ismerteti, mi a profilalkotás, milyen jogi keretek szabályozzák, és miért tekinthető úgy, hogy a profilalkotás jogszerű elvégzése az alapvető jogoknak való megfeleléshez is szükséges, és az eredményes rendészeti fellépés és határigazgatás szempontjából is kulcsfontosságú. Az útmutató emellett gyakorlati iránymutatást kínál azzal kapcsolatban, hogy miként kerülhető el a jogellenes profilalkotás a rendőrségi és a határigazgatási műveletek során.



FRA – AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria

Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency



Az Európai Unió
Kiadóhivatala